

Abstract

The objective of this thesis is to gain knowledge of the source credibility of the Danish political party; Det Radikale Venstre in everyday political discourse, and furthermore to discuss how this knowledge can qualify target group communication of the party.

In last century empirical studies of source credibility dominantly were conducted with quantitative factoranalysis aiming to define credibility by a set of dimensions. The proposed definitions over the last fifty years of research more or less corresponds with Aristotle's classical definition: practical intelligence, virtuous character, and good will. In extension of these definitions a functional approach carried in a range of studies have displayed concepts corresponding to specific natures and features of the source; e.g medias, newspapers, teachers, public spokesmen. But, as everyday political discourse among voters is complex, the theoretical foundation of this thesis arises from the early thinking of the social constructivist approach to credibility definition, presented by Jesse G. Delia in 1976. The notion in this approach is, that research into the processes by which public audience assess source credibility requires complex modelling of the interrelations of the numerous credibility cues, e.g the receivers' personal belief. In attempting to examine interrelations among features and traits attributed in evaluation the thesis experiment with a combined discourse analysis utilizing common and specific topoi from Aristotle's classical rhetoric. Thus, topoi structures represented in everyday political discourse is seen as a fertilization of the analysis of interrelated traits in voters' evaluation processes.

The main task of the empirical research in this study is to explore the correspondance between political belief and conceptualization of the party's source credibility. In using Q-methodological research design; informants who correspond four political affiliations are interviewed. The selection of informants is based upon a hypothetical election campaigning strategy experienced by smalltalking with the pressofficer of the party. The informants thus are voters from Venstre, Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti and Det Radikale Venstre it self, in which a group of politicians also were interviewed. The results based on the Q-methodological cross-fertilization of quantitative and qualitative analysis shows different conceptualizations with correspondance to political belief, less than political ideology. Also, the results suggest some difference in voter's and politician's credibility concept of Det Radikale Venstre.

This knowledge inspires the discussion of communication in general election campaign. Here we see the premises of communication planning in political campaigning very much comprised by how voter's judge credibility of policy and politician's. In applying the theoretical segmentation of political beliefs in the Minervamodel to the perspective of the results, we propose some issues of attention in communication within a hypothetical election campaign.

<u>FORORD</u>	4
<u>DEL I: INTRODUKTION TIL SPECIALET</u>	5
<u>Kapitel 1: Indledende afsnit</u>	6
<u>Indledning</u>	6
<u>Problemformulering</u>	7
<u>Kort om Det Radikale Venstre</u>	8
<u>Brugen af Q-metode</u>	8
<u>Opbygningen af specialet</u>	8
<u>DEL II: DET RADIKALE VENSTRES TROVÆRDIGHED</u>	11
<u>Kapitel 2: Troværdighed – hvordan?</u>	12
<u>Troværdighed og Tv-kommunikation</u>	12
<u>Enighed og troværdighed</u>	13
<u>Forskning i ethos</u>	14
<u>Det konstruktivistiske syn på ethos</u>	15
<u>Det Radikale Venstre – et abstrakt systems troværdighed</u>	17
<u>Tillid og troværdighed – to begreber der flyder sammen</u>	18
<u>En undersøgelse af vælgernes tillid til politikerne</u>	18
<u>Sammenfatning</u>	19
<u>Troværdighedsopfattelser – en afklaring</u>	20
<u>Kapitel 3: Metode og teoretisk tilgang</u>	21
<u>Videnskabssyn</u>	21
<u>Ny erkendelse og teoretisk grundlag</u>	22
<u>Teoretisk udgangspunkt i undersøgelsen</u>	22
<u>Teoribrug</u>	23
<u>Mulig analytisk tankegang i retorikken</u>	24
<u>Retorikkens toposbegreb</u>	24
<u>Topoi i forhold til diskursteoretiske begreber</u>	25
<u>Begrebernes forudsætninger</u>	26
<u>Sammenfattende om de analytiske begreber</u>	27
<u>Kapitel 4: Undersøgelsens design</u>	28
<u>Valget af Q-metode – styrker og svagheder</u>	28
<u>Deltagerne</u>	29
<u>Formulering af udsagn</u>	30
<u>Q-interview</u>	33
<u>Kapitel 5: Q-analyse</u>	34
<u>Materialet</u>	34
<u>Statistisk fremgangsmåde</u>	34
<u>Faktoranalysens resultat</u>	35
<u>De første observationer</u>	36

<u>Konsensus om Det Radikale Venstres troværdighed</u>	37
<u>Den kombinerede kvalitative Q-analyse af faktorer</u>	38
<u>Kapitel 6: Fire opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed</u>	40
<u>Opfattelse 1 – Den menneskelige troværdighedsopfattelse</u>	40
<u>Opfattelse 2 – Den liberalistiske troværdighedsopfattelse</u>	45
<u>Opfattelse 3 – Den professionelle politikeropfattelse</u>	51
<u>Opfattelse 4 – Den emotionelle socialistiske troværdighedsopfattelse</u>	56
<u>Delkonklusion</u>	62
<u>DEL III: HVAD KAN DET BRUGES TIL?</u>	65
<u>Kapitel 7: Det Kommunikationspraktiske arbejde</u>	66
<u>Fra troværdighed til arbejdet med opmærksomhedspunkter</u>	66
<u>Kapitel 8: Målgruppe og livsstil</u>	68
<u>Livsstilsforskningen</u>	68
<u>Kapitel 9: De Kommunikative opmærksomhedspunkter</u>	75
<u>Det Radikale Venstres mærkesager</u>	76
<u>Opfattelse 1</u>	77
<u>Opfattelse 2</u>	77
<u>Opfattelse 3</u>	79
<u>Opfattelse 4</u>	80
<u>DEL IV: KONKLUSION</u>	82
<u>Kapitel 10: Konklusion</u>	83
<u>Hvad har vi fundet ud af om troværdigheden?</u>	83
<u>Hvad skal de radikale være opmærksomme på i kommunikation?</u>	84
<u>Hvad fik vi ud af metodediskussionen?</u>	85
<u>Hvad formidler vi til en del af offentligheden?</u>	85
<u>LITTERATURLISTE</u>	86

FORORD

De første spæde ideer til dette speciale opstod, da vi læste en artikel om troværdighedsundersøgelse skrevet af Christian Kock, professor Københavns Universitet. Her fik vi en vinkel på troværdighed og politik og i forlængelse af et specialeseminar på RUC Kommunikation i februar 2003 fik vi etableret et udgangspunkt for arbejdet. Kongstanken fra begyndelsen var, at vi ville gennemføre vores egen undersøgelse af troværdighed i politik og bruge den viden til praktisk planlægning i politisk kommunikation. Vi kontaktede derfor Det Radikale Venstres folketingsgruppe, og det var godt vi gjorde det, for der har været åbne døre for os i alle henseender. I denne sammenhæng vil vi derfor gerne takke en række mennesker for at have hjulpet os:

Først og fremmest vil vi gerne takke de 28 deltagere, der afsatte tid og energi til at medvirke i en lidt anderledes undersøgelse, som har stillet store krav til deltagernes formuleringsevne og overblik. Derudover skal også lyde en tak til Helle Ib, freelancejournalist, og den radikale vælger Nina Schwerin for at have deltaget i de indledende kvalitative interviews. Samtlige bidrag har givet os mulighed for at gennemføre en spændende undersøgelse.

Fra det Radikale Venstres folketingsgruppe vil vi gerne takke politikerne Anders Samuelsen, Martin Lidegaard, Niels Helveg Petersen, Morten Helveg Petersen, Elsebeth Gerner Nielsen og Elisabeth Arnold for at have deltaget i vores undersøgelse, samt Marianne Jelved og Naser Khader for både at have medvirket i de indledende kvalitative interviews og i vores undersøgelse. I samme forbindelse vil vi ligeledes takke Lars Nielsen, pressechef for Det Radikale Venstre på Christiansborg, for assistance med kontakter, materiale og andet. Vi er meget taknemmelige for, at trods en travl politisk hverdag kunne der afses tid til at tale med os.

Under vores brug af metode i undersøgelsen har vi fået uvurderlig god vejledning og støtte af Steven R. Brown, professor Kent State University, USA – en af de førende kapaciteter indenfor den metode, vi har valgt at bruge. Desuden har Kim C. Schrøder, professor ved Roskilde Universitetscenter kunnet bidrage med sine erfaringer med anvendelsen af metoden og kommentarer til designet. De til tider uklare forhold i brugen af statistiske standarder forbundet med metoden har Hans Kurt Kvist lektor i statistik, Handelshøjskolen København hjulpet med at forklare. En sidste tak i denne omgang til Karsten Pedersen, der har bistået med kyndig vejledning og været med til at samle trådene i specialet.

Specialerapporten henvender sig primært til eksaminator og censor, men den har også den sekundære målgruppe nemlig Det Radikale Venstres medlemmer af folketinget på Christiansborg.

Christian Kobbervagel & Simon Klaus Moors, Juni 2004

DEL I: INTRODUKTION TIL SPECIALET

Kapitel 1: Indledende afsnit

Kapitel 1: Indledende afsnit

Indledning

”Folketingsvalg bliver vundet og tabt på troværdighed”

Ovenstående udtalelse kunne høres i DR’s Søndagsmagasinet, den 18. april 2004, hvor tidligere spindoktor Henrik Qvortrup kommenterede de mulige konsekvenser, hvis det viste sig at regeringen havde fortiet oplysninger omkring Danmarks deltagelse i Irak krigen. At troværdighed er en afgørende præmis for et partis succes eller mangel på samme har der igennem de seneste år været adskillige eksempler på. Den efterhånden velkendte efterløns sag med Poul Nyrup og senest tvivlen omkring Anders Fogh Rasmussens mandat til at gå i krig i Irak er blot to af mange eksempler, hvor der er blevet sået tvivl om politikernes troværdighed. Dommen fra vælgerne har i begge tilfælde været hård og medvirket til henholdsvis tab af regeringsmagten og for Anders Fogh Rasmussens tilfælde et markant fald i vælgertilslutningen til Venstre. Disse eksempler viser at troværdighed er blevet, hvis det ikke altid har været det, en meget vigtig del af dansk politik.

I dansk sammenhæng eksistere få undersøgelser af troværdighed. En af disse er Rockwool Fondens undersøgelse fra 1992, hvor det politiske system under forandring med partiernes faldende medlemstal, mediernes stigende betydning for borgernes deltagelse i politik beskrives i forhold til vælgernes oplevelse af troværdighed og tillid til politikere, partier og det politiske system (Goul Andersen et al:92). Af nyere dato har Institut for Konjunktur-Analyse (IFKA) foretaget en undersøgelse, hvor politikernes troværdigheden vurderes til, at ligge ligeså lavt som eksempelvis bilsælgere og journalister¹. Mandag Morgens har foretaget en undersøgelse af vælgernes opfattelse af politikere, hvor de vigtigste egenskaber ved en politisk leder bedømmes til at være: handlekraft, ærlighed og troværdighed². I Børsens Nyhedsmagasin foretages et årlige troværdighedsbarometer, og i den giver et kvalificeret panel karakterer for troværdighed til ledende politikere og erhvervsfolk. Når vælgerne efterspørger politisk troværdighed hos en leder, og medierne giver point for ”best performance”, er det relevant at se på, hvad politisk troværdighed består af. Er der håndtag, politikere kan dreje på for at opnå højere grad af troværdighed eller ligger de kriterier, troværdighed måles på, så dybt indlejret i os alle hver især, at det er vanskeligt for politikere at ændre på? I undersøgelsen fra Børsen får de radikales leder, Marianne Jelved, en topplacering for troværdighed. Vi har derfor valgt at undersøge politisk troværdighed i forbindelse med Det Radikale Venstre.

Med mediernes stigende betydning for kontakten mellem borgere og politikere, er der samtidig sket en professionalisering af den politiske kommunikation. Betydningen af

¹ Bilag:4

² Bilag:5

at fremstå troværdig i mediernes søgelys har ført til, at de såkaldte spindoktorer har vundet indpas i det politiske liv og er blevet anvendt for at kontrollere mediernes øgede indflydelse. En af konsekvenserne ved denne professionalisering af den politiske kommunikation er, at anvendelsen af kommunikationsstrategiske redskaber i formidlingen af politik er blevet mere almindelige (Jønsson:02:24-29). Denne udvikling er blevet debatteret flittigt de seneste år, hvor disse redskaber både er blevet kritiseret for at være for styrende i det politiske arbejde og rost for at formidle partiernes politik ud til vælgerne, så de forstår det. Med vores kommunikationsfaglige baggrund har vi fundet debatten interessant og diskuteret, hvorledes anvendelsen af kommunikationsredskaber kan anvendes i forhold til den politiske kommunikation ud til vælgerne. Vi har derfor valgt at undersøge, hvorledes vælgernes opfattelse af Det Radikale Venstres politiske troværdighed kan anvendes aktivt i forhold til de forståelser, som ligger implicit i livsstilsforskningen segmentering af befolkningen.

Problemformulering

De beskrevne problematikker fører til problemformuleringen:

Hvilke opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed findes blandt politikere, vælgere og potentielle vælgere, og hvorledes kan disse opfattelser anvendes i kommunikation set i forhold til målgrupperedskabet Minervamodellen?

Vi har valgt at besvare problemformuleringen således, at vi i den første del af specialet svarer på: *Hvilke opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed findes blandt politikere, vælgere og potentielle vælgere?* Vi har her bevidst valgt betegnelsen ”opfattelser”, da vi ser troværdighed betinget af helt subjektive størrelser. Vi mener oplevelsen af, at noget er troværdigt er individuelt betinget. Men omvendt er det muligt at sociale, politiske eller andre forhold producerer strukturer, der gentager sig som følge af menneskers forankring i kontekst. I den tidlige start på projektet førte det til to arbejdshypoteser. Den første udspringer af den afstand mellem vælgere og politikere, der udtrykkes almindeligt, hvilket fører til den mulighed, at *radikale vælgere og politikere ikke har samme opfattelse af partiets troværdighed.*

Den anden arbejdshypotese bygger på tanken om, at systematiske forhold ved troværdighedsbedømmelse hos målgruppen vil kunne udnyttes i kommunikation. Man kunne forestille sig, at bestemte mønstre gentager sig indenfor en gruppe, der deler samme politiske holdning, og vores hypotese lyder således, at *partitilhørsforholdet medfører en bestemt opfattelse af Det Radikale Venstres troværdighed?*

Besvarelse af første del af specialet fører til anden del af problemformuleringen og en undersøgelse af: *hvorledes disse opfattelser kan anvendes i forhold til kommunikation tilrettelagt ved inddragelse af målgrupperedskabet Minervamodellen?*

Kort om Det Radikale Venstre

Omkring 1901 var der en lille minoritetsgruppe i partiet Venstre, der mente, at man havde svigtet den demokratiske liberalisme. Denne gruppe gik under betegnelsen de radikale, og det førte til stiftelsen af Det Radikale Venstre i 1905. Fire år senere var partiet for første gang i regering, og siden har partiet haft en evne til at få indflydelse i regeringssamarbejde med både borgerlige og socialdemokratiske partier. Det Radikale Venstre var sidst ved regeringsmagten sammen med Socialdemokraterne i valgperioden fra 1998 til 2001. Og i den nuværende folketingssamling har Det Radikale Venstre 9 mandater³.

Politisk betegnes Det Radikale Venstre som socialliberalister, hvilket vil sige, at partiet arbejder for sikring af den enkeltes personlige frihed, men samtidig også er villig til at udligne forskelle i sociale muligheder, hvis de foregår indenfor rammerne af den personlige frihed.

Brugen af Q-metode

I det indledende projektarbejde tog vi beslutningen om at konstruere vores empiriske data ved brug af Q-methodology⁴. Brugen af denne metode er praktisk og knyttet til vores empiridannelse, og vi vil kun ganske kort berøre det relevante i indledningen. Herefter ledes læseren trinvis gennem de forskellige faser, hvor de er aktuelle. Den første fase omfatter en forundersøgelse, der som formål har at skabe indsigt i troværdighedsbegrebet og et materiale, der kan bruges i konstruktionen af det endelige undersøgelsesdesign⁵. Vi har gennemført fire kvalitative interviews uden anden struktur i samtalerne end, at vi søgte belysning af to analyse spørgsmål: Hvad bygger Det Radikale Venstres troværdighed på? Og hvorledes forstår forskellige aktører i og udenfor politik troværdighed? De fire informanter er to politikere fra folketingsgruppen, en radikal vælger og en journalist, der til daglig arbejder med politisk reportage og debat⁶.

Opbygningen af specialet

I det følgende redegør vi for opbygningen af specialet. Som beskrevet under problemformuleringen er specialet delt op i to dele, hvor første del er en undersøgelse af de troværdighedsopfattelser, som findes blandt Det Radikale Venstres politikere, vælgere og potentielle vælgere, mens anden del anvender den opnåede viden fra første del og ser hvorledes denne kan anvendes i forhold til livsstilsforskningens Minervamodel.

DEL II:

³ Flere oplysninger på internetadressen: <http://www.driv.dk/article.aspx?siteid=1&id=1885> (15.04.2004)

⁴ Q-methodology dækker over et samlet undersøgelsesdesign, der integrerer kvantitativ og kvalitativ datakonstruktion i interviewsituationen (Stephenson:78:25). Vi vil i stedet for Q-methodology bruge Q-metode i specialet.

⁵ Med udsagn menes påstande om Det Radikale Venstres troværdighed, som deltagere i undersøgelsen skal reagere på, alt efter om de er enige eller uenige (Brown:93:97; McCormack:97:51; Oswald&Harvey:03:135)

⁶ De fire interviews har vi betegnet D1, D2, D3 og D4 (Bilag:7-46).

Kapitel 2 – Troværdighed – hvordan?

I kapitlet diskuteres undersøgelsesdesign fra tidligere studier af troværdighed samt relevant teori med det formål at tydeliggøre problemstillinger i empiridannelse og skabe et grundlag for vores eget design. Diskussionen munder ud i en afklaring af, hvordan vi ser troværdighedsbegrebet.

Kapitel 3 – Metode og teoretisk tilgang

Dette kapitel indeholder en eksplicitering af vores videnskabssyn og en gennemgang af eksempler fra vores projektarbejde, der illustrerer metodiske problemstillinger. Endvidere argumenterer vi gennem eksempler fra forundersøgelsen for, hvordan Aristoteles' toposbegreb kan kombineres med begreber i vores diskursanalytiske ramme.

Kapitel 4 – Undersøgelsens design

På baggrund af metodediskussionen kan vi i dette kapitel gå praktisk til sagen og gennemgå, hvordan vi konstruerer data med Q-metoden. Herunder argumenterer vi også for valget og fremhæver, hvad der gør metoden velegnet på vores felt.

Kapitel 5 – Q-Analyse

De praktiske og tekniske dele i fremgangsmåden for behandlingen af vores data gennemgås i dette kapitel. Her forklarer vi den Q-analytiske fremgangsmåde og løfter sløret for de første resultater af den kvantitative analysedel. Derudover beskriver vi fællestrekket i deltagernes opfattelse af Det Radikale Venstres troværdighed.

Kapitel 6 – Fire opfattelser af Det Radikales Venstres troværdighed

Dette kapitel indeholder den centrale analyse af de opfattelser, der kan findes i vores empiriske materiale. Den analytiske optik samt de Q-metodiske redskaber bringes således i anvendelse og kapitlet afsluttes med en delkonklusion.

DEL III:

Kapitel 7 – Det kommunikationspraktiske arbejde

Hensigten med dette kapitel er at diskutere, hvorledes en målgruppe- og livsstilsforståelse kan bidrage til det kommunikative arbejde med en række opmærksomhedspunkter, som kan benyttes af partiet i dets fremtidige tilrettelæggelse af kommunikation ud til vælgerne.

Kapitel 8 – Målgruppe og livsstil

I dette kapitel præsenteres Minervamodellen, og dens præmisser bliver beskrevet. De relevante segmenter for arbejdet hen imod de kommunikative opmærksomhedspunkter præsenteres, og de holdninger og værdier, som ligger til grund for de relevante segmenter, bliver beskrevet, diskuteret og relateret i forhold til det politiske felt og Det Radikale Venstres politik.

Kapitel 9 – De kommunikative opmærksomhedspunkter

Gennem de forrige kapitler i anden del af specialet er der blevet beskrevet en række begreber, som kan anvendes aktivt i arbejdet med opmærksomhedspunkter. Disse begreber bringes aktivt i spil med de forståelser, som er fremkommet i analysen fra første del af specialet. Endelig inddrages også Det Radikale Venstres politiske mærkesager i arbejdet med de kommunikative opmærksomhedspunkter. Gennem dette arbejde kommer vi frem til fire opfattelser, og det bliver gennem disse også muligt at beskrive de relationer, som forbinder og adskiller de fire opfattelser fra hinanden. Resultater af ovenstående fører til selve udarbejdelsen af opmærksomhedspunkterne.

DEL III:

Kapitel 10 – Konklusion

Den endelige konklusion på analysen beskrives og der redegøres for de formidlingsmæssige ønsker i specialearbejdet.

DEL II: DET RADIKALE VENSTRES TROVÆRDIGHED

Kapitel 2: Troværdighed - hvordan?

Kapitel 3: Metode og teoretisk tilgang

Kapitel 4: Undersøgelsens design

Kapitel 5: Q-analyse

Kapitel 6: Fire opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed

Kapitel 2: Troværdighed – hvordan?

Inden vi kan opstille vores egen empiriske undersøgelse og analyse, må vi se på, hvilke undersøgelser, der er foretaget af troværdighed. Det metodiske aspekt bliver her relevant, fordi vi gennem teoretisk læsning og rækken af indledende kvalitative interviews vil søge at skabe vores eget metodiske ståsted og en begrebsmæssig afklaring, der kan bruges som platform for vores troværdighedsundersøgelse. Vi tager desuden relevante teoretiske begreber i brug, og de inddrages ligeledes med den hensigt at skabe vores egen teoretiske afklaring af troværdighedsbegrebet. Dette kapitel indeholder på den måde både en teoretisk og metodisk diskussion med det formål at skabe grundlaget for vores egen undersøgelse.

Troværdighed og Tv-kommunikation

I dansk sammenhæng har Christian Kock gennemført en empirisk undersøgelse, der sigter på at teste, hvorvidt der findes visse træk, som særligt knytter sig til en god kommunikator på TV, herunder ledende politikere. Denne undersøgelse er relevant, fordi det er med dette metodiske design langt de fleste resultater fra empiriske studier, der søger at definere troværdighed, er frembragt. Derudover er problemstillingen også relateret til vores undersøgelse, da det centrale spørgsmål er, om troværdighedsbedømmelse er anderledes, når langt det meste kommunikation for offentlige personer foregår via TV. De træk der stilles op som muligheder på spørgeskemaet for svarpersonerne i undersøgelsen er f.eks. *charmerende, rolig, tiltalende, Tv-tække, afbalanceret, kompetent, gemytlig, folkelig, provokerende, nuanceret, formår at trække tingene ned på jorden, siger sin ærlige mening, en person jeg ofte er enig med* osv. i alt et batteri på 45 træk⁷. Svarpersonerne bedes herefter krydse disse af på skalaer i forhold til en række offentlige personer; bl.a. Svend Auken og Pia Kjærsgaard, og undersøgelsens forudsætninger er altså, at disse personers troværdighed langt overvejende bedømmes af svarpersonerne ved deres optræden på TV⁸. Svarpersonerne er 87 studerende på Handelshøjskolen i København (Kock:02:25-29).

Undersøgelsens resultat er på baggrund af kvantitativ faktoranalyse, at folk bedømmer Tv-kommunikatorer på tre dimensioner – troværdighed, karisma og noget, Kock kalder ”én af os-følelse”⁹. Faktoranalyse lyder umiddelbart indviklet, men er i sin enkelhed en statistisk beregning, der fortæller, hvordan de 45 træk klynger sig sammen i faktorer på de udfyldte spørgeskemaer. Nogle træk vil her associere mere med hinanden end andre i den måde, de er krydset af på, og forskerne tildeler derefter sådan en klynge en overskrift – her i denne undersøgelse er der således givet de tre klynger (faktorerne) overskrifterne troværdighed, karisma og ”én af os-følelse”. Man behøver ikke større indsigt

⁷ De nævnte træk er fra artiklen *Er du troværdig?*, der er oplægget til undersøgelsen, og listen er kun et skitseret forslag. Vi kender ikke den nøjagtige anvendte liste, da den ikke er vedlagt i de artikler, vi har læst.

⁸ Med skalaer menes den almindeligt brugte Likert-skala, hvor svarpersonerne f.eks. har skalaen 1 til 5 at vurdere trækket med – f.eks. kunne svarpersonen give Svend Auken 3 for trækket charmerende.

⁹ *Dimension* er samlebetegnelsen for forskellige træk, f.eks. charmerende m.fl., der ordnes under dimensionen karisma.

i denne teknik for at forstå designet og den kvantitative analyse i undersøgelsen. Kocks fortolkning af resultatet er, at folk bedømmer en ledende, offentlig og Tv-kommunikerende person ved at tænke i disse tre dimensioner, og han konkluderer således, at troværdighed er en selvstændig faktor. Med andre ord er det altså vist, at der ikke er noget bemærkelsesværdigt i, at ”tørre” personer som f.eks. Bodil Nyboe Andersen scorer højt i populærundersøgelserne – de bedømmes nemlig stadig alene på den selvstændige dimension; troværdigheden (Kock:02:29).

Dog mener vi, at denne undersøgelse er behæftet med usikkerhed på nogle punkter. Listen med træk er også her udvalgt af forskerholdet selv, og dermed er det ikke sikkert, at svarpersoner i eget univers (uforstyrret af listen) netop vil anvende disse i bedømmelsen af en god Tv-kommunikator. Ligeledes er det ikke sikkert disse træk forstås på samme måde af svarpersonerne, og det er heller ikke sikkert, at en liste med andre eller flere træk ville give de samme sammenklyngninger i analysen. Denne ustabilitet i metoden har Jesse G. Delia og James C. McCroskey påvist i deres arbejde (Delia:76:362; McCroskey:81:29).

Enighed og troværdighed

Sammenfattende mener vi altså, at der er nogle vanskeligheder med disse undersøgelsesdesign, og det er derfor ikke sådan en type undersøgelse, vi vil tage i brug. Men der er i Kocks undersøgelse, hvis vi ser bort fra uvisheden om metodisk stabilitet en interessant oplysning.

I denne undersøgelse er, at trækket ”en person jeg ofte er enig med” placeret med en høj værdi i klyngen; dvs. den selvstændige faktor; troværdigheden (Kock:02:29; Slater&Rouner:96:977). Med andre ord har troværdighedsbedømmelse altså også noget med enighed med afsender at gøre. Vi kan måske alle nikke genkendende til, at vi er skeptiske overfor nogle politikere på forhånd, da vi ikke er enige i deres politiske standpunkt, og dermed kunne vi også formode, at enighed spiller en rolle for, om vi ser en politiker troværdig eller ej. En informant i forundersøgelsen fortæller netop, at det spiller en rolle, da vi spørger, hvad troværdighed er:

”Ja umiddelbart lyder det jo som et nemt spørgsmål, fordi det ligger i at vedkomme eller en udtalelse er værd at tro på, ikke. Hvornår er noget det. Det er det vel til en vis grad, hvis det udsagn vækker genklang i en selv. Det har nok meget med det at gøre, så hvis der kommer en med en fuldstændig anden mening end mig, som ikke ligger nogen beviser for dagen, som for mig er acceptable, så er det nemt at slå det hen, som utroværdigt...” (Bilag, D4:39).

Denne udtalelse illustrerer både, at enighed spiller en rolle men også, at afstandtagen mellem synspunkter i politik kan have en betydning og ligeledes fremlæggelse af beviser i argumentationen. Spørgsmålet er, om det forholder sig på samme måde med et politisk parti. Det er i hvert fald en tese, vi vil forfølge. Men lad os nu forsøge at skabe et overblik over den klassiske forskning i troværdighed, eller som den også kan beteg-

nes ethosforskningen, for der findes nemlig en anden værdifuld teoretisk anskuelse, der fører os på sporet af et mere velegnet design.

Forskning i ethos

En del af troværdighedsbegrebets betydning i dag stammer fra tolkninger af og forskning i ethos, der er defineret hos Aristoteles i *Rhetorica I-III*. Han beskriver det på denne måde:

"Overbevisning skabes gennem talerens karakter (ethos), når talen holdes på en sådan måde, at den gør talerens person troværdig." og han fortsætter: *"Der er tre ting, der gør, at en taler virker overbevisende; ligeså mange grunde er der nemlig, bortset fra egentlige beviser, til at vi har tiltro til ham. Det er hans klogskab, hans moralske karakter og hans velvilje"* (Aristoteles:83:34,113).

Det klassiske fundament for retorik- og kommunikationsforskning i ethos er denne "formel" for tiltro til afsenderen. I denne forskning er ethos ofte direkte sidestillet med troværdighed, og den fremgangsmåde Kock anvender i sit undersøgelsesdesign stammer fra den ene af tre tilgange indenfor denne forskning. Den er den mest fremtrædende og kaldes for faktormodellen, da den som nævnt søger faktorer eller dimensioner af ethos – netop ud fra Aristoteles' ide om, at der findes tre 'dimensioner', som modtager bedømmer afsender på (McCroskey:81:24; Kock:01:2).

Den anden tilgang betegnes den funktionelle model og fokuserer på, hvilke funktioner omkring afsender, der har effekt på hans ethos. Det er f.eks. mediet, miljø, tidspunktet, materialer o.a. i kommunikationssituationen, der er denne tilgangs variable. Disse to første tilgange ligner hinanden en del, og bygger mestendels analysen op omkring den fremgangsmåde, vi gennemgik ovenfor. Et af problemerne med disse undersøgelsesmetode er, at der mangler et øje for de forskellige træks samspilsvirkning, og at det er hele modtagers indstilling overfor afsender, der bringes i spil.

Den tredje måde at angribe undersøgelser af ethos på er mest interessant og relevant for os, men er også den tilgang, der er beskrevet mindst. Det er den såkaldte konstruktivistiske tilgang. Her bygger anskuelser på, at modtagerens bedømmelse af afsenders ethos bliver til gennem hele konstruktionen i modtagers hoved, dvs. der inddrages her en tanke om, at modtagers bedømmelse af ethos er en proces i hele dennes univers (Hovland:68:21-34; McComas&Trumbo:02:469). Se nedenstående sammenfatning i figur 1:

Tilgang	Faktor	Funktionel	Konstruktivistisk
Beskrivelse	Undersøger hvilke træk hos afsender, der virker troværdige og klynger sig sammen til dimensioner ved brug af faktoranalyse	Undersøger elementer omkring afsender i forskellige kommunikations-situationer ved komparative statistiske analyser	Undersøger modtagers reception og fortolkning af afsender ved kombination af kvalitativ og kvantitativ analyse
Problem	Siger ikke noget om samspilsvirkning mellem træk eller modtagers fortolkning af dem	Kigger kun på elementer i konkrete situationer, medier, miljøer m.m.	Meget lidt anvendt i empiriske studier og derfor også kun lidt beskrevet

I betragtning af vores hensigt med at skabe brugbare redskaber til god formidling overfor en målgruppe med udgangspunkt i gruppens troværdighedsbedømmelse, så er det vanskeligt at omsætte resultaterne fra disse oftest specifikke undersøgelser indenfor de ovennævnte to første tilgange til en anvendelig bred målgruppebeskrivelse. De begreber, som forskningen i ethos indenfor faktor- og funktionel tilgang leverer, er meget abstrakte og vanskelige at bruge i faglig formidling. Det er ikke let at omsætte disse til f.eks. supervision af politikere i deres medieoptræden, for hvordan forstår vælgerne de træk og abstrakte dimensioner, der nævnes i resultaterne, i deres almindelige hverdag? Hvordan opfattes træk som folkelig eller kompetent i en bestemt modtagergruppe? Derudover behandler de to første tilgange i ethosforskningen ikke samspillet mellem de forskellige træk, og vi mener ikke, at disse designs egner sig til at belyse, hvordan enighed med afsender viser sig i troværdighedsbedømmelsen.

Det konstruktivistiske syn på ethos

Det konstruktivistiske videnskabssyn giver teoretiske forudsætninger, der vil fungere bedre i et design til vores troværdighedsundersøgelse. Jesse G. Delia, der har beskrevet dette syn, stiller i sin teori det spørgsmål, som er fraværende i forudsætningerne for de øvrige omtalte designs:

"How in the actual encounter between communicator and receiver, how is it that the receiver translates aspects of the communicators appearance, behavior, and assertions into judgments concerning his credibility?" (Delia:76:366).

Ifølge denne tilgang går vejen til viden om troværdighedsbedømmelse således gennem mere granskning i, hvorledes modtager kommer frem til vurderingen. Hvor undersøgelsestypen i de andre tilgange leverer deskriptive kendetegn på troværdighed i en situation eller kontekst, formulerer den konstruktivistiske tilgang spørgsmålet om, hvordan denne troværdighedsbedømmelse bliver til. Her er vi ved vores hovedanke mod det meste af forskningen i ethos: Der tales ikke om helhedspræget opfattelse af troværdighed, som en kompleks og dynamisk størrelse i modtagerens hoved, men om lineær

troværdighedsbedømmelse på én eller flere dimensioner. Skønt det konstateres i Kocks undersøgelse, at troværdighed er en selvstændig dimension, ved vi ikke, hvordan den indgår i samspillet med karisma og ”én-af-os-følelse” i vælgernes almindelige hverdag og i deres oplevelse af politik på TV. Den konstruktivistiske tilgang åbner her døren for en større ramme, der gør det muligt at belyse netop det problem. Denne tilgang ser modtageren, som deltager i en social verden, fordi som Delia skriver:

”The constructivist epistemology rests on the assertion that while events exist independent of any constructs or concepts concerning their meaning, persons come to know or understand events only through the application of constructs [...] In addition, while such constructs are individual to particular perceivers, among perceivers socialized within a common culture or social nexus there ought to be similarities in the content and range of convenience of many constructs” (Delia:76:367).

Når modtagere således mener, afsender er troværdig, er det en opfattelse, der bliver til via hele perceptionen af politikere – individuelt såvel som socialt konstrueret i modtagerens oplevelse. Det er netop både individuelt betinget, hvordan troværdighed opleves, for som en af informanterne i forundersøgelsen siger, ”...altså du kan jo godt synes, noget er troværdigt, uden at jeg synes det” (Bilag, D4:45) og ligeledes socialt betinget, fordi som denne informant siger, ”...når der først er sat en dagsorden, a la Marianne Jelved er det mest troværdig menneske i Danmark, ja så bliver det lidt en selvopfyldende profeti, så etablerer der sig en bevidsthed om ’sådan er det...’” (Bilag, D3:35). Til trods for den simple teori har vi her en velegnet byggesten til platformen for vores eget undersøgelsesdesign. Første forudsætning er altså at:

Troværdighedsbedømmelse bliver til i en dynamisk og kompleks proces i modtagerens perceptionelle konstruktion, der både er individuelt og socialt konstrueret.
--

Imidlertid støtter Delias teori også vores tanke om, at vælgere og politikere muligvis ikke opfatter troværdigheden ensartet. Det skyldes måske ikke så meget, at de deltager i forskellige sociale situationer, men at der i de situationer samtales og udveksles standpunkter og meninger, hvor der kastes forskellige ideer og forestillinger om politik på bordet. Delia skriver netop:

”I proceed on the premises that credibility must be understood in a way consistent with the everyday attitude of the naïve social actor. This attitude Philipson writes, “is characterized by the mundane practical reasoning of everyday life in which ...(a person’s) worlds, social and natural, are indubitable, simply there, and taken-for-granted...” (Delia:76:370).

Dermed mener vi, at bedømmelse af troværdighed er indfoldet i en større dynamisk perceptionel proces, og vi mener derfor også, at der skal inddrages teorier, der kan forklare, hvordan de sociale strukturer indvirker på troværdighedsbedømmelse. Det ven-

der vi tilbage til, men først vil vi kigge på, hvilke aspekter Det Radikale Venstres troværdighed indeholder i vælgerens øjne. Det handler derfor i det følgende om, hvordan dette umiddelbart u håndgribelige politiske fænomen kan gøres mere konkret i vores troværdighedsundersøgelse.

Det Radikale Venstre – et abstrakt systems troværdighed

Mange af de undersøgelser med baggrund i de to første tilgange, er foretaget med afsæt i kommunikation mellem personer, hvilket har fordele, når vi tænker på vurderinger af politikernes optræden, men de er ikke beregnet på vores undersøgelsesgenstand. Det Radikale Venstre kan bedst karakteriseres som en bevægelig sværm af faste og flydende, abstrakte og konkrete begreber i politisk diskurs indfoldet i et ligeledes forholdsvis abstrakt politisk system. Anthony Giddens skriver i sin teori om tillid i bogen *Modernitets konsekvenser*, at meget af den tillid, vi nærer til abstrakte systemer, kommer af den etablerede ekspertises troværdighed. Han taler også om, at tillidsbegrebet løftes ud af de lokale forhold ved det, han kalder udlejningsmekanismer f.eks. magt, der i en vis forstand transformeres over på den tillid eller mangel samme, folk nærer til abstrakte systemer (Giddens:94:31-37). Dermed er der altså en sammenhæng mellem hverdagslivets måde at nære tillid til det konkrete f.eks. i familien og på arbejdspladsen og de abstrakte systemer, folk normalt ikke er i nogen berøring med. Det Radikale Venstre er sådan et abstrakt system og leverer i en forstand politisk ekspertise, men for at vi kan håndtere dette konkret, har vi valgt at anskue det gennem en syntese af fire aspekter; kernen i den radikale politik, de folkevalgte politikere, den aktuelle politiske situation og endelig det demokratiske system som helhed. Det munder dermed ud i, at vi kan beskrive den anden forudsætning for vores troværdighedsundersøgelse, der tydeliggør de elementer vores undersøgelsesdeltagere forholder sig til, når de bedømmer troværdigheden:

1. Det første aspekt er det mere eller mindre faste politisk-ideologiske tankegods og sæt af værdier, der konstrueres historisk gennem begivenheder, handlinger og formuleringer af det politiske budskab
2. Det andet aspekt partiet skal anskues gennem, er de politikere, der bringer deres personlighed og individuelle egenskaber ind i den professionelle rolle og derved udgør en figur i den institutionelle politiske kontekst på Christiansborg
3. Det tredje aspekt udgøres af den aktuelle situation for politisk handling, forstået som vekselvirkningen mellem partiets evne til og muligheder for at udnytte forhandlingspositionen til konkrete resultater
4. Endelig er det fjerde aspekt den overordnede institutionelle struktur partiet er placeret indenfor, dvs. det parlamentariske system og det repræsentative demokrati

Det er således det aktive samspil mellem indholdet af de fire aspekter, der udgør det mere konkrete bedømmelsesgrundlag for vælgerne. Når vi skal tale med vælgere om, hvordan de opfatter troværdigheden for Det Radikale Venstre, har vi altså med en interaktion mellem flere fænomener at gøre. Det er i mødet mellem vælgerens perception af denne komplicerede dynamik mellem alle fire aspekter, og vælgerens eget univers, der skabes en opfattelse af troværdigheden.

Tillid og troværdighed – to begreber der flyder sammen

Giddens knytter troværdighed tæt sammen med tillid sådan at forstå, at det er på baggrund af en tiltro til pålideligheden af partiet og dets politikere, at vælgerne har tillid til det. Vi ser det på denne måde, at troværdighed i hverdagslivets tale artikuleres og får mening, når vi udtrykker, at vi har tillid til noget. Begrundelsen for dette hviler på to forhold. For det første, at der i vores empiri ikke alene tales entydigt om troen eller om folk er værd at tro på. I hverdagens tale flyder troværdighedsbegrebet ud i en mangfoldighed af former for italesættelse af tro – nogle eksempler på verbaliseringer er; stole på, regne med, og der findes også flere eksempler på, at tillid bruges, når deltagerne vurderer noget i politik troværdigt eller ej. En deltager fra vores indledende interviewundersøgelse udtrykker sig således:

”... som én sagde til mig ved frokost til et radikalt arrangement i weekenden: ”Jeg er godt nok ikke enig med dig om det med euroen, men når jeg læser i avisen, at nu flyver hun et sted hen, så tænker jeg, hvad sker der med kronen, hvis hun falder ned”. Altså det er jo ret stor tillid til, at det betyder noget, jeg sidder der...” (Bilag, D1:8) og ”... når vi siger, der skal laves nogle reformer på et område, så er det sgu nok fordi det er rigtigt. Der er nok noget om det. De skal forbinde det med tillid og også en seriøsitet.” (Bilag, D1:16)

Sprogligt sammenkædes tillid altså lige så vel som tiltro med troværdighed, skønt tiltro i stringent sprogbrug alene burde anvendes om troværdighed. Virkelighedens verden tyder altså på en vis opblødning af grænsen mellem tiltro og tillid.

For det andet forklarer Giddens i sin teori, at: *”Tillid er ikke det samme som tro på en persons eller et systems pålidelighed. Tillid er det, der udspringer af troen. Tillid er netop forbindelsesledet mellem tro og tiltro”* (Giddens:94:35). Hans fremstilling er ikke helt entydig, men han kæder i flere formuleringer tillid meget nært sammen med troværdighed, og som her taler han altså om, at tro først bliver til tiltro, når der er skabt tillid. Dermed mener vi at kunne læse det således, at tillidsbegrebet også er aktuelt, når der tales om troværdighed. Det fører os frem til, at vores undersøgelse må medtænke disse forhold, når vi udformer spørgekategorier.

En undersøgelse af vælgernes tillid til politikerne

En undersøgelse, vi her vil inddrage, for at belyse sammenhængen mellem troværdighed og tillid, er studierne af tilliden til politikerne, fremlagt i bogen *Vi og vore politi-*

kere. Dette projekt har relevans for os, da der er flere metodiske styrker. De sammenhænge, der er i søgelys belyses nemlig også med kvalitative interview af vælgernes forståelse af begreberne. De kvantitative resultater fra Goul Andersens surveyundersøgelse står dermed ikke alene, men kan læses sammen med Hans Jørgen Nielsens perspektivering i de vælgersamtaler, han har gennemført. Fokus er heller ikke i denne undersøgelse direkte rettet på vælgernes opfattelse af politikernes troværdighed, og den er også utidssvarende, men vi er inspirerede af undersøgelsesdesignets brug af dagligdags vendinger i datakonstruktionen. Dette sikrer en god interviewproces, idet dagligdagsformuleringerne udgør en mere tilgængelig kontekstuel helhed, som svarpersonerne lettere kan identificere sig med. F.eks. er udsagnet: ”Politikerne går mere op i at blive genvalgt end at løse landets politiske og økonomiske problemer” (Goul Andersen et al.:92:149) lettere at forholde sig til end træk opført på lister jvf. Kock. Dog mangler Goul Andersens design i surveyundersøgelsen redskaber, der kan bruges til at få viden om, hvilke refleksioner modtagerne har, når de præsenteres for de enkelte udsagn. Vi kan kun kigge i vælgersamtalerne, der er gennemført parallelt med surveydelen og efter ”åben mikrofon-metoden”. Alligevel må vi være opmærksomme på, at anvendelse af udsagn i hele sætninger i datakonstruktionen i højere grad styrer undersøgelsesdeltagernes svar, da en kontekstuel helhed potentielt indeholder færre konnotationer end enkelte ord. En pointe Henning Olsen gør opmærksom på i hans arbejde med datakonstruktion indenfor kvantitative metoder¹⁰.

Gennem hele fremstillingen er tillids- og troværdighedsbegrebet foldet ind i hinanden, og det viser sig ved, at nogle af de dimensioner, der også omtales i retorikken jvf. Kock og Aristoteles dukker op i Goul Andersens forskellige aspekter af tilliden. Eksempelvis politikernes moral, der karakteriseres ved aspekterne pålidelighed, opportunisme og korrupsion, og den er kædet sammen med tilliden til politikerne. Vi har således et argument mere for at åbne for tillidsbegrebet i vores undersøgelse. Endvidere taler Goul Andersen om pragmatisk tillid til politikerne, der vedrører politikernes dygtighed, beslutningers tilblivelse og tillid til rigtige beslutninger. Dette er værdifuldt, fordi vi dermed får ideer til at konkretisere de elementer i det abstrakte system, vælgerne vurderer tillid og troværdighed ud fra.

Sammenfatning

I dette kapitel har vi diskuteret flere tidligere undersøgelser af troværdighed, og vi har fundet den konstruktivistiske tilgang til troværdighed velegnet som teoretisk udgangspunkt i vores undersøgelsesdesign. Vi har fundet frem til, at i hverdagslivets artikulation omkring troværdighed flyder tillid og troværdighed sammen, hvilket vi må forholde os til, når vi designer spørgeskema og i analysen. Vi har dertil fundet en mulighed for at nedtone mediernes rolle jvf. Kock. I konstruktionen af data har vi også fremhævet, hvor væsentligt det er, at vi har mulighed for at arbejde med undersøgelsesdeltagernes forståelse af spørgeskemaet. Dette problem leverer Goul Andersen gode løsninger på ved at opstille spørgekategorier som udsagn i kontekstuelle helheder. Samtidig er det

¹⁰ Vi har deltaget i et foredrag om kvantitativ datakonstruktion af Henning Olsen den 20.11.2003

en styrke, at surveyundersøgelsens brug af begreber kan ses i sammenhæng med kvalitative interviews, der belyser, hvordan undersøgelsesdeltagerne forstår begreberne.

Troværdighedsopfattelser – en afklaring

Der er tre forhold, som gør sig gældende for vores teoretiske udgangspunkt for undersøgelsen af troværdighedsopfattelser. For det første fik vi en forudsætning ved Delias forslag til en konstruktivistisk tilgang, hvor det følger, at bedømmelse af troværdighed både er individuelt og socialt betinget. For det andet kan Aristoteles' klassiske angivelse af troværdighedsdyderne; moralsk karakter, klogskab og velvilje stadig bruges, idet ethosforskningens resultater holder sig nogenlunde konsistent indenfor disse gennem undersøgelserne det sidste halve århundrede (Aristoteles:83:113; Kock:01:3). Den klassiske definition af troværdighed kan vi dermed godt bruge, men hvordan vi analytisk anskueliggør disse dimensioner og tilhørende træks indvirkning på hinanden kræver et andet undersøgelsesdesign. Vi har her konstateret, at en analytisk konstruktion af opfattelser af partiets troværdighed må have hverdagssprogets dynamik og mangfoldighed som empirisk undersøgelsesgenstand. For det tredje er det en fordel i håndteringen af *det sociale* i den analytiske konstruktion af en "opfattelse" af troværdighed, at vi bruger en teoretisk model, der bygger på idealtyper. Her anvender vi Max Webers teoretiske anskuelse, hvor han skriver, at "*dens betydning består i å være et rent ideelt grænsebegræb, som virkeligheden måles med i den hensigt å tydeliggøre bestemte betydningsfulde empirisk foreliggende forhold, og som den empiriske virkelighed sammenlignes med*" (Weber:71:202). Med idealtypiske opfattelser er det muligt at beskrive eventuelle typiske fællestræk f.eks. for venstrevælgeres opfattelse.

Endelig bygger vores anskuelse af empirien på den anden forudsætning, der præciserer vælgere og politikeres konkrete grundlag at opfatte troværdigheden på. Det er her et billede af troværdigheden "nu", dvs. i vores empiridannelsesperiode fra maj til august i 2003, vi fokuserer på. Vi præciserer også, at vi ikke i udgangspunktet vil undersøge vælgernes troværdighedsbedømmelse af konkrete politiske sager, men at vores fokus ligger på *den generelle og overordnede måde*, Det Radikale Venstre opleves på.

Kapitel 3: Metode og teoretisk tilgang

Da vi nu har gennemgået forskellige tidligere undersøgelser af troværdighed i kapitel 1, vil vi i det følgende vende interessen mod vores egen undersøgelse. I dette kapitel søger vi således gennem en diskussion af relevant teori at udvikle den platform, undersøgelsen skal hvile på. Helt konkret ekspliciterer vi vores videnskabsteoretiske position og redegør for brugen af teorier. Det fører til en beskrivelse af de analytiske redskaber, der skal bruges til at besvare indholdet i de eventuelt forskellige troværdighedsopfattelser.

Videnskabssyn

Vores kritik af tidligere undersøgelser er rodfæstet i den måde, vi erkender vores omverden på og dermed vores videnskabssyn. Dette syn bygger på, at videnskabelig produktion af viden er forankret i begreber som *relationer* og *den gensidigt konstituerende proces* mellem individ og struktur. Det betyder, at vi anskuer videnskabelig aktivitet med en optik, der accepterer ikke-eksistensen af endegyldige svar leveret med forestillingen om absolut videndannelse og ikke begrænses af enten et dominerende individsyn eller struktursyn. Vi er her meget inspirerede af Søren Kjærups argumentation for et nyt erkendelsesgrundlag for humanistisk videnskab, der kommer af påstanden om at:

”Efterhånden er det kommet til at stå moderne videnskabsteoretikere klart, at Sandheden med stort S ikke findes, og at et fast grundlag for hele den videnskabelige aktivitet ikke findes, men at forskning er en situationsbestemt menneskelig aktivitet, indgribende, på sandsynlighedens felt, bundet til kommunikation, bundet til det videnskabelige samfunds traditioner og den folkelige overlevering.” (Kjærup:96:239).

Han spørger også, om kvaliteten sandhed som kriterium for værdien af resultater og konklusioner ikke kan suppleres af andre kvaliteter som f.eks. ”...overraskende, præcise, elegante, øjenåbnende, overblikgivende...” (Kjærup:96:237). Han peger således på, at den videnskabelige aktivitet i sig selv er betinget af netop *den gensidigt konstituerende proces*, idet forskeren står i relation til omgivelserne, og ligeledes at videnskabelige aktiviteter befinder sig på sandsynlighedens felt, hvilket ikke implicerer nogen tale om absolutte værdier. Dette er lige præcis tilfældet med vores troværdighedsundersøgelse, hvor vi ikke mener, der kan fremsættes objektivt sande resultater med absolut værdi. Derfor mener vi også, at gyldigheden af resultaterne må baseres på en flerhed af kvaliteter i argumentationen og i begrundelserne for det, der skrives her i specialet (Mostow et al:02:100; Jørgensen&Philips:99:34). I vores arbejde med materialet dvs. i datakonstruktionen og i vekselvirkningen mellem empirisk opdagelse og teoretisk belysning, er den forståelse af materialet, vi opbygger, bundet til måden vi fortolker på. Denne forbindelse mellem fortolkning og nye opdagelser kan nærmere beskrives ved den hermeneutiske cirkel. Rent praktisk indebærer denne måde at se erkendelse på, at vi møder nye fænomener med en forforståelse, der hidindtil har givet os mening i en helhed. På baggrund af nye opdagelser tvinges vi til at transformere denne forforståelse, og dermed kommer vi frem til en ændret meningsfuldhed, der igen

skaber ny forforståelse (Kjørup:96:270; Jensen:98:25). De iagttagelser, vi har gjort os, er dele af en forforståelse og har også ført til forestillinger om, hvordan resultaterne i undersøgelsen vil se ud. Et eksempel på forforståelsers virkning kommer af, at vi har været gennem en erkendelsesproces og måtte nytænke det teoretiske grundlag for vores undersøgelsesdesign.

Ny erkendelse og teoretisk grundlag

Da vi konstruerede undersøgelsesdesignet skete det i første omgang med intentionen om at analysere troværdighedsdimensionerne; kompetence, karisma, karakter og politisk indhold og de tilhørende træk. Vi forestillede os, det var muligt at analysere udtalelser i interviewene med en kodning efter disse dimensioner og sammenligne vores resultater med relevante resultater fra ethosforskningen. Vi var her fanget af en kvantitativt præget forforståelse, der blev skabt ved læsning af ethosforskningens undersøgelsesdesign. Vi måtte erkende, at da vi ønskede at belyse, hvordan forskellige forhold og træk indvirker på hinanden i bedømmelsen af troværdighed, ville en kodning i kvalitativ analyse med dimensioner som centrale og styrende kategorier ikke føre noget godt med sig. Det giver f.eks. ikke rigtig nogen mening at forsøge at kode en dimension i følgende udtalelse:

”Den anden ting som er naturlig at kigge på, når man skal måle troværdighed det er måske mere subjektivt: Det er om, man tør forholde sig til nogle evidente samfundsmæssige problemer. For eksempel, ville de fleste nok sige, at det er utroværdigt at sige, at vi aldrig behøver ændre noget som helst i velfærdssamfundet i de næste 20, 30, 40, 50 år fordi vi kan se, at der kommer til at mangle arbejdskraft, så vi behøver ikke at gøre noget” (Bilag, D3:30)

Handler den om karakter, idet informanten taler om karaktertrækket ”at turde forholde sig til...”? Eller er det politiske indhold, altså hvilken velfærdspolitik de radikale har, også med i troværdighedsbedømmelsen? De forskellige sproglige udtryk i politikere og vælgeres dagligdags fortællinger er vanskelige at kode efter dimensioner, og det er her, vi tydeligst kan vise, hvilken tilgang vi har til undersøgelse af troværdighed. Vi mener ikke en karakteristik af troværdighedsopfattelser af Det Radikale Venstre alene kan bygge på dimensioner, men også handler om at belyse relationerne mellem dem. Som vi også har erfaret i forundersøgelsen er troværdighed forbundet med en mangfoldighed af sproglige udtryk, og vi ville afskære os muligheden for at analysere deres betydning ved at bruge dimensioner.

Teoretisk udgangspunkt i undersøgelsen

Den inspiration, vi har fået fra Delias konstruktivisme som fundament for undersøgelser af ethos, kommer af begreberne; *relationer* og *den gensidigt konstituerende proces*, som vi beskrev, er en del af vores videnskabssyn. Disse begreber er også hjørnesten i socialkonstruktionismen, der kan karakteriseres ved de overordnede og åbne kendetegn: 1) En kritisk tilgang til objektiv viden og 2) en forankring i, at menneskers for-

ståelse af og måde at tale om verden på skabes af sociale processer, samt 3) de relationelle processer får konsekvenser for social praksis (Jørgensen&Philips:99:14). Den enkelte vælgers opfattelse af omverdenen bliver således skabt i sociale processer, og forskellige opfattelser er både udgangspunkt og resultat i en løbende kamp om at definere, hvad der er den rigtige eller forkerte udlægning af fænomener. Dette er også grunddelene i diskursanalysens optik, der har sproglige relationer og kampen om at bestemme versioner af virkeligheden som de centrale analyseobjekter (Jørgensen&Philips:99:9-17; Laclau&Mouffe:85:113). Det er sådan en sproganalyse, vi skal bruge i arbejdet med troværdighedsopfattelser, for som denne informant beskriver, foregår der også kampe om udlægningen af politikeres troværdighed:

” ...der er en masse fordomme om det at være politikere, om politikerne og især om Christiansborg og de der er her. Jeg syntes, at mange af de her myter er uretfærdige. Jeg hører ... siden jeg blev valgt har jeg i forskellige sammenhænge hørt folk, det kan være på gaden, det kan være til en fest, det kan være efter et foredrag, at de siger: Sørg nu for du ikke bliver som de andre, ikke. Bliv ved med at være som du er. Indforstået, de andre det er så utroværdige politikere. Jeg syntes, det er uretfærdigt. Jeg mener, at flertallet af dem som er her, er faktisk nogle, der har hjertet med og gør alt hvad de kan for at opfylde de mål, de er blevet valgt til” (Bilag, D2:19)

Politikernes egen opfattelse af deres troværdighed samstemmer altså ikke altid med befolkningens. Eksemplet viser, hvordan troværdighed er et åbent begreb, der gives forskelligt indhold afhængigt af andre tegn; her institutionel sammenhæng, der er forskellig for politiker og vælger. Vi vil således i vores teoretiske afsæt se troværdighedsbedømmelse både betinget af individuelle processer og som et produkt af diskursiv praksis.

Teoribrug

Diskursteorien kan altså belyse de sproglige udtryk og deres relationer, så vi vil få belyst relationen mellem de sproglige former, der italesætter holdninger, værdier og andre begreber i politik, og den sociale praksis det er at have en bestemt politisk overbevisning og sætte krydset et bestemt sted på stemmesedlen. Diskursteorien indeholder en række relevante begreber, der bl.a. er konstrueret til dette formål (Jørgensen&Philips:99:52). Vi vil ikke redegøre for de teoretiske sammenhænge her, men betragter teorien som en ressource eller værktøjskasse, vi vil trække på i analysen. Der er dog et teoretisk spørgsmål, vi vil diskutere, idet Aristoteles' retorik har et begreb, der kan imødekomme de tidligere troværdighedsundersøgelser manglende øje for samspillet mellem forskellige træk.

Mulig analytisk tankegang i retorikken

Oprindeligt er retorikken kort sagt formuleret hos Aristoteles som læren om talekunst¹¹ med det sigte at overbevise tilhørerne. Det er den såkaldte persuasive lære. I sin bog leverer han udover de mange anvisninger på god argumentation en skarp og rammende karakteristik af menneskers følelser og skæbnevilkår, samt aldersgrupperne; de unge, modne og alderdommen. Det vidner om, at en eller anden spæd form for målgruppensyn, altså at forskelle mellem grupper, deres alder, følelser og vilkår er bestemmende for vurderingen af budskabet, findes i Aristoteles' retorik (Kock:03:4; Aristoteles:83:151). Vi kan ikke indenfor dette speciale redegøre til fulde for den videnskabelige gyldighed af en retorisk analyse af politisk diskurs i hverdagsartikulatorisk praksis omkring et politisk parti. Men i vores læsning af Aristoteles, mener vi, der er en mulighed for at vende retorikkens begreber om og bruge dem diskursanalytisk. En bemærkning fra Kock antyder også en mulighed: ”den stigende interesse for retorik i den akademiske og pædagogiske verden, skyldes, at man begge steder indser, at hverken litteratur- eller sprogvidenskaberne tilbyder særlig meget, der er praktisk brugbart om diskurs”(Kock:03:1). Men spørgsmålet er så for det første, hvordan begreber fra retorikken fungerer, og om de har analytiske egenskaber, der kan vise samspillet mellem træk ved troværdigheden, og for det andet, om der kan findes meningsfulde paralleller til diskursteorien?

Retorikkens toposbegreb

Det er her begrebet topos, der hos Aristoteles beskrives som visse alment gældende synspunkter indenfor emner som politik, jura, naturvidenskab o.a., vi tænker på, for netop forskellige synspunkter på politik og troværdighed, er vores undersøgelsesgenstand (Aristoteles:83:41). En mere konkret og praktisk tolkning af topos findes i Robin Cheesman og Arne Thing Mortensens tekst *Om målgrupper*. De ekspliciterer muligheden for at identificere en topos indenfor en afgrænset gruppe kendetegnet ved givne fællestræk:

”En topos er (i overført betydning) et tema eller en tese man kan bygge en argumentation op på (et ”ståsted”). Det kan være alment anerkendte sandheder eller værdier (f.eks. at demokrati er godt), som man ved at også modtageren bygger sin stillingtagen på og som man derfor kan argumentere ud fra. Eller det kan være mere specielle forudsætninger, som man ved, har tilslutning i det konkrete auditorium (f.eks. at ”hønsæavl er godt” i en tale ved hønsæavlerforeningens årsfest)” (Cheesman&Mortensen 87).

Det samme peger Kristian Jensen på i sin artikel *Retorikkens metode*, hvor han endvidere beskriver topoi¹² som en velegnet analyseenhed til at få indblik i, hvilke præmisser persuasivitet har indenfor forskellige sammenhænge (Jensen:98:31). Med andre ord er det en mulighed, at der knytter sig et bestemt mønster af topoi, dvs. synspunkter om

¹¹ Mange lærebøger om praktisk retorik og kunsten at holde tale fremhæver også opmærksomhed på modtageren i det såkaldte retoriske pentagram (Garbers&Høgel:96:31; Steensbech Lemeé&Lund:99:106).

¹² Topoi er flertal af topos

forskellige emner til en bestemt vælgergruppe og den måde, de bedømmer troværdighed på. Dette eksempel fra interviewet med den radikale vælger i forundersøgelsen kan bruges til at belyse, hvordan topoi fungerer:

”... hvis det en fra Dansk Folkeparti, der skulle argumentere for et eller andet med, hvad ved jeg ... der er for mange flygtninge i Danmark, så hvis ikke vi stopper et eller andet, så ville de komme med en masse statistiske tal, som jeg så alligevel ville sige, jeg tror ikke på, at den beregningsmetode er korrekt. Eller jeg tror ikke på, man kan sige sådan og sådan, og så kan man sige, så er det ikke bevist” (bilag, D4:39) og ”Dansk Folkeparti ...altså jeg synes ikke, at skræmmebilleder om indvandrere og sådan noget, at det er ... altså jeg kan ikke se det som et problem, så derfor synes jeg ikke, det er troværdigt, og køre frem med alt muligt skræk og advarsel” (bilag, D4:42).

I udtalelsen understreger vælgeren, at skræk og advarsel er utroværdigt, og at hun generelt tager afstand fra Dansk Folkeparti. Aristoteles har flere typer af topoi, hvor vi vælger at bruge to; nemlig specifikke og almene. De specifikke knytter sig til en given gruppes kontekst eller er en anerkendt sandhed, som vi har set hos Cheesman&Mortensen. Og de er egentligt forenklede måder, hvorpå man indenfor en gruppe siger, at noget er godt. I eksemplet kunne vi beskrive det synspunkt, der ligger bag vælgerens udtalelser med en topos om, at ”åbenhed overfor indvandrere er godt”.

Men som det fremgår af citatet, tager vælgeren ikke alene afstand fra Dansk Folkepartis politik men lader også sin afstandtagen føre til en manglende tiltro til deres kompetence i statistik, netop ved den måde det siges på ”...som jeg så alligevel...”. Her er det en almen topos, vi kan anvende, som Aristoteles beskriver således: *”Topos af denne slags består i at argumentere således, at man forbinder, hvad der er adskilt eller adskiller, hvad der er forbundet” (Aristoteles:83:186)*. Vi kunne på den måde gennem en almen topos se, at vælgeren forbinder sin holdning til Dansk Folkepartis indvandrerpolitik med deres kompetence i statistik og dermed bedømmer den utroværdig. Troværdighedstrækket kompetence, der ikke har noget med politik at gøre, bliver på den måde inddraget og vurderet negativt, fordi vælgeren generelt tager afstand fra Dansk Folkeparti. Disse almene topoi er altså forskellige måder argumentation bygges op på, og kan også bruges til at se, hvilke sproglige relationer, der strukturerer og styrer bedømmelse af troværdighed.

Topoi i forhold til diskursteoretiske begreber

Eksemplet ovenfor viser, hvordan politiske standpunkter ikke alene strukturerer de sproglige formuleringer, men også styrer stillingtagen til andre træk ved troværdigheden. Topoi kan altså ses som elementer i sproget, der på samme måde som elementer i en diskursanalyse strukturerer den måde, vi opfatter ting på. Spørgsmålet er, hvilke diskursteoretiske begreber, der kan drages gyldige paralleller til, og om de har samme forudsætninger? Lad os prøve at undersøge det gennem et andet eksempel, hvor Mari-

anne Jelved taler kritisk om journalisters dækning af pressemødet, hvor forslaget til den såkaldte rockerlov¹³ diskuteres:

”Hvad glæde har vælgerne af journalister, der bare skriver, hvad ministeren siger? Hvorfor får Anders Fogh på sit pressemøde her forleden dag lov til at sige om rockerloven: Jamen regeringen har set, hvad de siger (red. oppositionen) men vi bryder med vanetænkning. Hvem fanden er imod at bryde med vanetænkning? Der er ikke en journalist, der siger: Er retssikkerheden i Danmark et spørgsmål om vanetænkning? Mener du det? Hvem siger det?” (Bilag, D1:10).

Vores pointe med citatet er, at brud med vanetænkning ifølge Jelved fungerer som et belæg for regeringens fremsættelse af forslag til rockerlov. Det interessante for os er dog rent teoretisk, om diskursteoretiske og retoriske begreber begge kan bruges til at forklare, hvordan vi opfatter et fænomen.

I diskursteorien tales om analyseenhederne; flydende og objektive betegnere, hvilke er begreber eller fænomener, der i artikulatorisk praksis indgår i betydningstilskrivende relationer med hinanden. De flydende betegnere karakteriseres som åbne overfor kamp om forskellige udlægninger og objektive som relativt lukkede (Jørgensen&Philips:99:36-37; Laclau&Mouffe:85:113). Retssikkerhed kan her ses som en objektiv betegnere, fordi vi anser det som en grundpille i forholdet mellem individ og samfund i diskursen om demokratiet. Tilsvarende kan retssikkerhed i vores demokrati beskrives med en specifik topos, nemlig: ”Retssikkerhed er godt”. Men når retssikkerheden skal forsvares i bekæmpelsen af rockerkriminalitet, vil der foregå en løbende kamp om betydningen, dvs. om hvilke konkrete løsninger det skal indebære, og hvordan man ser konsekvenserne af dem osv. Bekæmpelse af rockerkriminalitet kan her ses som en flydende betegnere, og vil tilskrives forskellig betydning på baggrund af specifikke topoi knyttet til forskellige politiske standpunkter. Noget andet er, at Anders Fogh Rasmussen ifølge Jelved fjerner fokus fra kampen om udlægninger af bekæmpelse af rockerkriminalitet ved at fremhæve, at regeringen bryder med vanetænkning. Argumentationen bygger her på en topos om at ”nytænkning er godt”, som Jelved angriber, fordi den blot benytter en alment anerkendt sandhed og lukker den diskursive kamp om de reelle politiske betydninger. Med andre ord er der mulighed for at kombinere topoi og de diskursteoretiske begreber; objektive og flydende betegnere. Så mangler vi blot at se på, om de har samme forudsætninger.

Begrebernes forudsætninger

Kigger vi på forudsætningerne for de to former for betegnere i diskursteorien, handler disse om, at artikulationen af betegnere er betinget af andre tegn og deres tilhørende sociale organisering af betydning i politik, f.eks. ordførerskab, lovforslagsbehandling og en lang række andre ordninger (Jørgensen&Phillips:99:63). Med andre ord betyder

¹³ Rockerloven er identisk med L 218: bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet. Se internetadressen http://www.folketinget.dk/Samling/20021/lovforslag_som_fremsat/L218.htm. Pressemødet blev afholdt 29. april 2003 på Christiansborg.

det noget, hvor, af hvem og i hvilken sammenhæng tingene bliver sagt, og det er præcis sådan, vi også kan se topoi fungerer. De er nemlig også betinget af en kontekst og betydningen af andre topoi, jvf. Cheesman&Mortensen. I Aristoteles' fremstilling omtales topoi i det konkrete tilfælde, at taleren ønsker, at tilhørerne skal se positivt på hans budskab. Men det kan også ses i en bredere kontekstforståelse, da en analytisk tankegang, som vi har vist, er der. Han skriver, at *"...det er således klart, at den der vil stemme sine tilhørere til mildhed, må lægge disse synspunkter (topoi) til grund for sin tale"* (Aristoteles:83:123). Kigger vi igen på Anders Fogh Rasmussens "brud med varetænkning" er det klart, at hans valg af topoi forårsager mildhed både blandt hans tilhørere i kredsen af venstrevælgere og i regeringen. Men de appellerer også til andre, idet det er en almindelig anerkendt sandhed, at "nytænkning er godt".

Det betyder altså, at vi godt kan tale om topoi på samme måde som begreber i diskursteorien. Når vi skal analysere troværdighedsopfattelser, kan vi altså forsøge at konstruere de mønstre af topoi, sproget og artikulationen af den politiske diskurs indeholder. Dette vil kunne belyse de sproglige relationer, der adskiller forskellige opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed. Men vi bør dog også gøre det klart, at ikke al politisk argumentation og artikulation af troværdighed kan rummes af disse retoriske begreber, så vi vil benytte os af parallellen til diskursteorien og dermed se retorikkens begreber som en kvalificering af analysen.

Sammenfattende om de analytiske begreber

Rammen om vores analyse er således diskursteoretisk, og vi vil bruge den specifikke og almene type af topoi til at se strukturer i opfattelsen af Det Radikale Venstres troværdighed i politisk diskurs. Det er dog muligt, at arbejdet med datamaterialet vil føre til, at flere begreber både retoriske og diskursteoretiske bliver relevante. Aristoteles' bog viser flere muligheder, og Kock har også fremlagt en omfattende liste over begreber, hvoraf nogle muligvis vil kunne bruges. Her er der et katalog over stiltræk og beskrivelser af forskellige karaktertræk og argumentationstyper, bl.a. også begreber, der hjælper med at forstå sammenhænge mellem træk i troværdighedsbedømmelse¹⁴. Det vil vise sig, om nogle af dem kan bruges til at forstå vores datamateriale.

¹⁴ Kock beskriver eksempelvis Alexander-retorikken, hvor forskellige argumentationstyper "Det retfærdige", "Det nyttige" m.fl. i dag kan ses som typer af hjemler i Toulmins kendte argumentationsmodel – påstand, belæg og hjemmel (Kock:03:02; Jørgensen&Onsberg:01:12).

Kapitel 4: Undersøgelsens design

Hensigten i dette kapitel er at forklare, hvordan vores undersøgelsesdesign ser ud, og hvordan vi har konstrueret data. Vores undersøgelses sigte er i kraft af problemformuleringen at få viden om, hvilke opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed der findes indenfor forskellige vælgergrupper og blandt partiets folketingsmedlemmer. Inden vi nu fortsætter med undersøgelsens opbygning, vil vi indledningsvis gøre det klart, hvorfor vi har valgt Q-metode som redskab til datakonstruktion.

Valget af Q-metode – styrker og svagheder

Den teoretiske baggrund for Q-methodology er egentlig funktionalistisk og videreført fra William Stephenson's psykologiske empiriske analyse, han kaldte *The modus operandi for a science of subjectivity*, og som han definerer ved, "the condition of viewing things exclusively through the medium of one's own mind" (Stephenson:78:21). Dette kan kort sammenfattes til det videnskabelige princip, at "al viden om subjektet skal ses gennem subjektet selv". Dette princip betyder, at i Q-metodens konkrete interview styrer deltagerne i høj grad selv processen og udfaldet, fordi det er således *gennem dem*, vi får den viden, vi søger. Rent praktisk foregår det ved, at vi giver deltagerne en række udsagn, de skal placere i et såkaldt Q-gitter¹⁵ alt efter, i hvilken grad de er enige/uenige i udsagnene (Brown:93:101). Styrken ved metoden er her, at placeringen af udsagn foregår under en samtale, hvor interviewerens opgave er at spørge ind til deltagerens argumenter for og refleksioner over placeringen af udsagnene (Schrøder:02:06). Der skabes altså et kvalitativt materiale ved den båndoptagede samtale, der kan sammenholdes med den kvantitative del givet ved beregninger af udsagnenes placeringer. Men den væsentligste begrundelse for vores valg af Q-metode ligger i, at pusleriet med udsagnene motiverer og skaber en følelse af kontrol og beherskelse hos deltagerne i interviewsituationen. Det bryder asymmetrien i forholdet mellem interviewer og informant, der kan være et problem i kvalitative interviews, og det skaber en selvstændig platform for deltagerne (Olsen:02:89). Valget af Q-metode er også set i forhold til vores diskursteoretiske afsæt begrundet i, at deltageres selvstændige behandling af udsagnene er et udtryk for diskursiv praksis, idet Q-gitteret kræver deltageres overvejelse og stillingtagen til relationen mellem de forskellige sproglige udtryk om partiets troværdighed i udsagnene. Inden vi nu vil beskrive udvalget af deltagere, kan vi sammenfatte de forskellige trin i undersøgelsens opbygning således:

- 1) Indledende diskursopbygning
- 2) Formulering af udsagn
- 3) Q-interview omkring udsagnene
- 4) Q-analyse (Brown:93:97)

¹⁵ Se figur 2 i afsnittet Q-interview.

Vi har ikke under punkt 1 gennemført en egentlig diskursanalytisk opbygning om de radikales troværdighed, men har pragmatisk valgt i forundersøgelsen at skabe et materiale, der kunne bruges til diskussion af teorier og tidligere undersøgelser, samt til konstruktionen af udsagn.

Deltagerne

Vi har på baggrund af en tidlig og løst formuleret skitse til valgkampsstrategi for partiet valgt udover de radikale vælgere at fokusere på grupper af Venstre-, Socialdemokratiske-, og SF-vælgere¹⁶. Dermed sigter undersøgelsen på at finde frem til, hvilke træk ved troværdigheden vælgere indenfor disse grupper tillægger partiet, og hvordan disse træk afhænger af hinanden i hverdagslivets diskurs om politik.

Deltagerantallet er valgt, så et rimeligt repræsentativt antal kunne gøre det muligt at se på fællestræk ved større vælgergruppers opfattelse af troværdigheden¹⁷. Q-metodens styrke er her, at den foreskriver et deltagerantal på mellem 30 og 60, men i øvrigt skriver Steven Brown til os, at et fordelagtigt antal i en undersøgelse som vores er 25 til 30 (personlig korrespondance:Brown:04.07.2003). Det resulterede i, at 28 personer med tilstræbt jævn fordeling på alder, køn og uddannelsesniveau har deltaget i undersøgelsen. De er som nævnt opdelt efter politisk tilhørsforhold i fem grupper, og vi har sat kriterierne for tilhørsforholdet således, at de ved valget 2001 skulle have stemt på pågældende parti, samt føle sig som hjemmehørende i partiet. Vi har samlet oplysningerne nedenfor.

Skema 1:

Parti	Ialt	køn	alder	uddannelse
SF-vælgere	6	3 mænd 3 kvinder	29, 31, 59 26, 32, 37	1 ufaglært og selvstændig, 2 funktionærer og 3 studerende
Radikale	5	2 mænd 3 kvinder	27, 55 26, 30, 45	1 ufaglært, 3 funktionærer og 1 studerende
Venstrevælgere	6	4 mænd 2 kvinder	32, 32, 36 28, 31, 37	1 selvstændig, 3 studerende og 2 funktionærer
Socialdemokrater	5	2 mænd 3 kvinder	32, 45 26, 26, 33	2 funktionærer og 3 studerende
Radikale politikere	6	4 mænd 2 kvinder	36, 38, 40, 65 60, 63	6 funktionæransatte som MF
	28	15 mænd 13 kvinder		2 ufaglærte, 15 funktionærer, 10 studerende og 2 selvstændige

¹⁶ Denne strategi er ikke nedskrevet men er fortalt udenfor referat under vores samtaler med Lars Nielsen i partisekretariatet.

¹⁷ Der er ikke entydighed i den kvalitative metodelitteraturs behandling af spørgsmålet om deltagerantal. Henning Olsen peger på teoretisk mætning og variationsbredde som kriterier. Vi mener, vi dækker begge ved at have 5-6 repræsenteret indenfor hvert partitilhørsforhold (Olsen:02:84).

Som det fremgår, er det ikke helt lykkedes at fordele tilstrækkeligt jævnt på alder særligt i politikergruppen, og der er også en overvægt af funktionærer og unge studerende bosiddende i København. Kun 5 deltagere har bopæl i provinsen¹⁸.

Formulering af udsagn

Inden vi viser eksempler på, hvordan udsagnene er blevet til, skal vi også nævne, at vi har forsøgt at følge et princip i Q-methodology om semi-naturalistiske formuleringer (Stephenson:78:23; McCormack:97:52). Vi har altså i flere tilfælde anvendt direkte citering fra interviewudskrift i forundersøgelsen eller anden tekst. På nogle områder har vi selv formuleret nogle, fordi vi har ment, det kunne gøre disse områder mere tydelige. Vi har ligeledes søgt at begrænse brugen af forskellige ord og holdt os til at anvende tillid. Det skyldes, at vi fandt det mest dækkende for den dagligdags tale, der er repræsenteret i forundersøgelsen, samt at så er det ikke vores formuleringer, der evt. resulterer i, at deltagerne svarer forskelligt. Endelig har vi taget bestik af den situation, at mange mennesker ikke kender Det Radikale Venstre tilstrækkeligt, og vi har derfor udformet nogle udsagn om politik generelt, så vi kan se udsagnene om de radikale i en referenceramme. Set i bakspejlet erkender vi, at udsagnene har en uønsket stor tematisk bredde og variation i formuleringerne, så det tenderer det uoverskuelige både i interviewsituation og analyse. Men på trods af de mange temaer vi rejser, mener vi, at der er en substans i materialet, der kan benyttes til analyse.

Udformning af de 49 udsagn

I materialet fra de fire interviews i forundersøgelsen finder vi flere gennemgående forhold, som de fire informanter tænker på omkring de radikales troværdighed. De 49 udsagn dækker disse forskellige aspekter eller træk, og vi har skabt en oversigt indenfor nogle områder. Denne opdeling er udelukkende en praktisk oversigt alene til at håndtere opbygningen af udsagnene. Den er ikke en a priori determineret struktur for områder, vi ønsker at behandle i analysen. De forskellige områder og træk er overlappende og griber ind i hinanden, og da vi ønsker at være åbne og intuitive i belysningen af mulige samspil, følger vi dem ikke stringent til dørs i analysen. I det følgende vil vi heller ikke redegøre for udformningen af samtlige udsagn, men med eksempler anskueliggøre principper og hensigt bag udformningen.

Værdier og politisk holdning

På tværs i interviewmaterialet berøres værdier bag politikken flere steder, men findes i forskellige formuleringer og sammenhænge. En af informant fortæller her:

”...jeg tror, at noget af det som gør, at jeg synes, at f.eks. Det Radikale Venstre er troværdigt, det handler i bund og grund også om deres værdier. Altså det er deres mærkesager, som jeg synes, det er noget af det, som er vigtigt” (Bilag, D4:42).

¹⁸ Bilag:52.

Skønt værdier er svære at beskrive, er denne udtalelse om troværdighed et udtryk for eksplicit sammenhæng med den politik, de radikale står for. Vi har her formuleret udsagn (3) ”Det er de radikales politik, der gør partiet troværdigt”¹⁹. Indholdet, holdningen og værdierne og den måde, de radikale forvalter disse på, er områder, der er flettet sammen i mange forskellige udtalelser i forundersøgelses interviews, så det lader sig ikke gøre at kategorisere dem under bestemte områder, som vi var inde på. En af informanterne siger f.eks.:

”Så kan jeg gå videre og sige, hvorfor jeg sammen med mange andre mennesker opfatter Det Radikale Venstre som et meget troværdigt parti. Det er så meget med den første målestok: At de gør, hvad de siger. Det er mindst lige så meget, fordi det er en part, der tør tage nogle upopulære diskussioner, og i det hele taget forholder sig mere upopulistisk til ting. Og ikke lefler for vælgerne. Det er fremmede for et troværdighedsbillede. Uanset næsten om de har ret eller ej. Bare det at de går ind i diskussionen og finder nogle, især inden de økonomiske diskussioner, og finder nogle saglige argumenter, det er simpelthen fremmede for, at man har et billede af, at det er et troværdigt parti” (Bilag, D3:30).

Som vi kan se er principfasthed, upopulisme, modighed og saglighed de centrale elementer i dette, og de fører til udsagnene (35) ”Det Radikale Venstre står fast på deres principper, også selvom det er upopulært”²⁰. Den meget typiske hverdagsformulering *at holde, hvad man lover*²¹ viser sig også i en lidt anden version her i sidste udtalelse. Vi formulerer det lidt anderledes i udsagnet (33) ”Jeg har tillid til de radikale, fordi de gør det, de siger”.

Pragmatisk politik

Vi har udformet rigtig mange udsagn omkring den måde, de radikale fører politik på. Vi søger her at belyse, hvordan italesættelse ser ud for vores deltagere omkring aspekter såsom; vælgerne indfrielse af forventninger hos Det Radikale Venstre, partiets føling med problemer i samfundet, faglighed, om de radikale går mere op i genvalg end politisk indhold. Derudover vil vi også belyse, hvordan Det Radikale Venstre står sig, når det handler om ubeslutsomhed, valgflæsk, jordnærhed, tale mod bedrevidende, altid at have hjertet med i arbejdet og modstridende signaler fra partiet²². I sammenhæng med ovennævnte aspekter har vi føjet nogle særlige udsagn til, der kan sige noget om, hvorvidt deltagerne oplever de radikales troværdighed i forhold til andre parter f.eks. (4) ”Jeg synes, at Det Radikale Venstre er mere troværdigt end Venstre”²³. Det er her hensigten at få udtalelser fra deltagerne omkring betydningen af politisk afstand mellem partierne, hvilket også hænger sammen med vores anden arbejdshypotese om, *at partitilhørsforholdet medfører en bestemt opfattelse af Det Radikale Venstres troværdighed.*

¹⁹ De udsagn der vedrører samme område er (1), (8) og (38) (Bilag:48-50).

²⁰ Udsagn der vedrører samme område er (26), (27), (28), (29), (30), (32) (Bilag:48-50).

²¹ Udtrykket er nærmest det, vi kunne kalde for en idealtypisk formulering af troværdighed, og vi finder den i mange forskellige udtalelser. Se f.eks. interview D3 (Bilag:30).

²² Disse områder er rigt repræsenteret i forundersøgelsen. Eksempler på udsagn er: (2), (7), (19), (21), (24), (36), (39), (40) og (42) (Bilag:48-50).

²³ Udsagn der vedrører samme område er (5), (6) og (31) (Bilag:48-50).

Fremtoning

En anden længere række elementer, der syner frem i gennemgangen af de kvalitative interviews i forundersøgelsen, og som jo også berøres af Kock og andre tidligere undersøgelser, er knyttet til politikernes fremtoning i offentligheden. Men det er vores umiddelbare vurdering på baggrund af forundersøgelsen, at der i Det Radikale Venstres folketingsgruppe er fælles tilslutning til en kerne i troværdigheden omkring faglighed og saglighed i det politiske arbejde. Derfor drejer en relativt større del af udsagnene sig også om dette. Det sikrer os bl.a. mulighed for at prøve om denne selvopfattelse i partiet også genfindes blandt vælgerne, hvilket er en del af vores første arbejdshypotese om, at *radikale vælgere og politikere ikke har samme opfattelse af partiets troværdighed*. Til trods for at dette måske er en idealopfattelse af partiets troværdighed, finder vi også flere udtryk for den betydning, politikernes fremtræden har. En af informanterne beskriver, hvordan fordommene omkring de radikales fremtoning har ændret sig:

”For tre-fire år siden, hvis man spurgte folk, hvordan en radikal så ud, så ville de havde beskrevet Jørgen Estrup, ikke. Som et eksempel ikke. Med en bestemt farvet sweater og bestemte synspunkter. Og så mange radikale er der altså ikke, der ligner Jørgen Estrup” (Bilag D2:22)

Denne informants holdning til fremtoning er tydelig i citatet - der har før været for meget støv og hængerøv over radikale politikere! Stil og image dukker her op som bagvedliggende faktorer, der måske mere forbindes med vælgernes smag og identifikation end opfattelse af troværdighed. På den anden side er disse nærliggende elementer tilstede i tidligere undersøgelser i træk som; charme, tiltalenhed m.fl. (McCroskey:81:30; Jørgensen et al:92:310; Stensbech&Lemeé:99:30; Kock:01:5). Vi har her udformet udsagnet, ”Det er faglighed, der gør de radikale troværdige – ikke politikernes personlige udstråling” (22). Et andet træk ved troværdigheden er politikernes måde at bruge sproget på i argumentation. En informant svarer her på, hvad det er, der gør Marianne Jelved troværdig:

”Hvad er det ved hende, der gør, at jeg synes det. Det er nok den der lidt stille facon uden store fraser og floskler. Det er meget sjældent, man hører hende tale i floskler, synes jeg. Det er oftest meget faktuel, det hun siger” (Bilag, D4:43).

Vi har formuleret det naturalistiske udsagn, ”De radikales stille facon uden store fraser og floskler gør dem troværdige” (16)²⁴.

Andre forhold

Et eksempel på andre forhold omkring troværdighed er afsmitning fra partiet og samarbejdspartnere i det politiske arbejde. Her har vi formuleret udsagnet, ”Når man er en radikal politiker, har man automatisk mere troværdighed, end hvis man er en politiker

²⁴ Udsagn der vedrører samme område er (11), (12), (13), (14), (15), (18), (41) og (43) (Bilag 48-50).

fra et andet parti” (44)²⁵. I arbejdet med disse få udsagn lægger vi mere vægt på at kunne indhente deltagerens refleksioner over disse forhold end at forfølge dem i kvantitativ analyse.

Vi har her fremlagt datakonstruktionens enheder, udsagnene og er parate til at forklare, hvordan de indgår i et Q-interview under punkt 3.

Q-interview

Et Q-interview kan betragtes som en samtale med udgangspunkt i udsagnene. Vi har indledningsvis gjort det klart for deltagerne, at udsagnene bedes prioriteres efter, hvad deltageren mener, Det Radikale Venstres troværdighed bygger på. På baggrund af testinterview har det vist sig fordelagtigt, at deltageren indledningsvis læser udsagnene højt, mens vedkommende deler dem i tre bunker; en enig-, en uenig og en ved ikke-bunke. Herefter bedes deltagerne under oplægning af udsagnene indenfor Q-gitteret angive på en skala, hvorvidt de er enige ”+” (meget enig +4) eller uenige ”-” (meget uenig -4) i udsagnet, eller er neutrale/ikke kan tage stilling (0) til udsagnet (Brown:93:102). Vores Q-gitter ser ud som vist herunder.

Figur 2:

(-4)	(-3)	(-2)	(-1)	(0)	(+1)	(+2)	(+3)	(+4)

Ved oplægningen har vi bedt deltageren lægge et udsagn fra hver af de 3 bunker på skift op i gitteret indenfor de tomme felter og har understreget, at placeringerne under hele interviewet kan fortrydes og byttes rundt (McKeown:88:43). Formatet er valgt på baggrund af emnets bredde og antallet af udsagn, hvor der normalt for et emne som vores med 49 udsagn anvendes en 4-skala (Brown:80:200). Det kan ses som en begrænsning, at deltagerne ikke frit kan lægge udsagnene på skalaen, men vi har opfordret deltagerne til at se udsagnene overfor hinanden og løbende genoverveje placeringen. Det begrænsende format har den teoretiske begrundelse i Q-methodology, at deltagerne netop tvinges til at reflektere dybere over udsagnenes placering (Brown:93:104) I øvrigt har udsagn placeret udenfor formatet kun lille virkning på resultatet (Brown:80:189).

²⁵ Sponsored ethos betyder den troværdighed, en person, der repræsenterer en organisation får med via organisationens troværdighed. Altså en afsmitningseffekt. (Sonnet:97:2).

Udsagn der vedrører samme område er (45), (46), (47), (48) og (49) (Bilag 48-50).

Kapitel 5: Q-analyse

Materialet

Vi har altså nu 28 udfyldte gitre, hvor de 49 udsagn er lagt indenfor Q-formatet under værdierne +4 til -4 svarende til deltagerens enighed/uenighed i udsagnene. Dette datasæt udfører vi statistisk beregning på, der giver os talværdier, der i første omgang kan vise forskelle på opfattelser af troværdighed. Men herunder hører også analysen af det kvalitative materiale, og her skal vi nævne, at vi ikke har udskrift på alle interviews. deltager nr. 16 mangler. Halvdelen af interviewene er heller ikke udskrevet men er ført til referat.

Statistisk fremgangsmåde

Fordelen ved at bruge Q-metoden er at lade en faktoranalyse strukturere materialet, dvs. de indsamlede talværdier i svarene underkastes en statistisk beregning. De færreste har tilstrækkelig statistisk baggrundsviden til at vide, hvad faktoranalyse i Q-methodology går ud på. Men det er væsentligt for at forstå vores resultater og konklusioner, at vores læsere kan føle sig fortrolige med den nødvendige mekanik. Vi indleder derfor med en forklaring på, hvad der foregår og vil undervejs i analysen forklare, hvordan vi læser tallene.

Analysen tager sin begyndelse i en udskrift med en række talsæt og -værdier, der er udarbejdet med det lille program PQmethod til faktoranalyse²⁶. Vi har dog for at sikre os en korrekt statistisk beregning gennemført samme kørsel med det mere almindeligt kendte statistikprogram SPSS²⁷. Det viste samme resultat.

En udskrift fra en kørsel med PQmethod-programmet giver følgende fire redskaber til analyse:

1. *Factorloadings* (deltagerens ladninger på faktorer, dvs. et tal for i hvilken grad deltagerens svarmønster ligner den beregnede faktor, også kaldet korrelation. Se skema 2)
2. *Normalized z-scores* (udsagnenes placering indenfor en faktor (Bilag:53-60)),
3. *Distinguishing statements* (udsagn der adskiller faktorer (Bilag:61-62)),
4. *Consensus statements* (udsagn der statistisk viser en konsensus mellem faktorerne (Bilag:63)).

Disse teknikaliteter er måske komplicerede og primært forbeholdt statistikere. Det væsentlige er brugen af dem, og det forklarer vi løbende i analysen. De almindelige, kendte standarder i faktoranalysens beregningsmetode samt nogle statistiske krav i Q-

²⁶ Vi har hentet programmet på internetadressen <http://www.rz.unibw-muenchen.de/~p41bsmk/qmethod/> (15.07.2003).

²⁷ Vores resultater er yderligere sikret med hjælp fra Steven Brown, der fik de 28 Q-gitre tilsendt. Han gennemførte en analyse, der viste samme resultat som vores (personlig korrespondance Steven Brown: 01.09.03).

analyse har vi fulgt²⁸. Vi understreger, at det er disse fire kvantitative redskaber, samt de tilhørende kvalitative interviewudskrifter, der er det samlede datamateriale for undersøgelsen.

Faktoranalysens resultat

Det var naturligvis spændende, da vi så udskrifterne fra den statistiske beregning. Ville der vise sig forskellige faktorer og dermed forskellige opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed? Det gjorde der, og hvordan vi griber analysen an er indholdet i resten af dette kapitel.

I beregningen af vores 28 deltagers udfyldte Q-gitre er resultatet fire faktorer. Faktorer er de centrale kvantitative resultater, og de er beregnet på nogenlunde samme måde, som vi gennemgik i Kocks undersøgelse af en god Tv-kommunikator. Altså er vores resultater ligeledes statistisk beregnede klynger eller måske mere præcist mønstre af udsagn indenfor de 28 udfyldte Q-gitre. Dog kommer tildelingen af overskrifter i stand ad en lidt mere omstændelig vej end i Kocks undersøgelse, da det sker i den kombinerede analyse af både datasættet for faktorerne jvf. de fire ovennævnte redskaber og det tilhørende kvalitative materiale. Når en faktor er signifikant, beror dette på, at mindst fire deltagere lader minimum 0.50 på denne (personlig samtale Hans Kurt Kvist; personlig korrespondance Steven Brown:29.05.2003). Her skal en deltagers ladning forstås som den talværdi, der siger, i hvor høj grad den pågældende deltagers svar i Q-gitteret ligner den beregnede faktor. Med andre ord; desto højere ladning en deltager har på en faktor, jo mere er denne deltagers svar lig den beregnede faktor.

I nedenstående skema 2 kan deltagernes ladninger på disse fire faktorer ses (*factorloadings*). ”X” indikerer, at denne deltagers ladning ligger over 0.50-grænsen, og ”-” indikerer, at deltagerens står i opposition eller er statistisk uenig i denne faktor. Endvidere er koderne ikke mere mystiske, end en 29 årig mand, der stemmer SF og er studerende, har koden SFm29stu²⁹.

²⁸ Vi bør her nævne, at vores statistiske beregning er foretaget med såkaldt *principal component* metode (standardmetode for faktoranalyse) og *varimax rotation* (geometrisk rotation i to-plan der sikrer et tydeligt resultat). Der til kommer, at faktorer regnes for signifikante med en eigenvalue på minimum 1.00 (statistisk værdi der fortæller os, at denne faktor kan tages med i analyse). (Schmolek:02; personlig korrespondance Brown:03).

²⁹ Bilag:52.

Skema 2:

Deltager	Kode	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4
1	SFm29stu	-0.1039	0.1902	0.0346	0.7821 X
2	SFm31stu	0.5708 X	0.4931	0.1073	0.1149
3	SFm59fun	0.5070 X	0.1432	0.5643 X	0.1638
4	SFk26stu	0.3804	0.3329	0.0254	0.5550 X
5	SFk32use	0.5832 X	-0.1604	0.1736	0.4079
6	SFk37fun	0.2968	0.2396	0.3969	0.5409 X
7	Rm27ufun	0.7358 X	0.2464	0.2354	0.2153
8	Rm55fun	0.5899 X	0.0923	0.4549	0.2060
9	Rk26stu	0.5959 X	0.2918	0.3590	-0.1930
10	Rk30fun	0.7472 X	0.1677	0.2410	0.0198
11	Rk45fun	0.6368 X	0.3415	0.1442	0.1540
12	Vm32fun	0.1086	0.5620 X	0.0708	0.2724
13	Vm32stu	-0.0921	0.6185 X	0.4896	0.0994
14	Vm36use	0.5775 X	0.0939	0.1897	0.0031
15	Vm37se	0.0271	0.5464 X	0.4592	0.4648
16	Vk28fun	0.1078	0.6822 X	-0.2116	-0.0022
17	Vk31fun	0.1911	0.7227 X	0.3494	0.1068
18	Sm32stu	0.4279	0.4559	0.0168	0.1386
19	Sm45fun	0.4189	0.4981	0.1735	-0.0878
20	Sk26stu1	0.4344	0.5106 X	0.1506	0.3183
21	Sk26stu2	0.4189	-0.0725	0.4342	0.5813 X
22	Sk33fun	0.6936 X	0.1411	-0.0321	0.3157
23	Pas35	0.6159 X	0.1852	0.6065 X	-0.0471
24	Pml37	0.6587 X	-0.0289	0.4334	-0.0111
25	Pnk39	0.2442	0.1071	0.7274 X	0.0354
26	Pnhp64	0.1569	0.0826	0.7100 X	0.2469
27	Pmj59	0.4361	0.0384	0.7373 X	0.0851
28	Pea62	0.6079 X	0.2608	0.3757	0.1392

De første observationer

Resultatet i skemaet er interessant på flere måder. Det første, vi lægger mærke til er, at der viser sig grupperinger, som har tendens til at følge det politiske tilhørsforhold. Disse første observationer har vi samlet her:

- 1) Det er fremtrædende i faktor 2, at fem venstrevælgere er samlet her, og det peger på, at der muligvis er en kendetegnende systematik eller sammenhæng i artikulationen af Det Radikale Venstres troværdighed blandt venstrevælgere.
- 2) En anden interessant første iagttagelse er, at politikerne er delte på to faktorer. En gruppe på fire lader relativt højt på faktor 3, og adskiller sig dermed fra de andre i folketingsgruppen, der lader på faktor 1. På denne faktor 1 lader alle ra-

dikale vælgere højt, hvilket også peger på en eller anden form for systematisk forhold. Det er dog ikke konsistent betinget af partifarven, da flere SF-vælgere og andre også lader højt på denne faktor.

- 3) Det er her i sig selv også interessant, at alle radikale vælgere lader med højeste værdier på faktor 1 og ikke har så høje værdier på nogle andre faktorer.
- 4) Endelig viser der sig en skitse til gruppering på faktor 4 betinget af en eller anden substans i politisk standpunkt, da deltagerne udgøres af tre SF-vælgere og en enkelt socialdemokrat, og ingen radikale eller venstrevælgere findes.

Vi bør også notere os, at der ikke på nogle af faktorerne er høje negative ladninger, og det betyder, at vi ikke i samme grad kan tale om markante ”oppositioner” mellem faktorer. Umiddelbart peger dette mere på konsensus end egentlige modstridende opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed. Dog er differencen mellem værdier for forskellige deltagers ladninger så høj i alle de tilfælde, vi har observeret, så vi kan i hvert fald konkludere tydelig adskillelse mellem faktorerne, hvilket i en eller anden grad indebærer forskellige opfattelser (Brown:80:148-159; Brown:93:114). Derudover ved vi, at for hver faktor har udsagnene en forskellig scoring (*normalized factorscores*), og der findes udsagn, der skiller faktorerne fra hinanden (*distinguishing statements*). Dette tyder på at hypotesen om, at der findes forskellige opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed kan bekræftes. En helt anden observation er, at deltagerne nr. 18 og 19 ikke lader med værdier, der er over grænseværdien på 0.50. Disse vil derfor kun inddrages, hvis andre forhold taler for det.

De første observationer fører altså til, at forskelle umiddelbart følger det politiske tilhørsforhold, men vi ser også, at politikerne ikke alle følger de radikale vælgere i deres måde at lægge udsagnene på. Der er således en opfattelse blandt disse politikere, der på et eller andet plan ikke er sammenfaldende med de radikale vælgere, og dermed skal forklares i andre forhold end politisk overbevisning.

Inden vi nu vil uddybe indholdet i faktorerne, vil vi først beskrive den konsensus, der er mellem faktorer. Det handler altså nu om udsagn, alle deltagere har været tilbøjelige til at placere nogenlunde på samme måde i Q-gitteret, hvilket vidner om en fælles opfattelse.

Konsensus om Det Radikale Venstres troværdighed

Vi vil ikke behandle alle udsagn her, men fokusere på det væsentlige. Det handler om, hvad der er relevant og interessant. Fra den statistiske beregning viser *consensus statements*, at nogle udsagns værdier på faktorerne ikke er så forskellige. F.eks. har udsagnet, ”Det Radikale Venstre står fast på deres principper, også selvom det er upopulært”(35), værdierne +3 for faktor 1, +2 for faktor 2, +3 for faktor 3, +3 for faktor 4³⁰. Dette betyder, at det beregnede svarmønster viser en høj grad af ”statistisk enig-

³⁰ Værdier for udsagn i en faktor svarer til, hvordan denne beregnede faktor ”ville have lagt” udsagnene i Q-gitteret altså med værdierne -4, -3.....+3, +4 (Bilag:53-60).

hed”³¹ i udsagnet fælles for alle faktorer og dermed alle deltagere. På tilsvarende måde viser der sig ”statistisk uenighed” i udsagnet ”Det Radikale Venstre er et principparti, der ikke går ind og tager et medansvar”(30)³². Konsensus handler altså om, at alle deltagere er enige i, at partiet holder fast i principperne, og at det ikke går ud over evnen til at tage medansvar. Udsagnet ”Min opfattelse af et partis troværdighed bygger kun på, hvorvidt at jeg kan acceptere deres politik” (8)³³, er der også bred uenighed om, og det peger på, at accepten af det politiske indhold ikke kun er kriterium for troværdighed.

Da vi har et stort materiale, er vi gået ud over *consensus statements* for at kigge på, om der er andre udsagn, der har samme værdier. I nogen grad hersker der også fælles tilslutning om enighed i udsagnet, ”Det Radikale Venstre tør forholde sig til reelle politiske problemstillinger” (32)³⁴, og der er i en vis grad også fælles uenighed i udsagnet; ”Det Radikale går mere op i at blive genvalgt end at løse landets problemer” (40)³⁵. Der findes altså blandt alle deltagere en tilbøjelighed til konsensus om noget, der bedst kan betegnes som et vedholdende og upopulistisk udgangspunkt for det politiske arbejde i partiet. Vi har her undladt at inddrage deltagernes kommentarer på udsagnene, dvs. vi konstaterer udelukkende statistisk, at alle deltagere er tilbøjelige til at have denne opfattelse.

Den kombinerede kvalitative Q-analyse af faktorer

Vores analyse af de fire faktorer betegner vi den kombinerede kvalitative Q-analyse, og den bygger på to analytiske fremgangsmåder, der i praksis er føjet sammen. Den ene del af fremgangsmåden handler om bearbejdningen af faktoranalysens resultater. Disse kan betragtes som en form for objektivt skelet formet af beregninger på deltagernes placeringer af udsagnene, hvor objektiviteten ligger i, at vores subjektive tolkninger ikke er tilstede i de statistiske beregninger. Hver faktors resultater arbejder vi med på den måde, at vi ser på, hvilke deltagere der lader på dem (*factorloadings*) og ser på udsagnenes placering i hver af dem (*normalized factorscores*). Vi koncentrerer os her primært om de 10 højest placerede og de 10 lavest placerede udsagn på listen, men vi bruger i øvrigt udelukkende udsagn væsentlige for den samlede forståelse. Derudover benytter vi *distinguishing statements*, der kan fortælle os hvilke udsagn, der for én faktor ligger meget højt og for en anden meget lavt og omvendt³⁶. Denne ene del af den analytiske proces tager altså udgangspunkt i, hvilke udsagn der er mest enighed/uenighed i indenfor hver faktor men står ikke alene, idet den føjes sammen med en

³¹ Med ”statistisk enighed” menes, at beregningen viser deltagernes tilbøjelighed til fælles enighed i udsagnet. Men vi understreger, at tal i stringent forstand ikke kan være belæg for om personer er enige eller ej. Derfor inddrages det kvalitative materiale således løbende i analysen.

³² Eksempelvis har udsagn (30) værdierne -2 for faktor 1, -4 for faktor 2, -4 for faktor 3 og -1 for faktor 4. Disse værdier viser således, at deltagerne samlet har været tilbøjelige til at være uenige i udsagnet (Bilag:63).

³³ Bilag:63.

³⁴ Det kan vi se på *normalized factorscores*, hvor værdierne for udsagn (32) i rækkefølge for faktorerne er: +4, +1, +3 og +2. Hvorfor dette udsagn falder udenfor statistikkens *consensus statements* er ikke muligt for os at forklare (Bilag:53, 55, 57, 59)

³⁵ Bilag:54, 56, 58, 60.

³⁶ Bilag:61-62.

kvalitativ analyse af deltagernes refleksioner og kommentarer til udsagnene. Denne anden del af den analytiske fremgangsmåde er baseret på den teoretiske optik, vi redegjorde for i kapitel 3. Her drejer det sig således om at anskueliggøre, hvilke træk ved partiet deltagerne opfatter som troværdige men også om, hvordan de hænger sammen, og hvilken betydning det får. Vi bruger altså her de analytiske begreber fra diskursteorien og retorikken til at belyse deltagernes artikulation om Det Radikale Venstres troværdighed. Det er klart, at faktoranalysens resultater er en på forhånd given struktur, der i virkeligheden kan ses som en diskursiv konstruktion givet ved de forskellige betydninger af troværdighed, deltagerne i deres prioritering af udsagnene tillægger partiet. Det betyder dog ikke, at denne diskursive struktur ikke kan overskrides, for som vi for det første har været inde på, er der en svaghed i udsagnenes tematiske bredde, der tenderer det uoverskuelige. For det andet er det heller ikke sikkert vores første observationer af strukturen, der jo er kvantitativ, holder stik, når den kvalitative analyse inddrages.

Endelig bør vi også nævne i forbindelse med det analytiske afsæt, at de 3 demografiske variable; køn, alder og uddannelse ikke inddrages systematisk i analysen men vil kun blive brugt i det tilfælde, at der opstår hypoteser, som ændrer deres relevans. De har i udgangspunktet kun det praktiske formål at søge spredning blandt deltagerne.

Kapitel 6: Fire opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed

I dette kapitel foldes analysen af materialet ud, og den tager altså udgangspunkt i, som skema to viser, at den kvantitative analyse viser fire idealtypiske opfattelser. Herefter samler vi indholdet af analysen op i en delkonklusion og ser på dem i forhold til problemformulering og hypoteser.

Opfattelse 1 – Den menneskelige troværdighedsopfattelse

På denne faktor lader tretten deltagere med en værdi højere end 0.50, herunder alle de radikale vælgere, tre radikale politikere, samt tre vælgere fra SF, en socialdemokrat og en fra venstre³⁷. De højeste ladninger findes blandt radikale, og det tyder på, at denne kvantitative afbildning mest er i overensstemmelse med gruppens radikale vælgere og politikere, netop fordi beregningen er baseret på 13 deltageres svar, hvor hele 8 er radikale.

Der er ikke overraskende en vis sympati for selve partiet og politikken, da gruppen har flest radikale. Det er et interessant analysespørgsmål i denne faktor, hvordan de tre politikere viser fællestræk med vælgernes opfattelse. Her kan vi jo konstatere, at afsendere og modtagere af Det Radikale Venstres kommunikation er samlet i deres opfattelse af troværdigheden.

Menneskelig karakter overfor faglighed

Vi kan se på udsagnenes placering i denne faktor, hvordan deltagerne har prioriteret nogle træk, og dermed tænker samspillet mellem de radikale politikeres karakter og faglighed på en bestemt måde i vurderingerne af troværdigheden. Det er deres enighed i udsagnene; ”Det giver troværdighedsplus, når politikere siger: ”Undskyld jeg har taget fejl”” (41) og ”Det Radikale Venstre har begge ben på jorden” (42), og deres uenighed i udsagnet: ”Det er faglighed, der gør de radikale troværdige – ikke politikernes personlige udstråling” (22)³⁸, der viser os en tilbøjelighed til, at de ser partiets troværdighed med en eller anden form for menneskelig optik. En deltager fortæller om det således:

”...altså de er mennesker som alle os andre og kan jo tage fejl, ligesom alle vi andre kan, og hvis de så godt vil stå ved, at de har taget fejl. Det, synes jeg, absolut er troværdigt. Det får en lidt mere menneskelig side frem på en eller anden måde” (Bilag, Rk26stu:106).

Der ligger en specifik topos fra hverdagslivet; nemlig ”At undskylde sine fejl er godt” bag enigheden i udsagn (41). Det er udtryk for en form for dagligdags artikulation omkring, gode, ærlige mennesker, der kan bekende deres fejl. På udsagn (42) siger en anden deltager også, ”De radikales tanker er meget menneskelige og ikke bare over-

³⁷ Se skema 2, side 36

³⁸ Værdierne er for udsagn (41) +4, for udsagn (42) +2, hvorimod for udsagn (22) er værdien -1 (Bilag:53-54).

ordnede” (Bilag, Vm36use:132). Det handler om, at troværdighedsopfattelsen blandt disse deltagere mere bindes sammen af oplevelsen af de radikale politikeres karakter end deres faglige kompetence³⁹. Det er den oprigtige stil og ærligheden, der ligger bag, fordi som en deltager siger: *”Jeg synes ikke, at der er noget med nogle store armbevægelser eller noget. Jeg synes ikke, de sådan umiddelbart prøver at forstille sig som andre end de er, når de kommer frem”* (Bilag, Rk26stu:101). Når disse træk; ikke at forstille sig, ikke store armbevægelser, ikke bare overordnede tanker, bringes i spil er det ikke faglighed hos politikerne, der spiller en rolle i denne gruppes opfattelse af troværdigheden.

Hos politikerne, der lader på denne faktor, er der stor opmærksomhed på, at faglighed ikke kan stå alene, for som en af dem siger: *”Altså tror jeg ikke, man kan klare sig uden faglighed og heller ikke med faglighed alene. Det kræver du har et engagement og en lyst til at få folk i tale”* (Bilag, Pea62:211). Det handler altså også om, at politikerne her ser engagement og en lyst til skabe dialog som væsentligt for at blive opfattet som troværdige. Omkring indholdet af politik fortæller en anden politiker om den særlige opgave, politikere har:

”Politikere er også formidlere af en kompleks virkelighed, som resten af befolkningen ikke er ligeså tæt på som politikerne. Og hvis ikke de kan gøre det meget synligt for befolkningen, hvor svært det nogle gange er at træffe de her beslutninger og hvilke plusser og minusser, der altid er ved alle typer af beslutninger, så synes jeg, de på en eller anden måde forfejer den mission, politikere også har – nemlig at bringe de svære valg tæt på vælgerne. Derfor er det meget utroværdigt, hvis man foregøbler befolkningen, at meget svære valg er lette” (Bilag, Pml37:191).

Bag kommunikationen med vælgerne ligger der altså et andet træk, der handler om at være i øjenhøjde med vælgerne. Politikerne, der deler denne opfattelse, mener således også, at de kommunikative træk i kontakten med vælgerne er væsentlige, og i samspillet nedtones det faglige en smule. Vi kan altså se, at en af grundene til, politikerne her deler opfattelse med vælgerne, er opmærksomheden på den afstand, vælgerne har til beslutningsprocessen, og at politikerne mener, troværdighed også handler om at skabe dialog.

Menneskelighed er forbundet med ansvaret som folkevalgt

Betydningen af oprigtighed og ærlighed står i relation til udsagnet; *”Jeg bedømmer politikeres troværdighed strengere end andre menneskers troværdighed”* (45) på en bestemt måde. En politiker siger om det at forvalte ansvaret som folkevalgt:

”...når man er folkevalgt, så har man en særlig forpligtelse til at opføre sig ordentligt, og hvis jeg ikke gør det, falder hammeren hårdt. Det hænger jo sammen med, at man skal genvælges eller de fleste ønsker at blive genvælt. Hvis man har kvæjet sig i offentlighedens søgelys, eller hvis man ikke har opført sig ordentligt, jamen så trækker det fra” (Bilag, Pea62:216).

³⁹ Vi kan også se dette ved, at udsagnet; *”Radikale politikere er meget kompetente og ved, hvad de taler om”* (26) kun har +1 (Bilag:53).

En anden deltager kommer med en kommentar til samme udsagn, der beskriver samspillet mellem personlighed og politiker: *"Jeg bedømmer ikke mennesker på, hvad de er, men hvad de indebærer"* (Bilag, SFk32use:93). Pointen er for det første, at gruppen af politikere også er opmærksomme på, at man som politiker er i offentlighedens lys og dermed "et ansigt på partiet". Samtidig med registrerer vi, at mange deltagere er tilbøjelige til at mene, at *"generelt er det svært med partierne, for det er 100% politikere, der tegner troværdigheden"* (Bilag, Rm27ufun:96). Dermed er de specifikke topoi i denne diskurs om Det Radikale Venstres troværdighed centreret om den overordnede topos, "at vi kan se mennesket bag politikerens, er godt".

Men ansvar handler jo også om, hvordan måden at føre politik på udviser ansvarlighed. Her er deltagerne meget enige i udsagnene; "Jeg har tillid til Det Radikale Venstre, fordi jeg synes, deres politik er ansvarlig" (38), og "Jeg har tillid til, at de radikale træffer de rigtige beslutninger" (29)⁴⁰. Og en deltager fortæller om ansvaret: *"Uddannelse er ansvarligt, EU for der er vi med, og så må vi tage stilling til det. Det gjorde de radikale godt. Så er der selvfølgelig også økonomisk politik"* (Bilag, Sk33fun:187). I den måde deltagerne bedømmer partiets troværdighed på, er der altså sammenhæng mellem ansvarlighed i rollen som politiker og det ansvar, der ligger i at have bud på at indrette samfundet bedst muligt⁴¹.

Samarbejdspartneres indflydelse på troværdighed

Troværdighed i politik handler også om, hvad vælgerne ikke kan lide af det rent politiske indhold. Særligt fremtrædende blandt deltagerne her er formuleringer, der oprettholder en afstand til højrefløjen. For det første siges det klart hos vælgerne om Dansk Folkeparti: *"De radikale ville aldrig samarbejde med Dansk Folkeparti og det siger meget"* (Bilag, Rk30fun:112), men også en politiker reflekterer på samme måde: *"Det eneste parti vi sådan er direkte fjender til er Dansk Folkeparti"* (Bilag, Pea62:214). Dette indikerer, at de radikales troværdighed på en eller anden måde også er betinget og beskyttet af denne afstandtagen. De radikale skal ikke samarbejde ret mange gange med Dansk Folkeparti, før det får betydning for denne gruppes opfattelse af troværdigheden. Det begrundes til dels i den holdning, der udtrykkes her: *"Altså vi skal hjælpe andre mennesker i modsætning til nogle af partierne på højrefløjen, som går mere på, at det er individet, der tæller..."* (Bilag, SFm31stu:71). Det humanistiske og sociale aspekt i politikken vurderes således højt blandt deltagerne her, og det er således de radikales politik, der vurderes som troværdig. Det samme kan findes i forhold til Venstre: *"Jeg tror f.eks. det ville virke meget utroværdigt, hvis vi begyndte at samarbejde med Venstre efter næste valg efter at have været så stærkt i opposition"* (Bilag, Pml37:191). Samarbejde med højrefløjen har altså stor indflydelse på troværdigheden. Den objektive betegner; regeringskoalition er altså tæt forbundet med de flydende betegnelser om partiets troværdighed. Det betyder, at man kunne forestille sig, de politiske samarbejdsrelationer bestemmes af, om det styrker eller svækker troværdigheden. Net-

⁴⁰ Begge udsagn; (38) og (29) har værdien +3 (Bilag:53)

⁴¹ Vi kan også se på udsagn (23) der har værdien +3 (Bilag:53).

op fordi vi kan se disse kraftige signaler hos langt de fleste deltagere, der deler denne opfattelse. Der ligger altså et samspil mellem træk ved troværdigheden, der handler om, at afstandtagen fra politik, der ikke er menneskelig, styrker de andre træk. Det viser igen tilbage til de menneskelige værdier, og som en politiker fortæller her, ”Jeg tror, at alle vores vælgere er enige med vores værdisæt ... altså de grundlæggende menneskelige værdier, der ligger bag den meget humanistiske udlændinge- og indvandrerpolitik” (Bilag, Pml37:190).

Når man gør, det man siger, er det troværdigt

Den afstand, som gruppen af deltagere her tager til Dansk Folkeparti udmønter sig også i enighed i udsagnet; ”Jeg synes, at Det Radikale Venstre er mere troværdigt end Venstre” (4)⁴², og det er bl.a. denne kommentar om regeringen, det ledsages af:

”Altså hvis man bare sagde, vi har ikke ambitioner om at gøre mere, så er man stadig troværdig. Men hvis man går ud og siger, vi er ved at lave store reformer i det danske velfærdssystem. Vi laver brede forlig og dit og dat, og det man i virkeligheden gør, er, at man baserer 80% af sin politik på Dansk Folkeparti og på yderst kort sigt nedskæringer, der ikke er nogen som helst reform i. Det synes jeg er utroværdigt, fordi man gør noget andet, end det man siger” (Bilag, Pml37:189).

Udover at denne afstandtagen også styrker deltagerens opfattelse af, at Venstre er et utroværdigt parti, ligger der også en almen topos bag argumentationen her. En topos der faktisk handler om overensstemmelse mellem det, man siger, og det man gør, og den kan altså bruges til at gendrive modpartens påstande⁴³ (Aristoteles:83:182). Denne topos er en almindelig talemåde omkring troværdighed, som vi har fundet mange steder i forundersøgelsen. Den får bare betydning i denne sammenhæng ved, at regeringsmagten er baseret på Dansk Folkeparti. Det er særligt kendetegnende for denne gruppes opfattelse, at troværdighed hos politikerne og i anden række partiet i høj grad handler om oprigtighed, ærlighed og øjenhøjde. Men politikerne betoner også vilje, som en fortæller her: ”Troværdighed er, at man faktisk mener, det man siger og holder de løfter, man afgiver. Altså jeg synes jo, for at være en god politiker, skal man ville noget. Altså have noget idealistisk i sig og også have viljen til at få det gennemført” (Bilag, Pml37:189). Da troværdighed handler om at holde sine løfter, er det heller ikke nogen overraskelse, at deltagerne er meget enige i udsagnet; ”Jeg har tillid til radikale, fordi de gør, det de siger” (33)⁴⁴. Men det handler også om viljen til at give sin idealisme et udtryk. Samlet set er det dog menneskelige karaktertræk, der præger disse deltageres opfattelse af de radikales troværdighed, samt en form for værdibeskyttende afstandtagen til umenneskelig politik og utroværdige værdier.

⁴² Udsagn (4) har værdien +3 (Bilag:53).

⁴³ Aristoteles skriver: ”En anden topos, der er velegnet, når man vil gendrive sin modpart består i at undersøge om der er uoverensstemmelser med hensyn til steder, tidspunkter, handlinger eller udtalelser, specielt med adresse til modparten således ”Og han siger, at han er jeres ven, og så har han aflagt ed til De tredive.

⁴⁴ Udsagn (33) har værdien +2 (Bilag:53).

Sammenfatning

Den menneskelige karakter, der bygger på oprigtighed, ærlighed og øjenhøjde kan ses som et aspekt af en folkelig appel. Et aspekt som også politikerne tillægger betydning for partiets troværdighed. Men at politikerne deler opfattelsen, her skyldes også, de ved, ansvaret er stort, at de er ansigtet på partiet, samt erkender vælgernes afstand til arbejdet på Christiansborg. Kommunikation uden forstillelse af karakter, uden de store armbevægelser, men i øjenhøjde med vælgerne er betydningsfulde elementer i troværdighedsopfattelsen her. Deltagerne ser dem både som en karakter i den politiske diskurs om de radikale og i politikernes personlighed. De er værdier som vælgere og politikere er forenet om i deres ladninger på denne faktor. Deltagerne er tilbøjelige til ikke at se rent på faglighed og professionelle kompetencer, men anskue disse med en menneskelig optik og vurdere troværdigheden meget i forhold til mennesket i politikeren. Politikere er ”ansigtet på partiet”, og deres oprigtige karakter både som person og politiker får dermed også mere betydning.

I bedømmelsen af det politiske indholds betydning for troværdigheden, spiller afstandtagen overfor højrefløjspartierne Venstre og Dansk Folkeparti en væsentligt rolle. Der viser sig en tilbøjelighed til, at almene topoi overfører denne afstandtagen så vurderingen af andre træk f.eks. at holde, hvad man lover, struktureres af, hvad der er god og dårlig politik. Med andre ord kunne vi meget groft sige: ”Dem, der ikke har en menneskelig politik, er heller ikke gode til at holde, hvad de lover”. Bag dette ligger også en idealistisk indstilling, hvor Det Radikale Venstres værdier og grundsyn på indvandrere ikke skal bringes i ufare i samarbejde med Dansk Folkeparti. De bagvedliggende topoi i dette handler sammenfattet om at ”klarhed, oprigtighed, ærlighed og menneskelighed, er godt”. Mange argumentationer om de radikales troværdighed hos vælgerne, der deler denne opfattelse bygger på, at det først og fremmest er menneskelige egenskaber, der tæller i troværdighed. Det er nemlig ud fra dem mange aspekter bedømmes, også de, der handler om politik.

Opfattelse 2 – Den liberalistiske troværdighedsopfattelse

På faktor 2 lader 6 vælgere, og de er fordelt på 5 venstrevælgere og en socialdemokrat. Som vi først observerede tyder dette på en opfattelse af Det Radikale Venstres troværdighed, som i en eller anden grad systematisk hænger sammen med fællestræk ved venstrevælgerne, men i kraft af den socialdemokratiske vælger kan vi alligevel ikke helt konkludere dette. Endvidere kan vi se, at en enkelt venstrevælger ikke lader på faktor 2 men på faktor 1⁴⁵. Men da socialdemokraten lader med laveste værdi af alle⁴⁶, og da gruppen tenderer at være homogent sammensat af venstrevælgere, må vi dog mene, at der er en vis sammenhæng og systematik.

Ydmyg karakter og respekt for opgaven

På baggrund af disse svarmønstre, kan vi se, at parallelt med opfattelse 1 er personlige karaktertræk fremtrædende, men det er andre træk, der gør, at denne gruppe har tillid og tiltro til politikere. Men først er det deltagernes store uenighed i udsagnet, ”Jeg synes, at en politiker godt kan være en troværdig politiker, selv om han ikke er en troværdig person” (48)⁴⁷, der viser os, at troværdighedsbedømmelse er meget betinget af politikernes personlighed. Den store enighed i udsagnet ”En smule ydmyghed overfor sig selv, sin position og den magt man har, gør en politiker troværdig” (43), handler derimod mere præcist om oplevelsen af politikeres håndtering af magten og ansvaret i denne gruppe⁴⁸. Deltagerne tolker f.eks. dette udsagn således: ”*Det er jo også, fordi de har den magt. De skal ikke misbruge den, så den er jeg også meget enig i. De skal være deres opgave voksen, så har man også respekt for det embede, man har*” (Bilag, Vm32fun:115) eller således: ”*...jo mere ansvar du har, jo bedre skal du også forvalte det... Altså det er vigtigere for dem, at de er troværdige*” (Bilag, Vm32stu:122).

Vi kan på tværs af interviewene med disse deltagere se, at respekt ofte bruges f.eks.: ”*De står fast ved deres principper, og det kan jeg kun have respekt for*” (Bilag, Sk26stu1:162) og ”*Jeg kan godt være politisk uenig med nogen, men jeg kan godt have respekt for dem og mene, at de gør det godt, og de fremlægger en sag rigtig godt og dermed er troværdige*” (Bilag, Vm32stu:122). Af den ydmyge karakter følger altså en respekt for mandatet, og det er en anden måde at vurdere politikerrollen på end den oprigtighed, som vi ser i opfattelse 1. Det antyder, at deltagerne her tager mere formel stilling til politikeres ansvar. Når deltagerne også er meget enige i udsagnet: ”Det giver troværdighedsplus, når politikere siger: ”Undskyld jeg har taget fejl” (41)⁴⁹, har det heller ikke den samme betydning, som hos gruppen, der deler opfattelse 1. En deltager siger nemlig også: ”*Den er så slidt, fordi den er blevet luret for længst af de fleste politikere. Det er så nemt, at sige: ”neeej, det er jeg ked af...”*” (Bilag, Vm32stu:122). Det handler om, at politikere må have respekt for opgaven, men derudover også at be-

⁴⁵ Denne vælger lader i øvrigt meget signifikant forskelligt fra de øvrige venstrefolk. Her på faktor 2 er ladningen 0.0939 og på faktor 1 er den 0.5775 Se skema 2, side 36.

⁴⁶ Socialdemokrat (Sk26stu1) har ladningen 0.5106 og de øvrige ligger i intervallet 0.5464-0.7227. Skema 2: 36

⁴⁷ Udsagn (48) har værdien -4 (Bilag:54).

⁴⁸ Vi kan også udlede dette ved at se den høje grad af enighed for udsagn (45) nemlig +4 (Bilag:53)

⁴⁹ Udsagn (41) har værdien +4 (Bilag:53).

stemte arbejdssegenskaber gør en politiker troværdig. Om Anders Fogh Rasmussen siger en deltager: *"Det er sådan noget som flid, arbejdsomhed en masse, dygtighed og forberedelser"* (Bilag, Vm32stu:128).

Når denne gruppe så bedømmer Det Radikale Venstres troværdighed, er der tre aspekter, som gør sig gældende, og det er: Det politiske paradoks, manglende entydighed og et moraliserende træk.

Det politiske paradoks

Det første aspekt drejer sig om realpolitik og forholdet mellem at tilgodese forskellige grupper i samfundet og en helhedsorienteret politik. I denne gruppe af deltagere er de mest tilbøjelige af alle 28 til at være uenige i udsagnet "Når de radikale gør noget, gør de det ikke bare for bestemte vælgergrupper, men fordi det er bedst for helheden" (28)⁵⁰. Denne store uenighed kommer af, som en deltager fortæller, at *"nydanskere f.eks. der markerer de sig meget stærkt der, homoseksuelle f.eks. De har nogle minoriteter, de måske appellerer lidt til, der er mange stemmer i"* (Bilag, Vm32fun:118). En anden deltager forklarer, hvordan der ligger et paradoks for Det Radikale Venstre i dette:

"Hvis man skal se på deres forhold til udlændingepolitikken, så har de et seriøst problem med at forveksle en aktuel problemstilling ... en specifik problemstilling, for eksempel hvis man skulle tale om problemer på arbejdsmarkedet eller problemer med kriminalitet i et specifikt område og med en specifik gruppe mennesker, der har de det meget gerne med at forveksle med, at man kommer til at træde disse mennesker for nær eller at man betegner dem som 2. generationsindvandrere eller indvandrere eller på anden måde opdeler dem og så sige: den her gruppe de har nogle...altså de er utrolig bange for at komme til at sige, at der en gruppe mennesker som har en gruppe særlige problemer fordi de har en særlig baggrund. Og samtidig så vil de gerne single disse mennesker ud og gøre en masse skide godt for dem og give dem en masse positiv særbehandling og dybest set så er det sgu lidt selvmodsigende for de ville ikke gå ind og stille krav til denne gruppe mennesker" (Bilag, Vm32stu:124).

Og længere fremme fortsætter han: *"Og det giver dem nogle seriøse paradokser, som også gør dem lidt ubeslutsomme"* (Bilag, Vm32stu:126). Bag dette ligger det liberale grundsyn, *"at du skal have friheden fra staten, men din frihed til at kunne udfylde dine pligter og til at gøre noget der er godt for samfundet og for andre..."* (Bilag, Vm32stu:127) eller i virkeligheden den specifikke liberale topos; *"frihed under ansvar, er godt"*. Med baggrund i den liberale topos styrer den almindelige betragtning, at der skal være overensstemmelse mellem det, man gør, og det man siger, altså opfattelsen af de radikale. En deltager siger netop, at *"de har et paradoks i deres politik, som jeg ser det, og som for mig gør dem utroværdige"* (Bilag, Vm32stu:127). Det handler altså om, at gruppen oplever inkonsekvens ikke bare ved Det Radikale Venstres politik, men også ved den måde de fører den på. Det er den almene topos, *"at forbinde ting, der er adskilt"*, bag ræsonnementet; *"...seriøse paradokser, som også gør dem lidt ubeslut-*

⁵⁰ Udsagn (28) har værdien -1, hvilket er den laveste for alle faktorer (Bilag:55). Det kan særligt ses på *distinguishing statements*, hvor udsagnet har værdierne for de øvrige faktorer i rækkefølge +2, +4 og +1 (Bilag:61).

somme”⁵¹. Det er derfor heller ikke så overraskende, at deltagerne er uenige i udsagnet, ”Det er de radikales politik, der gør partiet troværdigt” (3)⁵². Som vi kan se af det sidste citat, forbliver oplevelsen af det politiske paradoks ikke kun et udtryk for modstridende politiske standpunkter men strukturerer også opfattelsen af Det Radikale Venstres troværdighed. Det oplevede paradoks har nemlig indflydelse på andre træk, der ikke har med sagen at gøre.

Manglende entydighed

Når det politiske paradoks indgår i oplevelsen af andre træk og aspekter, kan vi se det på forskellige udsagns placeringer og deltagernes refleksioner. F.eks. ved udsagnet, ”Jeg har tillid til Det Radikale Venstre, fordi jeg ved, hvad jeg kan forvente af dem” (10), hvor deltagerne er tilbøjelige til at være uenige⁵³. Samme uenighed viser sig ved udsagnet, ”Jeg har tillid til, at de radikale træffer de rigtige beslutninger” (29)⁵⁴, der viser deltagernes tilbøjelighed til at være uenige. Gruppen oplever altså en manglende entydighed og konsekvens i Det Radikale Venstres politik⁵⁵. En deltager formulerer det således:

”Hver gang der en eller anden i regeringen, der har sagt en ting, eller ministeren har gjort en ting, så er de hurtigt ude og sige uha, det var for dårligt med løftet pegefinger. Andre gange så synes de, det er fornuftigt. Det er svært at vide, hvad man kan forvente. Man kan forvente, at man ikke kan forvente noget” (Bilag, Vm32fun:120).

Den manglende entydighed kædes også sammen med forventningerne, hvilket kan ses ved den store uenighed i udsagnet; ”I de fleste sager ved jeg, hvor de radikale står” (7)⁵⁶. Det får denne deltagers kommentar med på vejen:

”Det ved man aldrig til at starte med. De kommer altid senere på banen, så ved de jo, hvad er stemningen, hvilken vej vinden blæser, og så tager de et standpunkt. De er ikke de første ude og stikker næsen frem, fordi de kommer bagefter og siger: ”hvad sagde jeg”” (Bilag, Vm32fun:116).

Det ses, idet deltageren siger: ”...de kommer bagefter...”. Det viser også, at deltageren oplever et lidt langsommeligt handlemønster i de radikales politik. Og på samme måde, som vi før så det politiske paradoks føre til en oplevet ubeslutsomhed, fører den løbende dagligdags fortællestil hos deltageren her til en forbindelse mellem ting, som heller ikke har med hinanden at gøre⁵⁷. At deltageren ikke ved, hvor de radikale står,

⁵¹ Her ser det umiddelbart ikke logisk ud, at udsagnet, ”Det Radikale Venstre er ubeslutsomme” (25) har så en lav værdi -1, og deltagerne statistisk skulle være uenige i udsagnet. Det er en mulighed, at antallet og den tematiske bredde af udsagnene har sin virkning her (Bilag:55).

⁵² Udsagn (3) har værdien 0 (Bilag:55).

⁵³ Udsagn (10) har værdien -1 (Bilag:55).

⁵⁴ Udsagn (29) har værdien -2 (Bilag:55).

⁵⁵ Det kan også ses ved udsagnet, ”De radikale signalerer modstridende ting på en gang – det er utroværdigt” (17), der har værdien +2. Udsagnet får til sammenligning værdierne i rækkefølge for de andre faktorer -3, -3 og -3. Se distinguishing statements (Bilag:61).

⁵⁶ Udsagn (7) har værdien -1 (Bilag:55).

⁵⁷ Jvf. Aristoteles’ almene topos om at forbinde ting, der er adskilt og omvendt (Aristoteles:83:186).

har jo ikke ret meget med den bedrevidenhed at gøre. På en lidt mere kontant måde sætter en anden deltager problemet med Det Radikale Venstres troværdighed på plads:

”Det er såmænd et ok regeringsparti, men deres store minus er den vekslen mellem ideologier. De virker kompromissøgende, og det er lidt utroværdigt, men jo også fint at ville have indflydelse. Jeg ville aldrig stemme på dem” (Bilag, Vm37se:135).

Det moraliserende træk

Vi kan altså se flere steder, at denne gruppe nærmer sig et fællestræk i opfattelsen af, at radikale politikere er bedrevidende. Som det fremgår af kommentaren her, sættes denne bedrevidenhed også sammen med et træk, der ellers er enig konsensus om blandt alle deltagere i undersøgelsen. Ved udsagnet, ”Det Radikale Venstre holder fast på deres principper, også selvom det er upopulært” (35), siger han:

”Ja, men det gør de. Det er jo sådan i forlængelse af den anden. De skifter også på deres principper, når de er upopulære. Eller de kan godt skifte fra populære principper til upopulære principper og det er endnu en bonus faktisk selvom man ikke helt forstår hvorfor altid ... Man fornemmer, at de godt kan lide at være lidt på tværs og være lidt moralens vogtere. Det ved jeg ikke ... Jeg bryder mig ikke så meget om præster” (Bilag, Vm32stu:125).

I denne deltagers formulering opleves trækket, omskiftelighed for en gangs skyld positivt, idet det tænkes sammen med de principper partiet som står for. Det antyder, at disse deltagere ikke ser de radikale som specielt principfaste og i øvrigt heller ikke principrytteri som særligt troværdigt. Vi kunne også for at understrege vores pointe ved at se deltagerens argumentation beslægtet med det omtalte træk ”vidtløftighed”⁵⁸, hvor sproget får frit løb og ting, som ikke har noget med sagen at gøre flettes ind i fortællingen. Det ses her, idet deltageren kalder radikale politikere moralens vogtere og sammenligner dem direkte med præster. Det tyder på, at også dette moraliserende træk i væsentlig grad præger måden Det Radikale Venstre opfattes på.

Det samspil mellem de forskellige aspekter og træk, vi har fremanalyseret her, kunne vi sammenfatte til synspunktet, ”de radikales politik er selvmodsigende, og man ved godt nok ikke, hvor man har dem, men de har det med at være bedrevidende”. Det illustrerer, hvordan sproget sammenkæder ét aspekt eller træk ved troværdighed med et andet, og det viser den dominerende effekt for troværdighedsbedømmelsen, der kan ligge i forbindelserne. En mulighed er, at det politiske paradoks har endnu større gennemslagskraft, fordi de sproglige former og topoi overfører oplevelsen af paradokset til ubeslutsomhed, omskiftelighed og trækket ”på tværs”.

⁵⁸ I Kocks katalog beskrives Hermogenes’ vidtløftighed, som en artikulation, hvor der bruges tilføjelser, der ikke er nødvendige, sammenligninger og hypotetiske antagelser (Kock:03:7).

Faglighed, god retorik og en pragmatisk tilgang til politik

Denne opfattelses fokus på politikerens kan ses i forhold til udsagnet ”Det er faglighed, der gør Det Radikale Venstre troværdig, og ikke politikernes personlige udstråling” (22)⁵⁹, hvor deltagerne er meget enige. Her mener flere i denne gruppe, det ikke kan skilles ad, og som en siger: ”*Jamen faglighed er ikke lig med troværdighed*” (Bilag, Sk26stu1:162). Det handler altså mere om, at politikere bør være arbejdsomme, dygtige, flittige og være ydmyge og respektfulde overfor embedet og magten, men også politikerens evne til at formidle et politisk budskab er af stor betydning. I denne opfattelse handler det altså ikke kun om, at gruppen er tilbøjelig til at være enige i udsagnet, ”De radikale politikere er kompetente og ved, hvad de taler om” (26)⁶⁰, som får denne kommentar hos en deltager: ”*De virker kompetente, de er ikke bare postbude*” (Bilag, Vm32fun:119). Det drejer sig snarere om, at politikernes retorik og partiets kommunikation viser sig som betydningsfulde aspekter for denne gruppes vurdering af troværdigheden. Det sproglige viser sig ved, at deltagerne er meget enige i udsagnet, ”Troværdighed skabes først og fremmest af gode argumenter, ikke at jeg er enig i dem” (2)⁶¹. Den store vægt på politikerens retoriske evner forklarer en fra gruppen således:

”Jamen det virker. Sådan er det. Jeg falder for det, og alle andre falder for det. Så ... sådan virker det. Det er retorik, og jeg vil stadig sige, det er den positive side af retorik med, at det dér overbeviser, det overbeviser. Holder man en god tale ... jamen god til at tale med mennesker, det er i princippet dét, som det hele handler om” (Bilag, Vm32stu:130).

Det handler i en eller anden forstand om, at faglighed og udstråling hænger sammen, men at dette opleves i den retorik, politikerne udfolder. Den pragmatiske tilgang til politikerens rolle kommer til udtryk ved, at deltagerne er enige i udsagnet, ”Det er troværdigt for en politiker at løbe fra sine løfter, hvis samfundsmæssige ændringer kræver det” (21)⁶². Det handler ifølge en af deltagerne om, at ”*Hvis man siger til alle, at for et års siden der var situationen en ting, og nu er den noget andet, og så kan jeg ikke stå ved, hvad jeg har lovet en gang. Det må være okay for samfundets bedste*” (Bilag, Vm32fun:121). Der ligger også en pragmatisk indstilling bag udtalelsen hos denne deltager:

”Nu er jeg en af dem, der synes, at sådan en som Pia Kjærsgaard, som jeg er dybt uenig med politisk set, og som jeg mener er højrefløjens svar på enhedslisten, sådan meget naiv og glad og protestagtig, men kommer med et indspark til den danske politik som jeg egentlig godt kan lide i et procesperspektiv, så har det været enormt sundt at se” (Bilag, Vm32stu:123).

Helt modsat opfattelse er denne gruppe pragmatikere, når det handler om samarbejde og idealisme. De ser mere på resultatet end på problemet, og meget af den argumenta-

⁵⁹ Udsagn (22) har værdien +2 (Bilag:55).

⁶⁰ Udsagn (26) har værdien +2 (Bilag:55).

⁶¹ Udsagn (2) har værdien +3, men også udsagnet, ”Det skaber politisk goodwill, hvis man er udadvendt og god til at snakke med mennesker” (11) har en høj værdi +3, hvilket viser deltageres store enighed (Bilag:55).

⁶² Udsagn (21) har værdien +3. (Bilag:55).

tion, vi har set i analysen her, benytter således en hjemmel; ”det nyttige”, og tænker altså nytter det noget. Det er også i det lys, denne gruppe ser på troværdighed, for det nytter ikke at skifte holdninger, være selvmodsigende, inkonsekvente, på tværs, moraliserende, langsommelige og bedrevidende.

Sammenfatning

Der er ingen tvivl om, at de tre fremtrædende aspekter, det politiske paradoks, manglende entydighed og det moraliserende træk betyder en del for disse deltageres bedømmelse af Det Radikale Venstres troværdighed, og at de vil have tendens til en negativ effekt. Men deltageres opfattelse vil også afhænge af andre træk som faglighed, retorisk formåen, udstråling, arbejdsomhed, og det vil afhænge af konkrete situationer og begivenheder, hvilke træk der får virkning. Dog mener vi, at de sproglige former, hvor topoi og stiltræk indgår som sammenkædende strukturer, viser en tendens til, at især den manglende entydighed og det politiske paradoks styrer vurderingen af troværdigheden. Her spiller paradokset en dominerende rolle, fordi det knytter sig til ideologiske modsætninger mellem socialisme og liberalisme, og fordi Det Radikale Venstre løbende vil kunne anklages for at være selvmodsigende og dermed utroværdige. Dertil kommer at deltagerne implicit i argumentationerne benytter hjemlen ”det nyttige” og på den måde bedømmer andre træk på, hvor meget det egentligt nytter.

Den specifikke topos om ”at bekende sine fejl, er godt” er ikke prioriteret højt blandt disse deltagere, men til gengæld er den almene topos om ”at forbinde ting, der er adskilt” meget fremtrædende. Stiltrækket vidtløftighed er ligeledes et perspektiv på, hvordan sproget og dets former binder forskellige emner sammen. Vi kan derimod se, at denne gruppes udtalte opposition overfor partiets politik har en stor betydning og vil have tendens til at være grundlaget for, hvordan øvrige træk ved troværdigheden bedømmes. Det Radikale Venstres politik er på den måde i højere grad, end de personlige karaktertræk, baggrund for opfattelsen. Det generelle forhold i udsagnetens placering på denne faktor 2 er således ikke helt retningsvisende.

Hvis vi nu vender det synspunkt om, vi beskrev ovenfor, kunne vi lidt forenklet tilskrive den liberale troværdighedsopfattelse de specifikke topoi om troværdighed, ”entydig politik, er godt” og ”at man ved, hvor man har politikere, er godt” og ”ydmyghed og respekt om opgaven, er godt”. Sidstnævnte kan dog ikke repræsentere modsætningen til trækket bedrevidende, men i den samspilsvirkning analysen viser, giver det mening. Kigger vi på disse topoi har de et kuriøst sammenfald med et af Venstres gamle slogans; ”Venstre ved man, hvor man har”. Det er dog meget mere komplekst, og vi kan heller ikke konkludere her, at den liberale troværdighedsopfattelse kan findes hos alle venstrevælgere. Venstres vælgere kan jo ses sammensat af fraktioner og diskurser, hvor vi meget sandsynligt ville finde andre fællestræk.

Opfattelse 3 – Den professionelle politikeropfattelse

Denne opfattelse deles af en gruppe med fire politikere og en enkelt SF-vælger, der alle lader over grænseværdien 0.50⁶³. Og denne sammensætning præger også opfattelsen af, hvordan forskellige troværdighedselementer vurderes. Da den enlige SF-vælger lader både på faktor 1 og faktor 3⁶⁴, kan vi på baggrund af dette, samt det forhold at politikerne alle lader højere end ham på faktor 3⁶⁵, konstatere at opfattelsen, vi nu skal fremanalysere mest stemmer overens med politikernes. Det betyder også, at her beskriver politikerne deres egen troværdighed og troværdigheden ved det parti, de arbejder for på Christiansborg. Det giver naturligvis en lidt anden vinkel, fordi disse politikere jo i en vis forstand er afsenderne. Men det er jo netop formålet med undersøgelsesdesignet, at vi kan se disse adskillelser, og her er der altså en opfattelse, som ikke stemmer overens med vælgernes og den anden gruppe politikeres opfattelse af troværdigheden.

Samspelet mellem karakter og retorik

I denne gruppe betones ikke overraskende politikken og det politiske arbejde. Det ses ved deltagerens enighed i udsagnene; ”Det er de radikales politik, der gør partiet troværdigt” (3), og ”Når de radikale gør noget, gør de det ikke bare for bestemte vælgergrupper, men fordi det er bedst for helheden” (28)⁶⁶. Ligeledes er deltagerne meget enige i udsagnet, ”De radikales stille facon uden store fraser og floskler gør dem troværdige” (16)⁶⁷. Det er interessant, hvordan politikerne har givet sidstnævnte udsagn betydning ud fra deres arbejdssammenhæng på Christiansborg. Det viser sig i citatet her:

”Det er en stille og rolig facon med gode argumenter forbinder man mere med troværdighed end den svulstige retorik som yderpartierne har” og ”Søren Søndergaard ikke - han kan virkelig bruge en svulstig retorik, men alligevel er der mange der syntes, og det syntes jeg også selv, at han er troværdig. Men det passer bare ikke til en radikal og ... Altså sådan noget som Holger K kører ved afslutningsdebatten og gik op og kritiserede Statsministeren fordi han havde været i Brøndby Boldklub og havde sparket til bolden med slips og han gjorde grin ud af det og folk de grinte, men det ville bare ikke passet til en radikal” (Bilag, Pnk39:199).

I denne gruppe er forståelsen af udsagnet knyttet til den politiske artikulation og retorik, og politikernes evne til at argumentere godt for sig. Her bedømmes Det Radikale Venstres argumentation og mådeholdende seriøse politiske retorik som positivt betydende for troværdigheden. En anden politiker siger om dette:

”Der er altid et ræsonnement. Når jeg siger til Jens Rohde under afslutningsdebatten i folketinget, at i regeringens politik er lagt op til ophørsudsalg for velfærdssamfundet.

⁶³ Se skema 2, side 36

⁶⁴ Ladningerne er 0.5643 på faktor 3 og 0.5070 på faktor 1. Se skema 2, side 36

⁶⁵ Som vi kan se i sammenligning med SF-vælgerens 0.5643, lader politikerne Pas35 (0.6065), Pnk39 (0.7274), Pnhp64 (0.7100) og Pmj59 (0.7373) væsentligt højere. Se skema 2, side 36

⁶⁶ Både udsagn (28) og (3) har værdien +4 (Bilag:57).

⁶⁷ Udsagn (16) har værdien +4 (Bilag:57).

Men jeg spørger samtidig mig selv, om det nu er særligt klogt, at jeg laver en overskrift af den karakter. Jeg skal ikke gøre det ret mange gange, før jeg bliver kategoriseret med en anden type politikere, som jeg ikke ønsker” (Bilag, Pmj59:209).

De stiltræk retorikken udfolder sig med, sætter altså grænser for, hvilken appelform radikale kan tillade sig at bruge professionelt. Det passer sig ikke, at radikale politikere gør nar af statsministeren. En specifik topos, der holder almindelige omgangsformer på plads er, at ”hvad der er passende, er godt”, og den har stor betydning i denne gruppe. Men denne topos indeholder jo forskellige praksisser og giver forskellig mening på tværs af diskursive sammenhænge. Det er tydeligt, at denne gruppe artikulerer omgangsformen; ”en stille og rolig facon” i den betydning, at det er ræsonnementet, der tæller og ikke en svulstig retorik. Dette samspil mellem det sprog, der bruges, og hvilke signaler om partiets karakter, det sender, er altså yderst væsentligt for denne gruppe. Et forhold der ikke på samme måde har opmærksomhed hos politikergruppen, der deler opfattelse 1. Her handler den stille facon om politikernes menneskelige træk.

Saglighed er vigtigst for troværdigheden

Da deltagerne her er meget enige i udsagnene, ”Troværdighed skabes først og fremmest af gode argumenter, ikke at jeg er enig i dem” (2), og ”Radikale politikere er meget faktuelle i deres argumentationer” (24)⁶⁸ illustreres det, hvordan politikerne opfatter sig selv som meget faktuelle i deres argumentation. Det handler om, som vi så ovenfor, at balancen mellem fine og ufine henvendelsesformer eller hvilke formuleringer, der bevarer troværdigheden eller gør skade på den, er meget væsentlig for troværdigheden. Politikerne her forbinder troværdighed med faktuelle argumenter, hvorimod logosappelformer vil sikre partiet en god karakter i fremtoningen på lang sigt. En anden grænse for, hvad der kan tillades, handler om personangreb i det politiske arbejde. Det følger af denne deltagers udtalelse: ”...der er en helt klar overvægt på det faktuelle, det faglige, kompetencen, ansvarligheden ...” (Bilag, Pnhp64:205) og ”Vi laver ikke stærke personangreb og det er også, at vi hele tiden har lyst til at beskæftige os med sagen, det faglige og saglige indhold i sagerne. Det tror jeg på langt sigt giver pote, giver troværdighed frem for appellen til følelserne” (Bilag, Pnhp64:207). I det interne politiske arbejde kommunikerer politikerne helst uden følelsesappel, men fører politisk debat, der faktisk og ansvarligt holder sig til indholdet. Saglighed er dermed et af de væsentligste træk ved troværdigheden i denne gruppes opfattelse, og der gælder altså en specifik topos blandt professionelle radikale politikere om, at ”saglighed, er godt”.

⁶⁸ Udsagn (2) har værdien +3 og udsagn (24) værdien +2. Derudover har udsagnet ” Radikale politikere er meget kompetente og ved, hvad de taler om” (26) værdien +3, samt udsagnet ”Jeg har tillid til Det Radikale Venstre, fordi jeg synes, deres politik er ansvarlig” (38) værdien +3 (Bilag:57).

Helhedsorienteret politik, saglighed og pathosappel

Udsagnet: ”Når de radikale gør noget, gør de det, fordi det er bedst for helheden” (28) er politikerne her tilbøjelige til at erklære sig mest enige i af alle deltagerne⁶⁹. Men spørgsmålet er, hvordan der ses på denne helhed i politik? Reaktionen på udsagnet, ”Det Radikale Venstre har føling med, hvad der foregår i samfundet og reagerer på det” (23)⁷⁰, viser hvorledes de radikale politikere selv opfatter dette: ”*Det er ikke rigtig, tag f.eks. flygtningepolitikken*” (Bilag, Pnhp64:203) og en anden siger, ”*Jamen jeg mener, at i mange år der har vi ikke haft rigtig føling med integrationsområdet. I øvrigt også folks retsfølelse*” (Bilag, Pnk39:197) og ”*Vi er nogle gang, på visse politiske områder, højtravende eller har været det i hvert fald*” (Bilag, Pnk39:202). Der er altså en erkendelse bag disse politikeres uenighed med udsagn (23). Men på trods af det mener de, at Det Radikale Venstre fører en helhedsorienteret politik jvf. stor enighed i udsagn (28).

Det topiske system bag dette ser ud på følgende måde. Den specifikke topos i politik kunne kaldes, ”En helhedsorienteret politik, er godt”, men som vi ser i sammenligning med opfattelse 2, er synspunkterne omkring ”helhedsorientering” meget forskellige. Helhedsorientering er altså en flydende betegnelse, der får forskellige betydninger afhængigt af andre tegn. Helheden i Det Radikale Venstres politik angribes netop i opfattelse 2 for positivt at favorisere særlige grupper, hvilket er selvmodsigende og gør de radikale utroværdige. Den liberale specifikke topos ”frihed under ansvar, er godt” ligger bag dette. Omvendt er helhedsorientering blandt radikale struktureret af topoi f.eks. ”social ansvarlighed, er godt”, fordi det handler om ”*det sociale ansvar som de stærkes pligt til at skulle hjælpe de svage*” (Bilag, Pnhp64:207). Således fører ideologiske modsætninger til to forskellige betydninger af helhedsorientering og tillige to forskellige udgangspunkter for opfattelsen af, hvad er troværdigt.

Når det åbne begreb helhedsorientering ofte er repræsenteret i debatter omkring flygtninge og indvandrere, begrænses politikerne af den anden og dominerende topos ”saglighed, er godt”, fordi debatten ofte indeholder pathosappel og spiller på negative følelser. En politiker fortæller om det:

”Tag hele diskussionen om flygtningelovgivningen, hvor jeg jo synes det rædselsfulde er, at det hele tiden appellerer sådan til følelsen, de negative følelser for forandring, og det er den type følelsesmæssig appel, som du ikke kan få radikale politikere til at gå med på” (Bilag, Pnhp64:207).

Det er dermed virkningen mellem træk i debatformen og det saglige i politisk arbejde, der strukturerer politikernes måde at bedømme troværdigheden på. Når det handler om dette område, tager politikerne afstand fra den pathosappel, der ofte bruges i debatten, fordi det skygger for sagligheden. Altså når parterne appellerer til følelserne, er det ikke troværdigt. Hos politikerne, der deler denne opfattelse, styrkes troværdigheden mere ved at holde sig udenfor end at køre med på usaglighed.

⁶⁹ Udsagn (28) har værdien +4, og for de øvrige faktorer i rækkefølge +2, -1 og +1 (Bilag:62).

⁷⁰ Udsagn (23) har værdien -2 (Bilag:58).

Folkeoplysning og opdragerrolle

Når politikerne beskriver ansvaret i den politiske proces, ligger der lidt en anden forståelse end i opfattelse 1. En politiker forklarer det således:

”...der ligger dybt i enhver radikal en pædagog og en opdrager. Det er meget sådan, at vi ser også den politiske proces, som et led i folkeoplysningen. Det har altid været tæt knyttet sammen i vores begrebsverden, at med demokrati følger bestræbelserne på oplysning” (Bilag, Pnhp64:207).

Her er formuleringerne omkring kommunikation med vælgerne flettet sammen med et opdragende træk og ses ikke med den menneskelige optik, vi fandt i opfattelse 1. Sammenkædningen af det opdragende træk og folkeoplysning i formuleringen betyder noget for, hvordan troværdigheden bedømmes. Mens bestræbelser på oplysningsvirksomhed her ses som et træk ved troværdighed, får det forskellige betydninger i sammenhæng med det opdragende træk. Politikerne her er tilbøjelige til at se det som troværdigt, mens i gruppen, der deler opfattelse 2, forbindes det med bedrevidenhed. Når vi ser på de specifikke topoi om karaktertræk ”hvad der er passende, er godt”, og ”saglighed, er godt”, og den ansvarlighed der også indeholder oplysningsiver, handler det om professionalisme hos disse politikere. Det er altså træk, der drejer sig om, at man ikke fører personlige angreb, holder sig fra følelsesprægede debatter og holder sproget indenfor fine stiltræk.

Fremtræden og folkelighed

I nogle af udtalelserne blandt politikerne her viser der sig dog en forståelse for et problem med folkeligheden. En af politikerne reflekterer over udsagnet ”Politikere med udstråling og sans for humor er troværdige” (14)⁷¹:

”Det kommer an på. For nogle grupper altså for intellektuelle, for kulturradikale for flere journalister, der forbinder man det med utroværdighed, hvis man er for sjov. Men blandt folk der er flest af, altså ikke politisk bevidste, der forbindes det med troværdighed, med menneskelighed, med én der er nede på jorden, hvis man er med på den” (Bilag, Pnk39:199).

Når deltagerne i høj grad er enige i dette udsagn, skal det ikke ses i det perspektiv, at radikale fokuserer på saglighed og realpolitik men forstås ud fra forskellen på Christiansborg og udenfor. Netop som citatet også illustrerer, findes der i hvert fald to betydninger. På trods af at vi ikke umiddelbart kan sidestille radikale politikere med kulturradikale, er politikerne her i hvert fald bevidst om, at det er andre træk, den folkelige humor er knyttet til. Det antyder en mulig konflikt omkring, hvilke træk der betyder mest for troværdigheden – de radikale træk som kølig saglighed, opdragende, professionalisme eller de folkelige træk ”nede på jorden” og ”med på den”. Vi må så blot konstatere, at i det metodiske ”samspil” i Q-metoden, hvor deltagerne bedes prioritere ud-

⁷¹ Udsagn (14) har værdien +2 (Bilag:57).

sagnene, er det de førstnævnte træk som dominerer politikernes opfattelse af, hvad der er troværdigt.

Sammenfatning

I denne gruppes opfattelse af troværdigheden er træk der knytter sig til det professionelle arbejde som politiker, er vigtigst for troværdigheden. Der er en tilbøjelighed til, at politisk retorik for radikale politikere bør ligge indenfor en grænse, så det ikke går ud over partiets karakter. Træk i sprogbrugen styres således af den radikale topos, ”hvad der er passende, er godt”, herunder også at man fører ikke stærke personangreb. Den egentlige kerne omkring troværdigheden er struktureret omkring topos'en ”saglighed, er godt”. Den bestemmer således, hvilke sproglige former argumentationen bør holde sig til. Den styrer således politikerne udenom følelsesforurenedede debatter om indvandrere. Derimod viser konflikten os, at det er et åbent spørgsmål, om politikerne tvivler på opdragerrollens positive virkning på troværdigheden, når der kommunikerer med vælgerne. Altså om den kølige saglighed bliver for meget, når den findes side om side med det opdragende træk. Hvis vi prøver at se problemet fra Aristoteles' synspunkt, finder vi indikationer på, at de træk, troværdighedsopfattelsen her indebærer, mestendels kan henføres under dimensionerne; moralsk karakter og klogskab. Det kniber mere med velvilje, særligt når det handler om hvilke træk, politikerne finder væsentlige i kommunikation med vælgerne. Det kan sagtens være, det er fordelagtigt og troværdigt at holde sig udenfor følelsesbetonede debatter, og arbejde for oplysning i demokratiet. Men de træk, der i vælgeres opfattelse kan forbindes med det, præges ikke af velvilje. Aristoteles taler ikke noget sted om, at opdragende hører til under velvilje i den politisk rådgivende tale. Tværtimod skriver han, ”...at nære velvilje, kan vi da bestemme som en tjenstvillighed” (Aristoteles:83:137-139). Når vi således kigger på, hvordan folkelighed og menneskelighed er betydningsfulde træk for vælgere, kan vi også her konstatere forskellen på opfattelserne 1 og 3.

Opfattelse 4 – Den emotionelle socialistiske troværdighedsopfattelse

Denne gruppes opfattelse af Det Radikale Venstres troværdighed deles af vælgere bestående af tre SF'ere og en socialdemokrat. Disse deltageres politiske ståsted er venstrefløjen, og vi noterer os, at på det beregnede svarmønster faktor 4 lader flere af de øvrige 28 deltagere negativt. Det betyder, at disse andre deltagere er uenige i den opfattelse, vi her skal fremanalysere⁷².

Følelser i opfattelsen af troværdighed

Helt modsat de øvrige opfattelser er gruppen her i høj grad enige i udsagnet, ”Troværdighed i politik har meget med mine følelser at gøre” (49)⁷³. En deltager forklarer også, hvordan det virker:

”Jeg har meget mine følelser med i vurderinger af politik. Det er som om jeg reagerer følelsesmæssigt på politiske tiltag især dem, jeg ikke kan tilslutte mig. Det er altid nemmere at stemple på den ene eller anden måde, hvis man er uenig” (Bilag, SFm29stu:65).

Generelt er følelser betydende i bedømmelsen af politik i denne gruppe, for som en anden siger, ”Ja, jeg er et følelsesorienteret menneske” (Bilag, SFk26stu:87). Der udover er deltagerne også meget enige i udsagnet; ”Mine venner og familie har stor betydning for, hvilke partier jeg synes, er troværdige” (47)⁷⁴. Dette peger på, at relationer har en vis betydning i den måde gruppen her bedømmer politik på, for som en anden deltager siger: ”Opvækst betyder utroligt meget. Når man snakker med venner, som jeg f.eks. med én der havde stemt Dansk Folkeparti. Jeg blev næsten sur. Det er jo en sport med argumenter, og de kan komme ud på grænsen til det personlige” (Bilag, SFm29stu:65). Denne relationelle måde at anskue politik på indgår rammen for opfattelsen af Det Radikale Venstres troværdighed. Vi kan i hvert fald se, at det følelsesmæssige har stor indflydelse på oplevelsen af politik, og det er nemmere at stemple noget, hvis man er uenig.

Det menneskelige og emotionelle

Den menneskelige dimension, der betyder noget for måden at se troværdighed på i opfattelse 1, er i denne opfattelse ikke bundet til ydre træk, som at bekende fejl⁷⁵. Deltagerne her er heller ikke enige i, at humor har betydning for Det Radikale Venstres troværdighed. Det ses i reaktioner på udsagnet ”Politikere med udstråling og sans for humor er troværdige” (14)⁷⁶. En deltager fortæller her om humor, at ”det er bare, fordi det appellerer til noget ved mig, hvis de har en fed humor. Så er det fedt, men det har ikke en skid med troværdighed at gøre i mit univers” (Bilag, SFk26stu:83). En anden deltager udbryder nærmest, da han læser samme udsagn:

⁷² De negative ladninger viser sig for fem deltagere, der altså har et ”-” på deres *factorloadings*. Se skema 2, side 36

⁷³ Udsagn (49) har på *distinguishing statements* en stor difference i forhold til de øvrige faktorer (Bilag:62).

⁷⁴ Udsagn (47) har værdien +3.

⁷⁵ Det kan ses ved den neutrale placering 0 for udsagnet ”Det giver troværdighedsplus, når politikere siger: ”Undskyld jeg har taget fejl” (41) (Bilag:59).

⁷⁶ Udsagn (14) har værdien -1, hvilket viser deltagerens uenighed (Bilag:59).

”Her er for meget formel igen. Jo det betyder noget, at man kan trænge godt igennem medierne, at have humor, personlig udstråling, men det kan ikke bare kobles til det. ”Maren i kæret” f.eks. hun falder jo for charmen og det personlige, så der er klart en effekt, og kan ikke helt skilles fra det” (Bilag, SFm29stu:66).

Deltageren stiller spørgsmålstejn ved forenklinger i forståelsen af troværdighed – det er komplekst og kan ikke sættes på formel. Den menneskelige dimension er dog på en måde knyttet til personlig udstråling, men mere betinget af, at følelser er integreret i processen, når politik vurderes, og troværdighed bedømmes. Det betyder, at forskellig virkning ved pathosappel er et fællestræk for gruppen. De aspekter og træk, der hænger sammen med dette har således en strukturerende indflydelse på denne gruppes vurdering af troværdighed – og det er de bevidste om. Og dette er også forskellen på opfattelsen, gruppen her deler, og den lignende menneskelige optik, gruppen der deler opfattelse 1 har.

Gennemskuelig retorik – hvad ligger der bag?

Denne gruppe er også enige i udsagnet, ”Troværdighed skabes først og fremmest af gode argumenter, ikke at jeg er enig i dem” (2)⁷⁷, og det kommer til udtryk på flere måder, at argumentationens kvalitet giver udslaget. Men det kan ifølge deltageren her også gennemskues:

”Jeg har et eller andet med, at jeg godt kan gennemskue det ... jeg er sporet ind på det med argumentationen, så for mig er det ... Jeg bliver meget imponeret over, når folk virkelig laver nogle gode argumenter, og der ikke er så mange fejlslutninger og alt det der. Men når der så er det, så ryger de jo straks ned ad pointtavlen” (Bilag, SFk26stu:90).

Det handler altså om, at fejlslutninger kan føre til utroværdighed, men også om at forenklinger ikke holder, fordi *”Det er ikke troværdigt kun at få en overskrift, og så har jeg ikke hørt resten. Jeg føler, jeg får en halv sandhed, og jeg vil føle, det er et forførende argument”* (Bilag, Sk26stu2:178). Gruppen fokuserer altså i høj grad på, hvad der ligger bag argumentationen og ser kritisk på det overfladiske. På trods af deres enighed i udsagnet ”Det er faglighed, der gør de radikale troværdige – ikke politikernes personlige udstråling” (22)⁷⁸ kan faglighed heller ikke alene udgøre de radikales troværdighed. En deltager forklarer det således:

”Jeg synes, det er begge dele. Jeg kan ikke sige, det ikke er faglighed, men jeg kan heller ikke sige, det er. Det er en del af det, der gør dem troværdige, det er, at de har faglig forståelse og teoretisk forståelse af nogle samfundsproblematikker, men det er ikke det eneste og jeg kan ikke udelukke, at politikernes personlige udstråling også har meget at sige for deres troværdighed” (Bilag, Sk26stu2:174).

Politikeres faglighed ses således som ”forståelse for samfundets problemer”, men det er altså sammen med andre træk de radikales troværdighed skal bedømmes. Det er

⁷⁷ Udsagn (2) har værdien +3. (Bilag:59).

⁷⁸ Udsagn (22) har værdien +2 (Bilag:59).

snarere i samspelet med træk eller karakteregenskaber, der vækker følelsesbetonet sympati med politikere og parti, det skal belyses, hvordan de bedømmer troværdighed.

Radikale karaktertræk

Politik drejer sig også om, hvorledes værdier i politik forvaltes. Her i denne udtalelse er det den enkelte politikers personlige karakter, der er grundlag for bedømmelsen af troværdighed. En deltager forklarer her, hvad der gør forvaltning af værdier i politik troværdigt:

”Naser Khader, han er også radikal. Han er også en mand, der siger, hvad han mener og tør stå ved det. Han har ellers mange odds imod sig, og mange grupper der presser ham udefra, der siger nogle andre ting, og siger nogle ting i forhold til indvandrerpolitik og alt muligt andet politik. Og der føler jeg, han virkelig står ved sit værdisæt, på trods af at hans bil bliver smadret og alt sådan noget” (Bilag, Sk26stu2:169).

Det viser, at når politikere siger, hvad de mener og står ved, er det troværdigt. Men deltagerne her er også tilbøjelige til at se ting i forhold til hinanden. Som i ovenstående citat, hvor det ”at turde stå ved” ses i forhold til Naser Khaders baggrund. Dette kan ses gennem den topos, Aristoteles beskriver således, ”at der kommer både noget godt og noget dårligt ud af én og samme ting” (Aristoteles:83:182). Her ses det gode ved Khaders karakter således på baggrund af de dårlige forudsætninger, han på forhånd har ved presset udefra. Det medfører, at det opleves stærkere, når han så står ved. Gruppen er også uenige i udsagnet ”Jeg synes, at en politiker godt kan være en troværdig politiker, selv om han ikke er en troværdig person” (45)⁷⁹. Det er ikke til at skille ad, og politikeres menneskelige egenskaber og karaktertræk er væsentlige for bedømmelsen af partiets troværdighed, for som en deltager siger, ”Nej, jeg synes jeg bedømmer dem som mennesker og ikke politikere” (Bilag, Sk26stu2:169). Dette minder igen om den menneskelige optik gruppen i opfattelse 1 har, men en lille nuance i opfattelsen her er, at denne gruppe ikke primært vurderer troværdigheden på politikerne. Vi får i nedenstående citat en beskrivelse af partiets karakter, idet en deltager forklarer, hvad hun lægger i udsagnet, ”Det Radikale Venstre har begge ben på jorden” (42)⁸⁰:

”Der lægger jeg faktisk troværdighed. Jeg lægger det i det, at de forstår at have en jord, de kan have benene plantet på, og så lade dem blive der, i stedet for at flyve hen til et andet stykke jord og sætte sig der, fordi det nu handler om indvandrerpolitik og ... uh nu har vi for mange indvandrere og nu skal vi skaffe nogle vælgere” (Bilag, Sk26stu2:169)

Et solidt grundlag og en vedholdenhed er altså træk som denne deltager ser betydningsfulde for partiets troværdighed. I virkeligheden er det udtryk for konsistens i tingene, og det er karakteristisk for denne gruppe, at de ser dette som et element i partiets troværdighed, for som en anden deltager siger: ”Jeg synes virkelig, de har ben i næsen,

⁷⁹ Udsagn (48) har værdien -2 (Bilag:60).

⁸⁰ Udsagn (42) har værdien 0. Denne værdi er således ikke helt i overensstemmelse med deltagerens udtalelser. Det kan tilskrives den store bredde og høje antal udsagn (Bilag:59).

hvis der er noget, de virkelig vil, så gør de også meget for det. Det, synes jeg, er troværdigt” (Bilag, SFk26stu:83).

Politisk indhold og troværdighed

Vi kan se, at det politiske paradoks, som deltagerne i opfattelse 2 oplever ved Det Radikale Venstres måde at føre helhedsorienteret politik på, slet ikke er på tale i denne gruppe. Tværtimod anerkender denne gruppe helheden i radikal politik:

”På den måde synes jeg, at et parti som SF tænker på helheden, fordi de ser, hvad der ligger udenfor helheden og siger det, skal vi have med i alle overvejelser. Radikale Venstre - ja men jeg synes, de arbejder for helheden, det gør de qua deres værdigrundlag. Qua at de siger, vores værdier bygger på at samfundet generelt skal tilgodeses og de svage grupper skal tilgodeses” (Bilag, Sk26stu2:177)

Den radikale topos om ”social ansvarlighed, er godt” appellerer naturligvis godt til denne gruppe af venstreorienterede deltagere. De er således også enige i udsagnet ”Det er de radikales politik, der gør partiet troværdigt” (3)⁸¹. Det handler altså om, at værdierne passer godt sammen, og det betyder noget positivt for synet på de radikale som helhed. En anden deltager forklarer, hvordan det opleves, når der er et samspil mellem følelser og radikal politik:

”Jeg tænker ikke på menneskelige værdier, men ideologiske værdier, når jeg bedømmer politik. Det handler om selv at tage stilling til, hvad værdier er for noget, men det er godt, når politik også omfatter følelser. De liberale er mere faktuelle, hvorimod i Radikale Venstre er der mere følelser med” (Bilag, SFk37fun:94).

Deltagernes positive oplevelse af de sociale tanker og socialistiske værdier i de radikales politik fører til en sympati med partiet, men det kædes kun indirekte sammen med troværdighed i denne gruppe. Der er nemlig tilbøjelighed til, at de taler om politik og troværdighed adskilt. I sammenhæng med politik og værdier fortæller en deltager: *”for at et parti skal være troværdigt for mig, skal det ikke have samme værdisæt, men samme ide om, hvordan vi bruger vores ideer, og hvor meget man kan skille sig ud fra sine egne værdier. Og det handler meget om mine følelser” (Bilag, Sk26stu2:169),* og det er jo, fordi som Aristoteles skriver, at *”følelser eller affekter er sjælelige påvirkninger, der får folk til at ændre mening med hensyn til deres afgørelser, og som ledsages af behag eller ubehag” (Aristoteles:83:113)⁸².* Men udtalelsen er også et udtryk for, at samme værdier ikke nødvendigvis fører til, at det også opleves troværdigt, og deltageren præciserer et andet sted, at *”...det er så vigtigt at understrege, at jeg ikke bedømmer et partis troværdighed ud fra, hvorvidt jeg er enig” (Bilag, Sk26stu2:180).* Alligevel mener vi, at der findes en sammenhæng mellem gruppens fælles anskuelse med de radikale i politik og deres bedømmelse af partiets troværdighed. Dette bygger vi på to forhold. For det første at deltagerne tænker udpræget i værdier og ideologi i deres vurderinger af politik og det fører til følelsesbaseret sympati, for som en deltager

⁸¹ Udsagn (3) har værdien +2. (Bilag:59)

⁸² Aristoteles beskriver dette i sammenhæng med velvilje og venskab, hvor vi jo ved, at velvilje sammen med klogskab og moralsk karakter er de tre dyder for en talers ethos (Aristoteles:83:113).

siger, ”Radikale Venstre er grænsende til sympatiske. Altså det er psykologiske mekanismer, men troværdighed kan aldrig adskilles fra politiske motiver – den politik man altså fører” (Bilag, SFm29:67). For det andet betyder afstandtagen også en del, som vi skal se i det følgende.

Samarbejdspartneres indflydelse på troværdighed

På udsagnet ”Det Radikale Venstres troværdighed afhænger af, hvilke partier de samarbejder med” (46)⁸³ reflekterer en deltager således: ”Jeg vil nok sige, at begyndte de at arbejde sammen med Pia Kjærsgaard, så var jeg nødt til at revurdere min holdning” (Bilag, SFk26stu:88). Denne afstandtagen er også ideologisk begrundet, idet deltageren her forklarer, hvad der ligger bag: ”Dansk Folkeparti er et enten-eller-parti. De har sådan nogle stærke holdninger om et meget kontroversielt emne, og de tager fuldstændig stilling til det” (Bilag, Sk26stu2:180). Der er altså en grænse for troværdige samarbejds muligheder ved Dansk Folkeparti i denne gruppe, som vi også så i opfattelse 1, og det er fordi ”...de tager så meget stilling til det, så der ikke er plads til at være i tvivl. Hvor jeg synes Det Radikale Venstre gør plads til tvivl og de gør plads til ubeslutsomhed hos vælgerne” (Bilag, Sk26stu2:180). Der er plads til tvivl og ubeslutsomhed, og det appellerer godt til denne gruppes tankegang, hvilket er helt modsat opfattelse 2. Enighed har altså også en betydning for denne gruppes troværdighedsopfattelse, men mere i oplevelsen af modsætningen til Dansk Folkeparti og højrefløjen end direkte enighed med de radikale. Det er udtalelser som denne, der støtter vores tolkning:

”Jeg synes, at Fogh han er ret utroværdig, fordi jeg ikke bryder mig om hans udseende. Og fordi jeg synes også det der program pinlige program, hvor han virkelig viser sig at være et rigtigt grimt menneske at arbejde sammen med” (Bilag, SFk26stu:90).

Sammenfatning

Der er ingen tvivl om, det emotionelle er fremtrædende i denne gruppes vurderinger af om politik er troværdigt eller ej. Et andet karakteristisk fællestræk er den analyserende og kritiske tilgang, deltagerne flere steder viser. De ser ikke i samme grad som opfattelse 2 troværdighed forbundet med forenkede overskrifter og entydighed i politik. Tværtimod accepterer de kompleksitet, søger ind til substansen i tingene, og netop den oplevede plads til tvivl ved Det Radikale Venstres politik vækker disse deltagers sympati. Mange af denne gruppes formuleringer omkring politik handler om ideologi og værdier, men det er ikke udelukkende i disse, kernen i troværdighedsopfattelsen her findes. Troværdighed handler om at stå ved, have vilje, ben i næsen og føre politik med konsistens i tingene. Den politiske diskurs denne gruppe artikulerer troværdighed indenfor, bygger på den socialistiske specifikke topos ”social ansvarlighed, er godt”, og da det åbne begreb helhedsorienterings betydning forstås med denne topos, tilslutter denne gruppe sig også de radikales syn på særlige grupper, f.eks. indvandrere. Men der er også en særlig måde at anskue politik på blandt disse deltagere, og den kan bedst

⁸³ Udsagn (46) har værdien +2. (Bilag:59).

sammenfattes i en påstand⁸⁴, vi kunne kalde ”der ligger noget bag”. Når de således vurderer både politik og troværdighed, sker det med et kritisk syn på tingene og en drivkraft ved tanken om, at der er noget bag overskrifter, forenklinger og løs argumentation. Selvom gruppen her primært bedømmer Det Radikale Venstres troværdighed på karaktertræk, så spiller værdier i politik og ideologi også en rolle, men mere i kraft af modsætningen til Dansk Folkeparti.

⁸⁴ Jvf. Toulmins argumentationsmodel påstand, belæg og hjemmel (Jørgensen&Onsberg:01:12).

Delkonklusion

Delkonklusionen indebærer besvarelse af tre spørgsmål. Det første drejer sig om at besvare første del af vores problemformulering, som lyder: *Hvilke opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed findes blandt politikere, vælgere og potentielle vælgere?* Og de andre drejer sig i forlængelse af vores arbejdshypoteser om at svare på, om 1) *radikale vælgere og politikere ikke har samme opfattelse af partiets troværdighed?* og om 2) *partitilhørsforholdet medfører en bestemt opfattelse af Det Radikale Venstres troværdighed?*

Fire idealtypiske opfattelser

Vi kan ved første spørgsmål i problemformuleringen konkludere, at der findes i hvert fald fire idealtypiske opfattelser af partiets troværdighed. Det kommer af, at indholdet af de fire faktorer foldes ud ved brug af den kombinerede kvalitative Q-analyse. Med andre ord ved vi nu, hvad det er, deltagerne lader på ved hver faktor - det er nemlig de fire idealtypiske opfattelser: Den menneskelige (faktor 1), den liberalistiske (faktor 2), den professionelle politikeropfattelse (faktor 3) og den emotionelle socialistiske opfattelse (faktor 4). Det væsentlige i karakteristikken af disse fire har vi samlet i oversigten her:

Den menneskelige troværdighedsopfattelse

Radikale er troværdige. Oprigtighed, ærlighed, ingen forstillelse, ikke store armbevægelser, i øjenhøjde, ansvarlighed, faglighed er træk. De ser ikke aspekter ved kompetence alene som troværdighedstræk. De ser først de nævnte menneskelige egenskaber som træk ved de radikales troværdighed. Radikal politiks betydning for troværdighed artikuleres mest i kraft af afstandtagen til Dansk Folkeparti. Nogen sammenkædning mellem forskellige træk.

Den liberale troværdighedsopfattelse

Radikale er utroværdige. Selvmodsigende, tvetydige, bedrevindende, moraliserende, langsommelige, kompetente, analyserende er træk. De vurderer meget ved nytteværdi. Troværdighedsbedømmelse af de radikale er ideologisk betinget. Udpræget megen sammenkædning mellem forskellige træk.

Den professionelle politikeropfattelse

Saglighed, hvad der er passende, mådeholden retorik, professionalismisme, seriøsitet, ansvarlighed, faktuelle, demokratisk oplysningsvirke er træk. De har strategisk blik på troværdighed bl.a. tidsaspekt. Lille sammenkædning mellem forskellige træk.

Den emotionelle socialistiske troværdighedsopfattelse

Radikale er troværdige. Står ved, vilje, ben i næsen, vedholdenhed, begge ben på jorden, sympatiske, konsistens i politik er træk. De vurderer politik og troværdighed følelsesmæssigt og er kritiske. Ideologi betyder indirekte en del for troværdighedsbedømmelse. Det viser sig også i afstandtagen til Dansk Folkeparti. Lille sammenkædning mellem forskellige træk

Radikale vælgere og politikere

Da de første observationer på faktoranalysens resultater⁸⁵ (*factorloadings*) nu kan ses i sammenhæng med indholdet bemærker vi, at den første arbejdshypotese kun delvis kan bekræftes. Det ses ved, at en gruppe på tre politikere er tilbøjelige til at opfatte troværdigheden i overensstemmelse med vælgerne. De deler nemlig den humanistiske opfattelse af partiets troværdighed. Alligevel er vælgere og politikere delte, idet fire politikere er tilbøjelige til at have en professionel politikeropfattelse.

Partitilhørsforhold og troværdighed

Når vi kigger tilbage på de første observationer kan vi i forbindelse med de fem venstrevælgeres samling i deres ladninger på faktor 2 tydeligst konstatere, at en opfattelse af Det Radikale Venstres troværdighed kan være betinget af partitilhørsforholdet⁸⁶. Det følger af, at fem ud af de seks venstrevælgere lader samlet på faktoren. Mens de øvrige deltageres ladninger på de andre faktorer ikke viser en ligeså tydelig systematik i sammenhængen med, hvordan de stemmer og hvilken opfattelse, de deler. Vores resultater og analyse viser altså, at partitilhørsforhold ikke entydigt fører til en bestemt opfattelse af Det Radikale Venstres troværdighed. Det betyder dog ikke, at vi afviser de politiske holdningers betydning – tværtimod! Det handler blot om noget andet, end hvilket parti man sympatiserer med og sætter kryds ved på stemmesedlen. Det antydes også af overskrifterne, vi har valgt at sætte på de fire idealtypiske opfattelser.

Ideologi og troværdighed

I Kocks undersøgelse af troværdighed i Tv-kommunikation, så vi at enighed med afsender kunne konstateres som et træk under den selvstændige dimension troværdighed. Med andre ord betyder det som følge af Kocks design, at uanset afsenders særlige egenskaber, afsenders budskab og kommunikationssituationen hører enighed altså med, når mennesker bedømmer en afsenders troværdighed. Det stemmer fint med, at venstrevælgerne i vores undersøgelse i høj grad mener, de radikale er utroværdige. Men hvordan forholder det sig med SF-vælgere og socialdemokraterne? De oplever jo slet ikke i samme grad de radikale utroværdige, og de er jo heller ikke umiddelbart enige i radikal politik. Dette handler om, som vores analyse også viser, at enighed skal forstås på flere planer. Det er nemlig dybt i de politiske standpunkter, i de ideologiske modsætninger eller sammenfald virkningen på troværdighed skal findes. De sammenkædninger af forskellige træk eksempelvis venstrevælgerne artikulere, når de bedømmer de radikales troværdighed, stammer fra deres oplevelse af et politisk paradoks. Et paradoks der i sin substans udspringer af modsætningerne mellem den liberale topos ”frihed under ansvar er godt” og den socialistiske topos ”social ansvarlighed, er godt”. Hvis vi forenkler det, handler det således om, at når liberale oplever de radikale behandle særlige grupper positivt, men ikke vil stille krav til samme gruppe, opfatter de det som selvmodsigende, tvetydigt, ubeslutsomt m.m. og dermed utroværdigt. Når SF-vælgere og socialdemokrater så godt kan være uenige med radikale på politiske områder f.eks. i spørgsmål om privatisering og stadig være tilbøjelige til at bedømme de radikale troværdige, skyldes det, at deres artikulation udspringer af samme topos ”social ansvarlighed er godt”. Dette er dog langt fra et udtømmende svar på, hvordan po-

⁸⁵ Se skema 2, side 36

⁸⁶ Se skema 2, side 36

litisk holdning indgår i bedømmelsen af troværdighed, men det er vores konklusion her, at sammenhængen skal findes dybere end i realpolitik. Den skal ses i ideologien. På basis af analyse og delkonklusion er vi nu parate til at anvende resultaterne i praksis.

DEL III: HVAD KAN DET BRUGES TIL?

Kapitel 7: Det kommunikationspraktiske arbejde

Kapitel 8: Målgruppe og livsstil

Kapitel 9: De kommunikative opmærksomhedspunkter

Kapitel 7: Det Kommunikationspraktiske arbejde

I dette kapitel er hensigten, at beskrive og analysere os frem til nogle kommunikative opmærksomhedspunkter, der kan benyttes i partiets fremtidige tilrettelæggelse af kommunikation ud til vælgerne. Fremgangsmåden er, at der først redegøres for forholdet mellem troværdighedsanalysens resultater og dets anvendelighed i forhold til arbejdet med opmærksomhedspunkterne. Herefter anvendes en række relevante begreber indenfor kommunikationsfaget og sociologiens verden, der sammen med analysens resultater kommer til at danne grundlag for udformningen af de opmærksomhedspunkter, som beskrives i slutningen af dette kapitel.

Fra troværdighed til arbejdet med opmærksomhedspunkter

Det har med første del af vores problemformulering været hensigten at beskrive, hvilke troværdighedsopfattelser der findes blandt Det Radikale Venstres politikere, vælgere og potentielle vælgere. Gennem denne del af undersøgelsen har vi fundet frem til en række interessante pointer, der efter vores opfattelse kan anvendes i denne del af speialet.

Som beskrevet i undersøgelsesdesignet har deltagerne ud fra en række udsagn bedømt Det Radikale Venstres troværdighed. På baggrund af dette har vi kunnet konstatere, at deltagerne formulerer troværdighed ind i en kompleks og diskursiv sammenhæng, hvor både elementer indenfor ethosforskningen, deltagernes holdninger, samt det politiske felt med alle dets aktører inddrages. Det betyder, at når vi skal beskrive deltagerens opfattelse af Det Radikale Venstres troværdighed og anvende det i dette kapitels arbejde med opmærksomhedspunkter, så er det nødvendigt at se på de mekanismer og argumentationsformer, der er med til at konstituere deltagerens diskursive forståelse. Disse forståelser har nemlig vist sig i analysen, at have en betydelig påvirkning på hele deltagerens forståelse af det politiske felt og dermed også den måde som partiets politiske kommunikation bliver forstået på.

Et eksempel på ovenstående er, når deltagere i bedømmelsen af Det Radikale Venstres troværdighed knytter deres egen ideologiske forståelse sammen med besvarelsen af udsagnene om troværdighed. Der er her tale om en tendens til eksempelvis i opfattelse 4, at knytte ideologien og topos om, at ”social ansvarlighed, er godt” sammen med bedømmelsen af Det Radikale Venstres politik og forståelsen af troværdighed, således at Det Radikale Venstre er troværdig fordi de arbejder for helheden og sikringen af de svage, men også fordi de har følelserne med i deres politik. Det interessante i denne sammenhæng er, at ovenstående argumentation også bliver anvendt på en række troværdighedsudsagn, der ikke umiddelbart har noget med partiets konkrete politik at gøre. Som vi ser det, er der her tale om nogle helt grundlæggende argumentationsformer, der netop er med til at konstituere den enkelte diskurs opfattelse af troværdighed og det politiske felt.

Det eksempel vi har beskrevet ovenfor er kun et ud af en række argumentationsformer, som de fire opfattelser anvender i deres diskursive forståelse af troværdighed og politik. Vi vil ikke gennemgå flere konkrete eksempler i denne sammenhæng, men blot nævne, at Christian Kocks træk med ”en person jeg ofte er enig med” og ”én af os-følelse” også vurderes at have en vis indflydelse på deltagerens opfattelse af troværdighed inden for det politiske felt. Der er her tale om en tendens til at identificere eller have politisk sympati overfor de partier og politikere, som man er mere enig med, eller som man føler repræsenterer ens holdninger. Vi har således kunnet konstatere en vis sammenhæng mellem deltagerens politiske grundsyn, deres argumentationsform og den måde, som partiets troværdighed bliver bedømt på. Dette kommer tydeligst til udtryk i de tilfælde, hvor deltageren er fundamental uenig med Det Radikale Venstres grundsyn, men kan i øvrigt genfindes i samtlige fire opfattelser. Pointen i det ovenstående afsnit er, at der er tale om nogle grundlæggende værdier og holdninger hos deltageren, og at disse bliver anvendt af deltageren både i bedømmelsen af troværdighed og det politiske felt med alle dets aktører. Derfor vil det også være hensigtsmæssigt, at inddrage disse forhold i vores overvejelser omkring udformningen af opmærksomhedspunkterne, da de må forventes at influere på den måde, som en kommunikationsindsats bliver modtaget og opfattet på af vores deltagere.

Som beskrevet tidligere er vælgerne fra Det Radikale Venstre, Venstre og SF blevet udpeget som værende interessante målgrupper for partiets fastholdelse og herved af vælgerne. Samtidig har vi fundet frem til, at deltagerens værdier og holdninger hænger sammen med deres politiske grundsyn og måden at bedømme troværdighed og politik på. Dette fører os frem til næste kapitel, der handler om vores målgruppeovervejelse og anvendelse af livsstilsforskningen.

Kapitel 8: Målgruppe og livsstil

I den kommunikativ planlægning, er det nødvendigt med et godt kendskab til den målgruppe, som man vil henvende sig til. Som kommunikationspraktiker handler det om, at have en forestilling omkring den måde som ens målgruppe tænker, føler og reagerer overfor det man vil formidle, og til dette er de traditionelle demografiske data som alder, bopæl, køn, alder, erhverv, uddannelse osv., som oftest utilstrækkelige. Derfor har der indenfor medieforskningen været en tendens til, at søge hjælp til at forklare målgrupperne ved hjælp af værktøjer indenfor videnskabens psykologi, sociologi, antropologi etc. (Krag Jakobsen:97:28-29; Sepstrup:91:27, 46-51)

Et eksempel på dette er den sociologiske livsstilsforskning, der leverer et helhedsperspektiv, hvor alt lige fra politisk overbevisning, boligindretning og individets øvrige virkelighed ses i en sammenhæng. Bag den sociologiske livsstilsforskning ligger en forståelse af, at både individer og grupper indgår i kulturelle fællesskaber gennem deres sprog, adfærd, vaner, samt værdier og holdninger etc. Derfor handler arbejdet som kommunikationspraktiker i denne forståelse om, at finde frem til værdierne og holdningerne, samt deres placering inden for kulturfællesskaberne og derigennem beslutte sig for, hvem man kan nå med hvilke budskaber.

I det praktiske arbejde med opmærksomhedspunkter ser vi livsstilstilgangen som et nyttigt redskab til at forstå, hvordan værdier og holdninger fungerer som grundlag for menneskets opfattelse af politik. Når vi i analysen således er kommet frem til, at der er en vis systematik i de holdninger og værdier som ligger til grund for de fire opfatters måde at bedømme Det Radikale Venstres politik og troværdighed ud fra, så svarer det i en vis grad til livsstilsforskningens forståelse af, at der er en række fællesværdier inden for det enkelte kulturfællesskab, som kendetegner denne i forhold til andre mulige kulturfællesskaber (Dahl:97:14). Her ser vi livsstilsforskningen som et anvendeligt tankeredskab, der kan hjælpe os til at forstå og opstille nogle af de karakteristika og forskelle, der kendetegner de forskellige grupper af vælgere og deres fællesværdier. Vi er af den opfattelse, at en ideel anvendelse af livsstilsforskningen bør understøttes af andre metoder som kvantitative og/eller kvalitative interviews for at kortlægge eksempelvis deltagerens politiske værdier og holdninger i forhold til partiets politik, men i forhold til specialets ramme har dette ikke været muligt.

I de følgende afsnit præsenteres et eksempel på en model inden for livsstilsforskningen og relevante begreber inden for modellen bringes på banen. Herefter følger et afsnit, som beskriver de segmenter inden for livsstilsforskningen, som kan tænkes at have relevans for vores videre arbejde med opmærksomhedspunkter.

Livsstilsforskningen

Inden for den danske livsstilsforskning er to af de mest kendte eksempler henholdsvis RISC og Minervamodelsens opdeling af befolkningen efter sociokulturelle kriterier

såsom holdninger, normer og værdier. Når det handler om dansk politik, har vi fundet det mest hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i den danske livsstilsforskning og har valgt Minervamodellen på baggrund af, at det er den model, som er lettest tilgængelig og som er blevet beskrevet mest indgående. I de følgende afsnit præsenteres først modellen og dens præmisser, og herefter følger en diskussion af modellens anvendelsesmuligheder set i forhold til resultaterne fra vores analyse. I denne sammenhæng bør det nævnes, at dette afsnit primært anvender analysens resultater ud fra deltagerens partipolitiske overbevisning og de sammenhænge som findes mellem de fire opfattelser og deres politiske ståsted.

En af de personer som har beskæftiget sig mest indgående med modellen er sociologen Henrik Dahl. I bogen: *Hvis din nabo var en bil* definerer han livsstil som: ”...de typiske måder, hvorpå mennesker [...] systematisere deres livsførelse” og som ”De karakteristiske måder, hvorpå livssynet farver hverdagen og de valg, vi træffer” (Dahl:97:27). Derved får livsstilen en betydning for den måde vi lever, forstår og orienterer os i verden på, og skønt der med livsstile ikke er tale om lovmæssigheder, som den enkelte lever efter, så er det en pointe hos Dahl, at livsstilen ofte viser sig som nogle overordnede mønstre og tendenser i den enkeltes adfærd og holdninger (Dahl:97:27). Formålet med modellen er at sammenfatte disse systematiske mønstre og tendenser i menneskets livsførelse i en række livsstilssegmenter, og dermed tegner livsstilssegmenterne et forenklet og stereotyp billede af virkeligheden.

Selve livsstilen kommer til udtryk i hverdagens konkrete sammenhænge inden for områder som eksempelvis ens hjemmeliv, arbejdsliv og fritid. Dette sker både gennem udførelsen af bestemte adfærdsrutiner, og ved at man anvender et system af begrundelser, som man bruger for at forklare sine egne og andres rutiner og livsforløb ud fra (Dahl:97:49)⁸⁷. En af Dahls pointer er, at livsstilen kommer til udtryk gennem artikulationsfelter (Dahl:97:55). Artikulationsfeltet afgrænser et bestemt område eller felt, såsom uddannelse, politiske holdninger, forbrugsmønstre, og beskriver dette gennem de positioner, afstande og værdier I landspolitik har feltet eksempelvis de samme antal positioner som politiske partier, og disse placeres i forhold til hinanden ud fra partiernes politiske værdier og deres indbyrdes (politiske) afstand til hinanden.

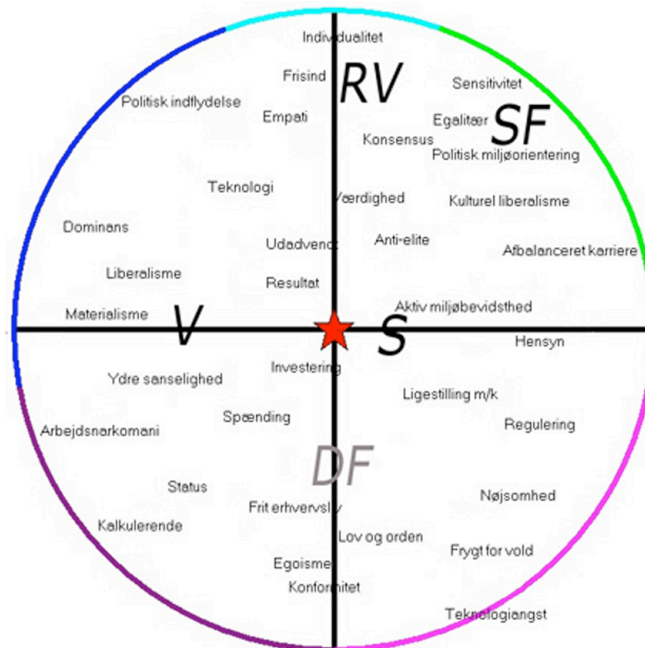
Ud fra vores analyse tyder det på, at troværdighed og deltagerens politiske holdninger befinder sig inden for det samme artikulationsfelt. Dette kommer til udtryk ved, at deltageren ud fra deres placering i artikulationsfeltet benytter sig af et bestemt system af begrundelser til at forklare både deres forståelse af troværdighed og deres placering inden for det politiske felt. Det betyder, at oplevet ideologisk afstand og uenighed med Det Radikale Venstres førte politik ikke kun fører til en argumentation mod partiets politik, men også bliver knyttet til andre elementer af deltagerens troværdighedsforståelse. Opleves beslutsomhed og handlekraft som værende af stor betydning for en politikers troværdighed, vil der være en tendens til qua den ideologiske afstand og uenig-

⁸⁷ Dahls forståelse af den måde som artikulationsfelterne aktivt kommer til udtryk i ens livsførelse svarer stort set til Pierre Bourdieus beskrivelse af habitus (Dahl:96: 6, 9; 97: 67)

hed, at bedømme Det Radikale Venstres politikere som ubeslutsomme og ikke handlekraftige etc. Denne måde at navigere inden for artikulationsfeltet vil blive beskrevet yderligere i afsnittet om livsstil og politik.

Minervamodellens fire segmenter

I det ovenstående er udvalgte dele af modellens teoretiske fundament blevet skitseret. Udover det teoretiske fundament er modellen empirisk verificeret gennem en kortlægning af befolkningen ud fra 40 separate indeks over værdier eller normative orienteringer (Dahl:97:20). Dette fører til en kortlægning af befolkningens værdier i fire segmenter eller livsstile, der placeres i et todimensionalt værdikort ud fra deres positioner, afstande og værdier i det samlede rum som figuren udgør (Dahl:97:61-62). For at anskueliggøre principperne bag modellens opbygning vil vi i første omgang nøjes med at opridse nogle af de væsentligste kendetegn ved modellen og herefter følger en nærmere uddybning af de forskellige livsstile. Det Radikale Venstres vælgere og potentielle vælgere er placeret inden for den nordlige del af værdikortet (Jønsson:02:54) og derfor vil den følgende gennemgang af de fire livsstilssegmenter primært koncentrere sig om de to nordlige segmenter. Figur 3⁸⁸.

I afbildningen af værdikortet udgør den vertikale og horisontale akse to modsatrettede normsæt inden for de fire livsstile. Kortet er bygget op således, at rådigheden over kapital stiger når man bevæger sig opad i værdikortet, mens den relative fordeling mellem økonomisk og kulturel kapital ændrer sig, når man bevæger sig fra venstre mod højre. Mellem nord og syd (den vertikale akse) ses modsætningsforholdet mellem de moderne og traditionelle værdier, mens det mellem øst og vest (den horisontale akse) handler om henholdsvis en idealistisk og en materialistisk livsopfattelse. Forholdet mellem nord og syd afspejler også segmenternes forhold til det politiske system, hvor

⁸⁸ Jønsson 02:54

nord ser sig som aktør på den politiske scene, og syd ser sig som tilskuer til andres politiske skuespil (Dahl:97:147-148).

Ud fra figuren ses det, at det nordvestlige segment er kendetegnet ved at være moderne og materialistisk indstillet. Mentaliteten er præget af en tro på sig selv, sin egen indflydelse og fremtiden. Både i arbejds- og privatlivet arbejdes der målrettet med ens arbejde, karriere og personlige udvikling. Der er tale om en liberalistisk grundindstilling, hvor man selv har ansvaret for sit liv, og derfor kan man også med god samvittighed takke sig selv for den karriere, de materielle goder, prestige og forbrug, som man har skabt. På det politiske område er de mest interesseret i internationale, men også landsdækkende forhold. Dette segment syntes ikke, at selve problemerne er det interessante, men snarere dets løsninger (Dahl:96:12-13). Derfor er der også en tendens til at dette segment bedømmer politik og politikeres troværdighed ud fra deres evne til at udvise handlekraft og skabe resultater.

Det nordøstlige segment er kendetegnet ved at være moderne og idealistisk indstillet. For dette segment spiller selvrealisering en stor rolle, og der lægges stor vægt på at pleje de sociale og faglige fællesskaber som man indgår i. På det politiske område er det nordøstlige segment meget interesseret i komplekse politiske problemstillinger, og de sætter sig grundig ind i disse for at kunne anskue og debattere problemerne på en kritisk og nuanceret måde. Nogle af de politiske nøgleord for dette segment er tolerance, miljøbevidsthed, ligestilling, medbestemmelse og engagement. Det er karakteristisk for dette segment, at det ser det nordvestliges forbrug af materielle goder som overfladisk. I stedet søger dette segment efter tingenes indre værdier inden for områder som eksempelvis kunst eller arkitektur (Dahl:96:11). I dette segment er der en tendens til at søge efter politik og politikere ud fra deres engagement og intellekt.

Det interessante i ovenstående er, at flere af de beskrevne karakteristika hos de to segmenter genfindes i analysens troværdighedsopfattelser. Således er der en tendens til, at opfattelse 2 forholder sig skeptisk overfor særbehandling af bestemte befolkningsgrupper, fordi den enkelte selv har et ansvar for sit liv og handlekraft og en politiker som Anders Fogh Rasmussen vurderes som troværdig i kraft af hans evne til at udvise handlekraft, og skabe resultater. Politisk har opfattelse to en overvægt af venstrevælgere og dette sammenfattet med ovenstående gør, at man tilnærmelsesvis kan tale om en placering inden for det nordvestlige segment. I opfattelse 4 er der en tendens til at analysere og reflektere grundigt over den kompleksitet, som troværdighed er indlejret i, og man forsøger at komme ind bag det ydre. Politisk er der i denne opfattelse en overvægt af vælgere fra SF og dette kombineret med de holdninger, som kommer til udtryk i analysen, gør, at denne opfattelse har en række træk som placerer dem inden for det nordøstlige segment. I forhold til opfattelse 1 og 3 er tendensen mindre tydelig, men både de holdninger, som kommer til udtryk gennem analysen og det næsten totale fravær af venstrevælgere, gør, at disse opfattelser ligger tættest på det nordøstlige segment, hvilket eksempelvis ses i disse opfattelsers positive holdninger til Det Radikale Venstres politik overfor minoritetsgrupper. I denne sammenhæng bør det nævnes, at

arbejdet med livsstilsmodellen ikke er en beskrivelse af det enkelte menneskes værdier, men en forenklet gengivelse af virkeligheden. For at gøre livsstilsforskningen anvendelig i forhold til vores undersøgelse vil vi i det følgende relaterer denne i forhold til det politiske artikulationsfelt.

Livsstil, politik og artikulationsfelter

Det politiske artikulationsfelt er ifølge Dahl præget af en form for politisk inert, hvor positioner, afstande og værdier inden for det politiske felt er forholdsvis fastlåste. Dette kommer blandet andet til udtryk ved, at aktøren i det politiske felt kender sin position og afstand til feltets øvrige aktører, og gennem dette vurderes egne værdier som positive og andre aktørers værdier som negative (Dahl:97:56-57).

Interviewene med deltagerne viser en lignende måde at orientere sig på i det politiske felt. Som en af deltagerne udtaler om Det Radikale Venstre: *"Det kan godt være jeg er helt forkert på den, men jeg tror, de står sådan lidt mere mellem Socialdemokratiet og Venstre end mellem Venstre og Dansk Folkeparti..."* (Bilag, SFm31stu:69). Ud fra vores analyse tyder det på, at deltagerne både definerer politik og troværdighed ud fra de omtalte positioner, afstande og værdier således, at deltageren fra SF og til dels også Det Radikale Venstre generelt ser politikere og den førte politik fra Venstre og Dansk Folkeparti som værende mest utroværdig og uforenelig med deres værdigrundlag. Mens deltagerne fra Venstre omvendt positionerer sig negativt i forhold til SF og Enhedslisten, men også Det Radikale Venstre. En SF deltager forsøger at forklare hans holdning til Dansk Folkeparti: *"De stikker fingeren i vejret, hvor blæser vinden og så følger de den. Det er utroværdigt og selvfølgelig har det også noget at gøre med, at jeg ikke kan acceptere deres politik"* (Bilag, SFm31stu:69). Der er ikke tale om lovmæssigheder i denne sammenhæng, da usædvanlige politiske fraktioner og forlig på tværs af det politiske spektrum kan ændre på denne opfattelse, men netop qua den inert, som præger det politiske felt, er der tale om en tendens til, at disse strukturelle mønstre gentager sig selv.

Ovenstående måde at forstå politik på beskrives af Dahl som en kognitiv økonomi, hvor det i dagligdagen er lettere at tænke praktisk i artikulationsfelternes struktur frem for reflektivt, at skulle gøre ens tanker, følelser og indstillinger inden for feltet til genstand for en nærmere undersøgelse (Dahl:97:58-59). Det er netop en pointe hos Dahl, at deltagerne inden for det politiske felt, som for eksempel politikere, kommentatorer og vælgere, er med til at opretholde det politiske systems struktur for uden denne ville de mangle et begrebsapparat til at forstå de forskellige politiske aktørers handlinger og holdninger ud fra (Dahl et. al:02:130). I denne sammenhæng spiller den traditionelle deling af det politiske felt i en højre og venstre fløj en stor rolle (Dahl:97:146), hvilket filosofiprofessor Noberto Bobbio beskriver meget præcist: *"...to ord som stadig forekommer så følelsesladede, at de bringer sindene i kog og bliver brugt af begge parter til at prise deres egen position og rakke modpartens ned"* (Bobbio:95:10). På trods af at det er umuligt at vurdere, om deltagerne har tænkt reflektivt eller praktisk, er det karakteristisk, at deres argumentation omkring den førte politik over for eksempelvis

minoritetsgrupper som indvandrere og homoseksuelle minder om den praktiske tænkings strukturering af det politiske felt. Til dette bliver såkaldte blandt andet topos taget i brug af deltagerne, hvilket vil blive beskrevet i næste afsnit.

Deltagernes anvendelse af topos

I det foregående beskrev vi hvordan aktøren orienterer sig i det politiske felt gennem dets afstande, positioner og værdier, og hvorledes den praktiske tænkning inden for feltet fungerer. I dette afsnit beskrives Dahls forståelse og anvendelse af topikker⁸⁹, der ses som en del af den praktiske tænkings kognitive økonomi, hvor mennesket benytter sig af en enkelt topos eller nogle få systemer af topoi til at belyse alle sager ud fra, i stedet for ved hver eneste sag, at skulle opbygge en omhyggelig og systematisk argumentation (Dahl:97:58-59). Det er en pointe hos Dahl, at bestemte grupper inden for livsstilen benytter sig af bestemte sociologiske specifikke topikker (Dahl:97:75).

I vores analyse anlægger vi en diskursiv optik på deltageres argumentation, der ikke helt kan dække over en kognitiv økonomi. Vores tilgang er sproglig, og det betyder, at vi må flette analysens resultater sammen med indholdet af livsstilsforskningen – med andre ord kan vi altså ikke opstille en topik, men se forskellige organiseringer af topoi. I analysen ses der blandt deltagerne en tendens til både, at anvende topoi i bedømmelsen af politik og troværdighed. To af de forståelsesmåder, som vi har kunnet identificere gennem vores analyse, tager ikke overraskende udgangspunkt i en politisk-ideologisk skelnen mellem det politiske felts højre og venstre fløj. Dette kommer tydeligst til udtryk gennem liberalismens frihedsideal eller topos om, at ”frihed under ansvar, er godt” og socialismens lighedsideal eller topos om, at ”social ansvarlighed, er godt”. Om socialismens lighedsideal udtaler en af deltagerne:

”Altså vi skal hjælpe andre mennesker i modsætning til nogle af partierne på højrefløj, som går mere på, at det er individet, der tæller her, og jeg vil synes, at SF går mere på, at dem, der kan hjælpe andre, altså dem, der har flere penge, skal hjælpe dem, der har mindre. Det tiltaler mig helt vild” (Bilag, SFm31stu:71).

Mens liberalismens frihedsideal blandt andet kommer til udtryk på følgende måde:

”Så hvordan folk så forsøger at nå de mål, de har, er vidt forskellige, og det vil jeg helst ikke blande mig i, fordi min opfattelse af verden kan være vidt forskellig fra en andens, og så ryger man ind i sådan noget meget basalt klassisk liberalisme, som siger, at hvis jeg ikke generer dig, så generer du heller ikke mig, og så forsøger jeg heller ikke at pålægge dig min opfattelse af, hvordan verden skal se ud, og hvordan et godt liv er” (Bilag, Vm32stu:123).

Det interessante er ikke selve det liberalistiske og socialistiske udgangspunkt hos deltageren, men snarere den måde som det indgår i den topos argumentation og be-

⁸⁹ Med topikker, mener Dahl en række helt grundlæggende mønstre af topoi, der anvendes til at belyse alle ting ud fra. I vores analysen bruges topoi som elementer i en diskursanalyse.

dømmelse af Det Radikale Venstres politik og deres troværdighed. Samme deltager udtaler senere i interviewet:

”...de kan godt være rimelig uansvarlige. De er sådan meget glade for specielle grupper som bøsser og indvandrere. Det er sådan lidt ... okay i 70’erne var det arbejdere, nu er det bøsser og indvandrere. Jeg har det sådan lidt ...kan det ikke bare være mennesker” (Bilag, Vm32stu:124)

Anvendelsen af liberalismens frihedsideal og socialismens lighedsideal ses tydeligst i argumentationen hos opfattelse 2 og 4 og fører til, at Det Radikale Venstres politik over for minoritetsgrupper som indvandrere og homoseksuelle ses som henholdsvis problematisk og ønskelig. For opfattelse et og tre argumenteres, der ud fra en tankegang, der ligger tættere på de socialistiske lighedsideal end på de liberalistiske frihedsideal.

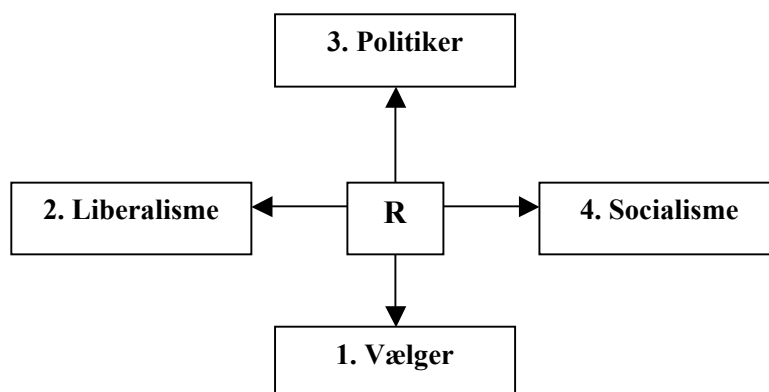
Den forståelsesramme, som er fremkommet gennem de forrige afsnits beskrivelse af aktørernes måde at tænke og agere inden for det politiske artikulationsfelt, er af afgørende betydning for vores arbejde med målgrupper og opmærksomhedspunkter. Et af de afgørende forudsætninger for gennemførelsen af en vellykket kommunikation er et kendskab til målgruppen og den måde, som den tænker, agerer og føler i forhold til et budskab eller i vores sammenhæng en række opmærksomhedspunkter (Krag Jacobsen:97:28). Gennem livsstilsteorien er vi kommet frem til, at både ens egne og andre aktørers positioner, afstande og værdier bør indgå i arbejdet med opmærksomhedspunkter og at den praktiske tænkning placerer politik inden for denne struktur. Desuden tyder det på, at både politik og troværdighed bedømmes inden for det samme strukturelle felt, og at opdelingen i en højre- og venstre fløj samt anvendelsen af topoi indgår i deltagerens argumentation og bedømmelsen af politik. Lidt forenklet kan man sige, at det som bliver udtrykt gennem vores tankeredskab, er aktørens holdninger, der af Dahl beskrives som: *”...en slags disposition til at handle og tænke på bestemte måder i bestemte situationer”* (Dahl:97:32).

I forhold til det praktiske arbejde med målgrupper og opmærksomhedspunkter er arbejdet med holdninger afgørende for den måde, som modtageren opfatter ens budskab på. Inden for arbejdet med politisk kommunikation kategoriseres vælgerens holdninger ofte ud fra kategorierne: støtte, neutral eller modstander af et parti eller en politikere (Sven Windahl:97:184). Pointen i dette er ikke selve kategorierne, men at arbejdet med målgrupper bør tage udgangspunkt i en overvejelse omkring muligheden for i det hele taget at komme i dialog med en given målgruppe. I det følgende afsnit vil dette kapitels begreber, samt vores tankeredskab og analysens resultater blive anvendt aktivt i forhold til udarbejdelsen af en række opmærksomhedspunkter som Det Radikale Venstre kan benytte i deres kommunikation ud til vælgerne.

Kapitel 9: De Kommunikative opmærksomhedspunkter

I de to forrige kapitler blev det beskrevet, hvorledes deltagernes værdier og holdninger både indgår i bedømmelsen af de radikales troværdighed og den måde, som det politiske felt bliver opfattet på. Det handler om, at troværdighed indgår i hele deltagernes politiske anskuelse. Derfor bør både deltagerens måde at navigere i det politiske artikulationsfelt og deres troværdighedsforståelse medtænkes i arbejdet hen imod opmærksomhedspunkterne. I det følgende beskrives først sammenhængen mellem de fire opfattelser og deres positionering i forhold til hinanden. Derefter behandles Det Radikale Venstres mærkesager. Endelig sættes de fire opfattelser forståelse af politik og troværdighed i forhold til arbejdet og udformningen af opmærksomhedspunkterne. Selve opmærksomhedspunkterne er blevet udvalgt på baggrund af vores analyse og de forståelser, som vi har beskrevet i de to forgående kapitler.

De fire opfattelser, som vi har beskæftiget os med har hver især en række særegne egenskaber, men relaterer også indbyrdes til hinanden. Vi har kunnet identificere to modsatte akser som relaterer henholdsvis opfattelse 1 og 3 til hinanden, og opfattelse 2 og 4 til hinanden. Hvor opfattelse 1 og 3 begge har en overvægt af radikale deltagere adskiller de sig fra hinanden, ved at de udtrykte holdninger ses gennem et vælgerperspektiv i opfattelse 1 og gennem den professionelle politiker i opfattelse 3. På den modsatte akse ses forholdet mellem opfattelse 2 og 4, der adskiller sig ved at førstnævnte har en overvægt af Venstrevælgere, mens sidstnævnte har en overvægt af SF-vælgere. Denne forskel i deltagernes politiske ståsted kommer også til udtryk gennem holdningerne, hvor opfattelse 2 benytter sig af en række liberalistiske synspunkter, mens opfattelse fire benytter sig af en række socialistiske synspunkter. De fire opfattelsers sammenhæng er vist nedenfor:

Denne gengivelse af de fire opfattelser skal på ingen måde ses i forhold til Minervamodelkens to akser, men relationerne imellem dem kan med fordel sidestilles med artikulationsfeltets positioner, afstande og værdier. Det skal forstås således, at hvis Det Radikale Venstre vælger at profilere sig på en politik, hvor der tages ekstra hensyn til minoritetsgrupper som indvandrere og homoseksuelle, så vil denne politik måske ap-

pellere til socialismens lighedsideal, men samtidig skabe afstand til liberalismens frihedsideal og derigennem blive opfattet som utroværdig. Omvendt kunne man forestille sig, at arbejdet hen imod en markant privatisering af den offentlige sektor ville have en modsatrettet effekt imellem opfattelse 2 og 4. I en målgruppeforståelse vil dette konkret betyde, at man rent kvantitativt skal vurdere effekten af den tilgang og frafald af vælgere, som sådanne politiske tiltag vil medføre. I forhold til vælger og politikerforståelsen er det ikke så meget den førte politik, der skaber afstanden, men mere måden der føres politik på. Det handler om forholdet mellem vælger og politiker, og her kan der være en potentiel risiko for, at politikerens vægtning af kompetence og faglighed af vælgeren bliver forvekslet med en 'tørhed' og et manglende menneskeligt syn på de politiske sager. Det er nemlig vigtigt for vælgeren i opfattelse 1, at se politikerens 'brænde' for den politiske sag.

Det Radikale Venstres mærkesager

De holdninger og værdier, der er blevet beskrevet i de ovenstående kapitler er med til at bestemme, hvorledes de politiske sager bliver opfattet. De radikales mærkesager, som vi har fundet frem til, er sammenfattet i partiets tanker om *Det Næste Danmark*. For det første handler det om, at **fremstå som et internationalt aktivt parti** og deltage engageret og fuldt ud i det internationale samfund (Jelved:99:233, Garodkin:01:245). Dernæst handler det om en **fornyelse af den offentlige sektor og velfærdssamfundet**, hvor den offentlige sektor skal koncentrere sig om dets kerneydelser og resten skal det private tage sig af (Jelved 99:224, Garodkin:01:352). Som det tredje er det en mærkesag, at **indrette folkeskolen og hele uddannelsessystemet i et samfund** på en sådan måde, at der gøres en særlig indsats for grupper, der ellers ville være tabt af videns- og informationssamfundet (Jelved.99:224, Garodkin:01:629). Endelig, og som det fjerde, så handler det om at bidrage til **en mere bæredygtig verden**, hvilket skal ske gennem ulandsbistand på 1% af BNI, miljøbistand og en fuldstændig liberalisering af handelspolitikken (Jelved:99:161, Garodkin:01:254).

Sættes mærkesagerne i forhold til både Minervamodellens nordvestlige og nordøstlige segment og opfattelse 2 og 4, så vil der være en tendens til, at mærkesagerne (1, 3 og 4), som appellerer til det nordøstlige segment eller opfattelse 4, mens kun mærkesag (1, 2) appellerer til det nordvestlige segment eller opfattelse 2. I Rasmus Jønssons bog: *Professionel politisk kommunikation – Et studie af 20 dages valgkamp* giver de radikales pressechef, Lars Nielsen, udtryk for en tankegang, der ligger i forlængelse af Minervamodellens nordvestlige og nordøstlige segment. De radikale gik i 2001 til valg på en omlægning af skatten og deres EU politik, og i denne sammenhæng anvendte Lars Nielsen Minerva-værdikortet til at beskrive de overvejelser, som lå bag de to politiske mærkesager: ”*valgstrategien var rettet mod det moderne segment, hvor både den fællesskabsorienterede og den mere individuelle vælger var interessante for de radikale*” (Jønsson:02:53). Pointen i det ovenstående er, at man i valget af politiske sager bør gøre sig nogle overvejelser omkring de værdier og holdninger, som findes hos de potentielle vælgersegmenter, men dermed ikke være sagt, at man skal lade sig

styre af disse. Vælger man i denne sammenhæng ensidigt at føre valgkamp på mærkesagerne omkring uddannelse og en bæredygtig verden, er sandsynligheden for at få vælgere fra det nordvestlige segment ikke særlig stor. I det følgende afsnit bliver de specifikke opmærksomhedspunkter for de fire opfattelser beskrevet.

Opfattelse 1

Det er kendetegnende for denne opfattelse, at den generelt er positiv over for Det Radikale Venstres politik og politikere. Der er indenfor denne opfattelse en tendens til at opfatte både partiet, politikken og politikerne som troværdige. Det vigtigste for denne opfattelse er menneskelighed både i politikken og hos politikerne.

Indenfor politikken handler det om, at signalere en respekt for grundlæggende menneskelige værdier gennem ens måde at føre politik på. I denne sammenhæng nævnes partiets politik overfor minoritetsgrupper som indvandrere og homoseksuelle, men også de to mærkesager omkring uddannelsessystemet og en bæredygtig verden kan tænkes at appellere til denne opfattelses humanistiske tilgang til verden.

I forhold til politikerne betyder det også meget at finde ind til mennesket bag politikken. I denne sammenhæng nævnes egenskaber som oprigtighed og ærlighed som betydningsfulde, men den vigtigste egenskab er at vise, at man vil noget med politikken og er engageret i sit arbejde. Sammenhængen mellem ærlighed og menneskelighed beskrives af en deltager på denne måde: *”...altså de er mennesker som alle os andre og kan jo tage fejl, ligesom alle vi andre kan, og hvis de så godt vil stå ved, at de har taget fejl. Det, synes jeg, absolut er troværdigt. Det får en lidt mere menneskelig side frem på en eller anden måde”* (Bilag, Rk26stu:106). Både Marianne Jelved og Naser Khader nævnes af denne opfattelse som to politikere, der besidder denne menneskelighed, om end de gør det på hver deres måde. Marianne Jelved på en lidt tør, men lun måde, og Naser Khader på en lidt mere åben og folkelig måde.

I arbejdet med kommunikative opmærksomhedspunkter handler det altså for denne opfattelse om, at benytte sig af den specifikke topoi om ”at vi kan se mennesket bag politikerne, er godt”. Men også i den førte politik er det vigtigt at signalere mennesket bag politikken. Dette kan gøres gennem eksempelvis foredragsvirksomhed, hvor man både har mulighed for at tale om politikken og vise at man er et menneske af kød og blod, men det kan også være at forklare den førte politik og dens konsekvenser gennem eksempler fra ens hverdag. Da denne idealtypiske opfattelse er en analytisk konstruktion på overvejende radikale vælgere og politikere vil der i denne sammenhæng være tale om en form for fastholdelsesstrategi

Opfattelse 2

Denne idealtypiske opfattelse er den mest skeptiske over for Det Radikale Venstres politik og politikere. Der er indenfor denne opfattelse en tendens til, at opfatte både

partiet, politikken og politikerne som utroværdige. For denne opfattelse er individualisme vigtigt, og dette kommer blandt andet til udtryk gennem anvendelsen af liberalismens frihedsideal eller det liberale topoi om, at ”frihed under ansvar, er godt”.

I denne opfattelse vægtes den personlige frihed højt, men også det personlige ansvar over for samfundet er af betydning. Derfor stiller denne opfattelse sig helt uforstående over for eksempelvis positiv særbehandling af minoritetsgrupper, for det er først og fremmest disse gruppers eget ansvar, at skabe sig en ordentlig tilværelse. En pointe i denne opfattelse er, at jo større ansvar man har overfor samfundet, jo større er ens ansvar, og netop de folkevalgte politikere har gennem det folkelige mandat et stort ansvar. Derfor vurderes de personlige egenskaber hos politikerne til at have større betydning end ens partitilhørsforhold. Modsat opfattelse 4 er problemstillingerne inden for politik ikke synderlig interessante for denne opfattelse, men det er derimod dets løsninger. Derfor er man mere handlingsorienteret end opfattelse 4, og dette kommer til udtryk både gennem holdningerne til politikken og politikerne. Derfor lægger man også vægt på, at politikerne viser handlekraft og er i besiddelse af evnen til at skabe resultater. Den eftertænksomhed, som præger Det Radikale Venstres måde at løse problemer på, gør, at partiet betragtes som ubeslutsomme. Selve modsætningsforholdet mellem opfattelse 2 og 4 er også problematisk i denne henseende, for skal politikerne vise handlekraft og evne til, at skabe resultater, så er der en risiko for, at dette bliver betragtet som overfladisk af opfattelse 4, der netop søger eftertænksomhed. Et problem i forhold til denne opfattelses vurdering af politikerne er, at de fremstår som bedreviddende og til tider arrogante i deres fremtoning. Dette bliver af en af deltager formuleret således: ”...der er sådan lidt frelser over dem. Lidt for helligt ind imellem [...] kan godt lide at komme med de her sidebemærkninger om, at det ene og det andet parti er i hvert fald ikke stuerene og dem vil de ikke arbejde sammen med...” (Bilag, Vm32stu:125). Dette er måske den største forhindring for, at kunne kommunikere med denne målgruppe.

Som beskrevet er der også et modsætningsforhold mellem opfattelse 2 og 4 og den måde som politikken bliver opfattet på. Vi har allerede nævnt problemet med positiv særbehandling af minoritetsgrupper, men principperne bag mærkesagerne omkring uddannelse og en bæredygtig verden har sandsynligvis ikke interesse for denne gruppe. Derimod vil mærkesagerne omkring den internationale orientering og privatisering af dele af den offentlige sektor nok appellere mere til denne opfattelse.

Selve relevansen af at arbejde med kommunikative opmærksomhedspunkter over for denne målgruppe kan diskuteres. Der er en vis skepsis over for både Det Radikale Venstres politik og politikere, og dermed sidder denne opfattelse inde med nogle forhåndsholdninger, som besværliggør arbejdet med de kommunikative opmærksomhedspunkter. En af disse forhåndsholdninger er opfattelsen af Det Radikale Venstre som selvmodsigende og ubeslutsomme. Derfor skal der over for denne gruppe arbejdes med at fremstille den førte politik mere entydigt og udstråle handlekraft i stedet for eftertænksomhed i den måde, der føres politik på. En måde at ændre på disse for-

håndsholdninger kunne være, at prøve at profilere sig i forhold til eksempelvis Dansk Industri eller markante ledere inden for erhvervslivet. En anden mulighed er at være mere konkret og mindre svævende, når politikken skal videreformidles. Man kunne eksempelvis vælge en politiker, som udstråler handlekraft og evnen til at skabe resultater. En mulighed i denne sammenhæng kunne være Marianne Jelved, der gennem sin tid som økonomiminister viste en evne til både at skabe resultater og samarbejde med erhvervslivet. En helt anden diskussion er, om det i det hele taget er muligt, at finde en ordentlig balance mellem opfattelse 2 og 4?

Opfattelse 3

Denne idealtypiske opfattelse adskiller sig fra de tre andre opfattelser ved, at dens holdninger kommer til udtryk gennem deltagerens arbejde som professionelle politikere. Det handler om, at man som politiker har en bestemt forståelse af det politiske felts præmisser, og det er denne forståelse, som opfattelsen giver udtryk for. Derfor handler arbejdet med denne idealtypiske opfattelse om, at undersøge relationerne mellem politikerens selvforståelse og vælgerens. Det vil sige, hvad ser politikerne som vigtige kommunikative egenskaber, og hvad ser vælgerne som vigtige kommunikative egenskaber. Hvis man skal nævne to helt centrale områder inden for denne opfattelse, er det saglighed og kompetence. Et eksempel på topoi er, at ”radikale politikere, der holder sig til indholdet, er gode”

Både saglighed og kompetence sætter sit præg både på anvendelsen af politisk retorik: ”*Det er den stille og rolige facon med gode argumenter...*” (Bilag, Pnk39:202) og på anvendelsen af humor, der ikke umiddelbart bør anvendes på bekostning af det saglige argument. Et muligt problem i denne henseende er, at hvis saglighed og kompetence kommer før alt andet er der en risiko for, at humoren ikke trænger igennem til vælgerne. Denne opfattelse af det radikale kommer tydeligt til udtryk i opfattelse to, hvor en af deltagerne formulerer det således: ”*Nej. Udstråling og sans for humor. Jeg kan simpelthen ikke komme på en eneste radikal politiker*” (Bilag, Vm32stu:130). De to andre opfattelser er ikke helt så bastante i deres udmelding, men heller ikke her er humoren et fremtrædende element i bedømmelsen af Det Radikale Venstre. I forhold til opfattelse 1 vil humoren sandsynligvis kunne bidrage til oplevelsen af, at der er et menneske bag politikerens.

Inden for opfattelse 1 og 4 er partiets politik over for forskellige minoritetsgrupper betydningsfuld. Som en deltager formulerer det: ”*Det er klart, at unge mennesker...det er sådan meget naturligt, at man kender nogen, der er bøsser eller lesbiske og det tror jeg, der er nogle partier, der har lidt svært ved. Men der synes jeg faktisk, de har fingeren på pulsen*” (Bilag, SFk26stu:85). Netop det at have fingeren på pulsen og føre en progressiv politik over for eksempelvis bøsser og lesbiske er muligvis en af forklaringerne på partiets succes hos de yngre vælgere.

En uudnyttet ressource politikerne har, er evnen til at bruge fortællinger til at understrege en pointe eller et synspunkt. Dette er tydeligt kommet til udtryk i interviews med politikerne inden for denne opfattelse. Fortællinger fra hverdagen eller sproglige konkretiseringer gør det lettere for vælgeren, at forstå og relatere til, hvad der menes med eksempelvis et økonomisk lovindgreb. Et eksempel på dette er Marianne Jelved, da hun skulle forklare en journalist, hvilke konsekvenser en række økonomiske stramninger ville have for en almindelig familie. Her forklarede hun, at det konkret kom til at betyde, at hr. og fru Hansen skulle vente med at købe ny bil. Dette aktiv mener vi sagtens kan udnyttes af partiet.

Opfattelse 4

Denne idealtypiske opfattelse har en positiv tilgang til Det Radikale Venstres politik og politikere. Der er inden for denne opfattelse en tendens til, at opfatte både partiet, politikken og politikerne som forholdsvis troværdige. Denne opfattelse bedømmer politik og troværdighed ud fra et socialistisk værdigrundlag og lægger derfor i deres bedømmelse af politik længst væk fra den liberalistiske opfattelse 2. I bedømmelsen indgår den radikale topoi om, at "social ansvarlighed, er godt". Skal man karakterisere denne opfattelse, så handler det om indhold eller substans, men også om, at have følelser med.

Med indhold menes, at denne opfattelse forsøger at finde ind bag de værdier, som ligger til grund for politikken. Derfor er politik ikke bare politik for, bag overfladen ligger der altid en indre værdi. Det indebærer, at denne opfattelse har en tilbøjelighed til at analysere og forholde sig kritisk til det umiddelbart givne. Denne tendens til at lede efter det bagvedliggende påvirker også bedømmelsen af politikerne. De er således drevet af en logik, der siger, at bag et præsentabelt ydre ligger et mindre præsentabelt indre. Dette er muligvis også en af forklaringerne på, at denne opfattelse forholder sig kritisk til de umiddelbart givne dimensioner som humor, udstråling og karisma.

På det politiske område er denne opfattelse, ligesom i opfattelse 1, positivt indstillet over for Det Radikale Venstres politik overfor minoritetsgrupper som indvandrere og homoseksuelle, men sandsynligvis også overfor de to mærkesager omkring uddannelsessystemet og en bæredygtig verden. For denne opfattelse er begreber som ligestilling og tolerance vigtige, og dette kommer også til udtryk i den måde, man bedømmer politik ud fra. Er de økonomiske uligheder i samfundet for voldsomme, kan der ske en udligning gennem en hårdere beskatning af de velstillede. Er minoritetsgrupper som indvandrere ved at blive marginaliseret i forhold til arbejdsmarkedet kan der ske en udligning gennem særlovgivning over for arbejdsgiverne. Der er tale om en helhedsvurdering, hvor det som ligger udenfor helheden, eksempelvis de marginaliserede indvandrere, tages med i denne opfattelses helhedsvurdering. Som beskrevet vil politiske tiltag overfor denne opfattelse ofte stå i direkte modsætning til opfattelse to, og ofte er man ligeså interesseret i problemet som dets løsninger.

Et sidste punkt omkring denne opfattelse er, at de, som de eneste vurderer følelser til at have stor betydning for den måde, de vurderer politik på. Følelserne bliver især brugt til, at tage afstand for partier som eksempelvis Dansk Folkeparti, men indgår også som et vigtigt element i accepten af et partis politik.

I arbejdet med kommunikative opmærksomhedspunkter handler det altså for denne opfattelse om, at signalere en form for indholdsmæssig substans i politikken, men heller ikke politikeren må være for overfladisk. Overfor denne opfattelse er det ikke nødvendigt, at forenkle politikken og komme med smarte punchlines, for de politiske sammenhænge er komplekse, og dette synes at have en vis interesse for denne opfattelse. Et forslag til, at komme i kontakt med denne opfattelse er i sammenhænge, der måske mere har karakter af en forelæsning på en videregående uddannelse eller en debat frem for et egentlig foredrag. Da der netop i disse sammenhænge er gode muligheder for at diskutere de komplekse sammenhænge i politikken. I partiet mener vi, at en politiker som Niels Helveg Petersen i sin fremtoning virker analyserende og selvreflekterende. Overfor denne opfattelse vil der være tale om en form for hvervningsstrategi.

DEL IV: KONKLUSION

Kapitel 10: Konklusion

Kapitel 10: Konklusion

På baggrund af analysen, forslag til punkter for opmærksomhed og de pointer, vi har samlet sammen om politik og troværdighed er det nu tid til at opsummere og drage en konklusion på problemformuleringen. Da den er opdelt i to, falder konklusionen ligeledes i to dele. Først og fremmest kan vi konstatere, at troværdighed opfattes forskelligt. For det første er der flere tegn på, at divergensen betinges af diskursiv praksis omkring ideologi samt til dels de to forskellige politiske diskurser vælgere og politikere artikulerer. I forhold til den anden del kan vi konstatere, at livsstilsforskningen på trods af metodiske forbehold kan bidrage med en forklaringsramme til at forstå forholdet mellem vælgernes troværdighedsopfattelse og det politiske tilhørsforhold, hvilket vi har kunnet benytte i arbejdet med kommunikative opmærksomhedspunkter. Dertil kommer, at vi har gjort os nogle erfaringer med datakonstruktion og design, og har af den grund også et ønske om at binde sløjfe på den metodiske diskussion, vi har ført i dele af specialet.

Hvad har vi fundet ud af om troværdigheden?

I selve resultatet og analysen ligger svaret på første del af vores problemformulering, som vi gennemgik i delkonklusionen. Vi kan altså konstatere, at der blandt de 28 politikere, vælgere og potentielle vælgere, vi har talt med, kan konstrueres fire divergerende idealtypiske opfattelser af Det Radikale Venstres troværdighed. Vi konkluderer ikke, at de er de eneste, men at der i hvert fald er disse fire. Forskellene på dem kan både konstateres statistisk ved deltagerens ladninger og på udsagnenes placeringer, men kan også ses i den kvalitative analyse:

Den første opfattelse vi har fundet frem til fordeler sig statistisk således, at der er en overvægt af radikale vælgere og politikere. Herunder konstaterede vi, at hypotesen om at radikale vælgere og politikere ikke har samme opfattelse af troværdigheden kun delvist kan bekræftes. Der er nemlig både vælgere og politikere i gruppen, der deler opfattelse 1 *Den menneskelige troværdighedsopfattelse*. Denne idealtypiske opfattelse er kendetegnet ved, at egenskaber som menneskelighed, ærlighed og oprigtighed både som del i det politiske indhold og hos politikerne bedømmes positivt. Dette ses ved, at det humanistiske og sociale aspekt i politikken vurderes højt og bruges både til at tilskrive Det Radikale Venstre en vis troværdighed, men også til at kritisere modstandernes politik og politikere. Grunden til foreningen af vælgere og politikere i denne opfattelse skyldes primært disse politikeres opmærksomhed på, hvad kommunikationens præmisser er i forholdet til vælgerne.

Den anden idealtypiske opfattelse, vi har kunnet konstruere, har statistisk set en overvægt af venstrevælgere. Dette ses i vores analyse, hvor de holdninger og værdier, som kommer til udtryk i bedømmelsen af Det Radikale Venstres troværdighed, kan karakteriseres som *Den liberalistiske troværdighedsopfattelse*. Det handler om den liberale topos ”frihed under ansvar er godt” træder tydeligt frem i gruppens opfattelse af Det

Radikale Venstre politik. Den liberalistiske grundidé handler om, at det enkelte individ har frihed fra staten til at udføre sine pligter og gøre noget godt for samfundet. Denne frihed bundet til et ansvar er del i denne idealtypiske opfattelses beskrivelse af Det Radikale Venstres politiske paradoks, hvor partiet i deres politik særbehandler specifikke grupper i samfundet, men samtidig ikke stiller krav til samme grupper. Dette politiske paradoks medfører også, at gruppen, der deler denne opfattelse oplever en manglende entydighed og inkonsekvens i Det Radikale Venstres politik, hvilket opfattes som utroværdigt. Et tydeligt irritationsmoment for denne opfattelse er, at politikerne i Det Radikale Venstre opleves som moraliserende og bedrevidende.

I det tredje idealtypiske billede af en troværdighedsopfattelse er der en klar dominans af politikere, og den kan på baggrund af dens karakteristika bedst beskrives som ***Den professionelle politikeropfattelse***. Bedømmelsen af troværdighed afspejler her det professionelle arbejde som politiker, og her vægtes kompetence og saglighed særligt højt. For denne opfattelse er samspillet mellem sprogbrug internt i det politiske arbejde og de signaler, som partiet udsender af stor betydning. Det indebærer også, at radikale politikere ikke gør noget upassende eller fører en usaglig svulstig retorik. Betydningen af retorikken ses også i, at denne opfattelse opfatter argumenter, som benytter sig af en udpræget pathosappel som utroværdige, idet politik netop handler om saglighed og kompetence. Dette hænger også sammen med en strategisk bevidsthed om hvad troværdigheden bygger på, og at den skal holdes intakt over tid.

Den sidste idealtipe på troværdighedsopfattelser, vi har kunnet fremanalysere i data-materialet, er overvejende repræsenteret af SF-vælgere og er dermed knyttet til den ydre venstrefløjs ideologiske tankegods. Denne opfattelse har vi valgt at betegne ***Den emotionelle socialistiske troværdighedsopfattelse***. Følelser er her et fremtrædende aspekt i deltageres måde at bedømme politik på, og er integreret i selve processen når troværdighed bedømmes. En del af disse deltagers kognition er emotionel og relationel, idet ting føles og forstås i forhold til andre ting. De anskuer typisk politikeres troværdighed og måden politik forvaltes på med en kritisk og reflekterende optik. Da det ideologiske afsæt blandt andet i topos'en "social ansvarlighed er godt" er sammenfaldende med de radikales, vil vælgere, der deler denne idealtypiske opfattelse være tilbøjelige til at bedømme Det Radikale Venstre som et troværdigt parti. Plads til tvivl, refleksion samt forenelige synspunkter om helhedsorienteret politik betyder, at i dette idealtypiske billede tales der mere om positive end negative træk ved de radikale.

Hvad skal de radikale være opmærksomme på i kommunikation?

De fire troværdighedsopfattelser, som er kommet til udtryk gennem arbejdet med analysen, blev i specialets tredje del relateret til holdninger, normer og værdier inden for bestemte kulturelle fællesskaber i Minervamodellens relevante segmenter.

De punkter for opmærksomhed i kommunikationen set i forhold til de tre vælgergruppers idealtypiske troværdighedsopfattelser behandler vi ikke indgående i konklusionen men sammenfatter blot, at det for opfattelse 1 handler om, at kommunikationen skal

vide, at der er et menneske bag både politikken og politikeren. For opfattelse 2 handler det i politiske budskaber om at signalere entydighed, konsekvens, handlekraft og om at arbejde ud fra nytteværdien i politik. I opfattelse 3 handler det omvendt om, at professionalisme og fokus på saglighed kan overskygge kommunikation "i øjenhøjde" med vælgerne, mens det for opfattelse 4 drejer sig om at sympati, substans og rummelighed opleves positivt i kommunikation. Endvidere fremhæver vi den fortælleressource flere politikere i folketingsgruppen har, og vil fremhæve, hvordan fortællinger også i politisk kommunikation og debat har en god effekt på modtagelsen og forståelsen af budskabet.

Hvad fik vi ud af metodediskussionen?

Ved studiet af andre undersøgelsesdesign stødte vi på en række metodiske problemer, der førte til vores etablering af en kombineret analysekonstruktion bestående af Q-metodens redskaber og en retorisk diskursteoretisk optik. Denne konstruktion gav mulighed for at belyse de komplekse og dynamiske sammenhænge, der viser sig, når forskellige træk indgår i bedømmelsen af troværdighed. Brugen af de almene topoi og nogle sproglige stiltræk, der kæder elementer sammen, som ikke har noget med hinanden at gøre, har her vist sig frugtbar. Kocks kvantitative analyse er udmærket som definitionsredskab, men den kan ikke vise, hvilke dynamiske principper der ligger i menneskers opfattelse af et partis troværdighed i en autentisk og kompleks virkelighed. Kan vores kombinerede metode så det? Svaret er ja. Deltagernes lille leg med udsagnene i vores interview skabte en autentisk situation, hvor vi *gennem* deltagerne, erfarede deres subjektive oplevelse af Det Radikale Venstres troværdighed. Beregningerne på de 28 deltageres svar pegede på fire idealtypiske opfattelser og en umiddelbar sammenhæng mellem bestemte troværdighedsopfattelser og partifarven, men i kraft af den kvalitative analysedels pointer om troværdighedsbedømmelses tætte forbindelse med ideologisk substans brød vi på dette punkt med den kvantitative struktur. Dette havde ikke været muligt med et design a la Kocks, fordi det ikke rummer muligheden for at se en systematik i sammenkædninger mellem træk, og dermed åbne for nye opdagelser.

Hvad formidler vi til en del af offentligheden?

Da vi har været motiveret af metodiske problematikker i forskningen omkring troværdighed og forsøgt at komme med forslag, har vi også et behov for at formidle de forskellige pointer omkring dette. Efter vores erfaringer er der ikke udviklet metoder til undersøgelser af troværdighed i politisk diskurs, der med baggrund i retorikkens definition kan levere bud på, hvordan troværdighed opleves i vælgerens komplekse virkelighed. Det ville netop være relevant og brugbart for politisk kommunikation, fordi som Niels Helveg Petersen konstaterede, så er det troværdighed, der handles med i et demokrati. Ud over at specialet har et budskab til den radikale folketingsgruppe, ønsker vi således også at formidle vores metodiske opdagelser til en del af offentligheden.

LITTERATURLISTE

- Andersen, Heine og Kaspersen, Bo Lars (red.) 2001, *Klassisk og moderne samfundsteori*, Hans Reitzels forlag, København
- Aristoteles (oversat af Hastrup, T. 1983), *Retorik*, Museum Tusulanums forlag, Københavns Universitet
- Berg-Sørensen, Anders & Feilberg Greve, Morten (red.) 1998, *Staten, det er - : stat og politik - historisk, politologisk og sociologisk*. 1. udgave, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg
- Bobbio Norberto 1995, *Højre og venstre: årsager til og betydning af en politisk skelnen*, Hans Reitzel, København
- Bourdieu, Pierre 1995, *Distinksjonen*, Pax forlag 1995
- Brown, Steven R. 1980, *Political Subjectivity*, New Haven, Yale University Press
- Brown, Steven R. 1993, *A primer on Q methodology*, Operant Subjectivity, Journal of ISSS vol 18 nr 3 og 4 pp 91-139
- Brown, Steven R. 1993, *The Structure and form of Subjectivity in Political Theory and Behavior*, Operant Subjectivity, Journal of ISSS vol 17 nr 1 og 2 pp 30-43
- Brown, Steven R. 1996, *Q methodology and qualitative research*, Qualitative Health Research, november 6 (4) pp 561-567 (hentet på internetadressen 16.03.2003 <http://www.rz.unibw-muenchen.de/~p41bsmk/qmethod/srbqhc.htm>)
- Brown, Steven R. 1998, *Subjective Science: Normal and Abnormal (continued)*, Operant Subjectivity, Journal of ISSS, 21(3/4), pp 92-111
- Brown, Steven R. 2002, *Structural and functional information*, Policy Sciences no 35, pp 285-304, (hentet på internetadressen 09.07.2003 <http://80-www.kluweronline.com.molly.ruc.dk/issn/0032-2687/contents>)
- Cheesman, Robin og Mortensen, Arne Thing 1987, Om målgrupper, (hentet på internetadressen: <http://www.komm.ruc.dk/netpub/OM/Framed/> 12.03.2004)
- Dahl, Henrik 1996, *Nogle erfaringer med at operationalisere Bourdieu*, Mediekultur, 24, 5-19
- Dahl, Henrik 1997, *Hvis din nabo var en bil*, Akademisk forlag A/S, København
- Delia, Jesse G, 1976, *A constructivist analysis of the concept of credibility*, Quarterly Journal of Speech, vol 62 dec. pp.361-375
- Drotner, Kirsten et al 1996, *Medier og kultur*, Borgens Forlag, Valby
- Fenger-Grøn, Carsten (red) (bidrag af Henrik Dahl), 2002, *Højre eller venstre? 12 bud på en retning for fremtidens politik* Tiderne Skifter 128-141
- Gaziano, Cecilie og McGrath, Kristin 1986, *Measuring the Concept of Credibility*, Journalism Quarterly 63, pp 451-462
- Garodkin, Ib 2001, *Håndbog i dansk politik*, 22. årgang, Munksgaard/Rosinante København
- Goul Andersen, Jørgen et al 1992, *Vi og vore politikere*, Rockwoolfonden og Spektrum, København
- Halkier, Bente 2004, *The Challenge of Qualitative Generalisations in Communication Research*, Nordicom Information (antaget), (hentet på internetadressen 09.04.2004)

<http://www.nordicom.gu.se/reviewcontents/ncomreview/ncomreview103/115-124.pdf>

)

Hansen, Allan Dreyer & Jensen, Carsten (red.) 2002, *Det radikale demokrati: diskursteoriens politiske perspektiv / Ernesto Laclau og Chantal Mouffe*. 1. udgave.

Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg

Helder, Jørn og Kragh, Bodil 2003, *Når virksomheden åbner sit vindue*, Samfundslitteratur, København

Hjarvad, Stig 1997, *Forholdet mellem kvantitative og kvalitative metoder i medieforskningen*, Norsk Medietidsskrift, nr. 2 pp 59-79

Hovland, Carl I., Janis, Irving L. og Kelley, Harold H. 1976, *Communication and Persuasion*, Yale University Press, New Haven

Jacobsen, Jan Krag 1997, *25 spørgsmål : en moderne retorik til planlægning af kommunikation*, 1. udgave, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg

Jensen, Kristian 1998, *Den retoriske metode*, Rhetorica Scandinavica, nr. 8, december pp 18-32

Jelved, Marianne 1999, *Alt har sin pris*, Aschehoug, København

Jønsson, Rasmus og Larsen, Ole 2002, *Professionel politisk kommunikation: et studie af 20 dages valgkamp*, Akademisk, København

Jørgensen, Charlotte, Kock, Christian og Rørbech, Lone 1994, *Retorik der flytter stemmer*, Gyldendal, København

Jørgensen, Charlotte og Onsberg, Merete 2001, *Praktisk argumentation*, Ingeniøren/bøger, København

Jørgensen, Marianne W. og Phillips Louise 1999, *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg

Khader, Naser og Kvist, Jakob 2000, *Khader.dk*, 1. udgave, Aschehoug, København

Kjøller, Klaus 1991, *Politisk argumentationsteori*, Københavns Universitet Amager, Borgen

Kjørup, Søren 1996, *Menneskevidenskaberne*, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg C

Kock, Christian 1999, *Retorik i Danmark – et øjebliksbillede*, Rhetorica Scandinavica, nr. 12, december pp 51-62

Kock, Christian 2001, *Er du troværdig?*, (hentet på internetadressen

<http://www.kommunikationsforum.dk/artikler.asp?articleid=05293> 15.01.2003)

Kock, Christian 2001, *Tekst, magt og politik*, (foredrag 8.6. Oslo Universitet, (hentet på internetadressen <http://www.staff.hum.ku.dk/kock/images/oslo.doc> 12.04.2003)

Kock, Christian 2003, *Klassisk retorik som ressource for moderne tekstlære*, (udg) *Retorik*, Klassikerforeningens kildehæfter, s 15-32, Århus (hentet på internetadressen <http://www.staff.hum.ku.dk/kock/> 05.05.2004)

Kock, Christian 2002, *Evaluation of public spokesmen*, Nordicom Information 2, pp 25-29

Kreiner, Svend 1999, *Statistisk problemløsning*, Jurist og Økonomforbundets forlag, København

Kromanne, Helle-Marie 2001, *Som de dog ka' sige det!*, Helle-Marie Kromanne, Systime, København

- Laclau, Ernesto og Mouffe, Chantal 1985, *Hegemoni and social strategy – towards a radical democratic politics*, Verso, London
- Larsen, Helge (red.) 1980, *Det Radikale Venstre i medvind og modvind 1955-1980*, Tidens tankers forlag, København
- Lübcke, Poul 1998, *Politikens filosofileksikon*, 1. udgave, Politikens Forlag, København
- McCormack, Una 1997/98, *First voting in the UK General election 1997*, Operant Subjectivity, Journal of ISSS vol 21 nr 1 og 2 pp 49-62
- McCroskey, James C. 1997, *An introduction to Rhetorical Communication*, Seventh Edition, Allyn and Bacon, Needham Heights.
- McCroskey, James C. og Thomas J. Young. 1981, *Ethos and Credibility: The Construct and its Measurement after Three Decades*, Central States Speech Journal 32, pp 24-34
- McKeown, Bruce og Thomas, Dan 1988, *Q methodology*, Sage University Papers, series nr 07-066, Sage Publications, London
- McComas, Kathrine A. og Trumbo, Craig W 2001, *Source credibility in Environmental Health – Risk controversies: Application of Meyers credibility index*, Risk Analysis, vol 21, no 3, pp 467-480
- Mostov, Benjamin Chandra et al. 2002, *En kampagne – historien om en kommunikationskampagne fra teori til praksis*, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg
- Olsen, Henning 2002, *Kvalitative kvaler – kvalitative metoder og danske kvalitative interviewundersøgelers kvalitet*, Akademisk forlag, Danmark
- Oswald, Debra og Harvey, Richard D. 2003, *A Q-methodological study of women's subjective perspectives on mathematics*, Sex Roles, Vol. 49, issue 3-4, pp 133-142 (hentet på internetadressen <http://80-www.kluweronline.com.molly.ruc.dk/issn/0360-0025/> 15.09.2003)
- Poulsen, Jørgen 1999, *Kultur og betydning*, 1. udgave, Samfundslitteratur, Frederiksberg
- Schmolck, Peter 2002, *PQmethod Manual*, (hentet på internetadressen <http://www.rz.unibw-muenchen.de/~p41bsmk/qmethod/pqmanual.htm> 09.07.2003)
- Schröder, Kim 2001 (vist ikke publiceret endnu), *Beyond duality*, (hentet på internetadressen: http://www.akira.ruc.dk/~kimsc/Beyond_Duality.pdf 21.03.2003)
- Sonne, Henriette I. 1997, *Værdig tiltro*, Retorikmagasinet, nr 24 (hentet på internetadressen <http://www.rhetor.dk/rm/> 28.02.2003)
- Slater, Michael D. og Rouner, Donna 1996, *How message evaluation and source attributes may influence credibility assessment and belief change*, Journalism and Mass Communication Quarterly, dec, 73, 4 pp 974-991
- Stephenson, William 1978, *Concourse theory of communication*, Communication, Explorations in communication III, vol 3, nr 1 pp 21-40
- Torfin, Jacob 1999, *New Theories of discourse: Laclau, Mouffe and Zizek*. Oxford, Blackwell
- Windahl, Sven and Benno H. Signitzer with Olson, Jean T 1997, *Using communication theory, an introduction to planned communication*, Sage Publications, London
- Østbye, Helge et al 1997, *Metodebok for mediefag*, Fakbogforlaget, Bergen, Norge

